

Χρονολόγιο κοινωνικών αγώνων στον «ελλαδικό» χώρο 1830-1940

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΡΩΑΔΙΤΗΣ

Στην εργασία αυτή δεν γίνονται μόνο νύξεις σε αγροτικές εξεγέρσεις -οι περισσότερες, βέβαια, από τις οποίες έθεσαν και ανέδειξαν σημαντικά κοινωνικά ζητήματα, όπως αυτά της αναδιανομής της γης, της κοινοκτημοσύνης, της συλλογικής καλλιέργειας και άλλα παρεμφερή- αλλά και σε κινητοποιήσεις φοιτητών και σε ο,τιδήποτε άλλο μπορεί να εκληφθεί ως αντίσταση, έστω ως απλή διαμαρτυρία, με έντονα ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά, ενάντια στην εκμετάλλευση, την ανελευθερία και τη δημαγωγία ολόκληρου του τότε πολιτικού φάσματος και των φορέων του.

Βέβαια υπήρξε και μια προϊστορία στις εξεγέρσεις αυτές: Η Κομμούνα της Θεσσαλονίκης (1342-1349), που, ωστόσο, είχε και τις θρησκευτικές της διαστάσεις με το κίνημα των Ζηλωτών. Το κίνημα των Ποπολάρων στη Ζάκυνθο (1628-1632), όταν ο λαός σχημάτισε αυθόρμητα λαϊκά συμβούλια, κάτι σαν ένα είδος αυτοκυβέρνησης. Η μεγάλη εξέγερση των χωρικών της Κέρκυρας το 1640. Η εξέγερση ενάντια στην κυριαρχία των Ενετών, στο Ηράκλειο της Κρήτης, το 1770, με επικεφαλής τον Δασκαλογιάννη. Οι εξεγέρσεις στην Κεφαλονιά, τον Αύγουστο του 1800, όταν οι χωρικοί αρνήθηκαν να πληρώσουν τους φόρους και σκότωσαν αρκετούς άρχοντες. Οι μεγάλες αγροτικές εξεγέρσεις στα Κύθηρα το 1779 και 1812, όταν οι οπλισμένοι χωρικοί καταστάληκαν, μετά από αρκετό κόπο, από τον πάνοπλο αγγλικό στρατό. Οι εξεγέρσεις στη Λευκάδα με την ίδια κατάληξη μ' αυτήν των Κυθήρων, το 1819. Η εξέγερση στο χωριό Σκουλικάδο της Ζακύνθου το 1819-1820 και άλλες μικρότερης εμβέλειας, έντασης και διάρκειας, αλλά της ίδιας σημασίας και ιστορικής βαρύτητας.

Η πείνα, η δυστυχία και η εξαθλίωση στην οποία είχε περιέλθει ειδικά ο λαός της υπαίθρου, αποτέλεσαν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά της εποχής εκείνης, τα οποία, οπωσδήποτε, δεν εμφανίσθηκαν ως δια μαγείας, αλλά ως συνέπεια της πολιτικής των εκάστοτε Οθωμανών ή Ελλήνων εξουσιαστών και κυρίαρχων. Αποτελούσαν τη συνέχεια του άδικου εκμεταλλευτικού συστήματος εναντίον των λαϊκών στρωμάτων από τα βυζαντινά ακόμα χρόνια, που εξελίχθηκε και πήρε τρομακτικές διαστάσεις κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας.

Οι περισσότερες από τις εξεγέρσεις αυτές έθεσαν και ανέδειξαν καίρια κοινωνικά ζητήματα, όπως η αναδιανομή και η συλλογική καλλιέργεια της γης και η κοινοκτημοσύνη.

Την εποχή αυτή στον «ελλαδικό» χώρο κυριαρχούσαν οι φεουδαρχικές σχέσεις και ένα καθεστώς πολύπλευρης καταπίεσης. Βιομηχανικές μονάδες δεν υπήρχαν, με κάποια εξαίρεση τα ναυπηγεία της Σύρου και κάποιες άλλες μεταπρατικές εμπορικές επιχειρήσεις στα λιμάνια της Πάτρας, του Πειραιά και του Βόλου.

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΥ

Η Άνδρος είχε προϊστορία σε εξεγέρσεις, όπως αυτές του 1819-1820. Το 1824, εν μέσω του απελευθερωτικού αγώνα από την κυριαρχία των Οθωμανών, το καθεστώς των τσιφλικιών και της άγριας εκμετάλλευσης σε βάρος των αγροτών και χωρικών από τους λίγους τσιφλικάδες συνεχιζόταν. Οι αγρότες ήσαν ανάστατοι και στα πρόθυρα εξέγερσης. Οι τσιφλικάδες κάλεσαν τον Τούρκο ναύαρχο Καπουδάν πασά να επέμβει, αλλά οι αγρότες εξεγέρθηκαν αμέσως και οι τσιφλικάδες Ντελαγραμμάτικας και Πέτας συνελήφθησαν και διαπομπεύτηκαν δημοσίως. Παντού ακούγονταν τα συνθήματα «Κάτω οι προδότες» και «Θάνατος στους σκυλάρχοντες». Τότε επέστρεψε στο νησί ο Σταμάτης Ψωμάς, ο οποίος ήταν γραμματέας του αποπεμφθέντος επάρχου Ήβου Ρήγα, αλλά σπουδαγμένος στην Ευρώπη, εμφορούμενος από ριζοσπαστικές και δημοκρατικές αρχές και φίλος του λαού. Εικάζεται ότι ήταν οπαδός των ιδεών του Μπαμπέφ.

Αλλά αυτός που είχε αποκτήσει φήμη και κύρος ανάμεσα στους αγρότες της Άνδρου και ήταν πρωτεργάτης του αγροτικού κινήματος του νησιού ήταν ο Δημήτρης Μπαλής, ένας απλός χωρικός, ο οποίος γνώριζε λίγα γράμματα που τα είχε μάθει σε ένα μοναστήρι, αλλά που ήταν αρκετά τολμηρός, έξυπνος και οργανωτικός νους. Μαζί με τα δύο του αδέρφια, άρχισε να περιοδεύει τα χωριά του νησιού, παροτρύνοντας τους χωρικούς να εξεγερθούν εναντίον των τσιφλικάδων και των κοτζαμπάσηδων.

Έτσι, ο Δημήτρης Μπαλής συγκρότησε ένοπλο σώμα 300 περίπου χωρικών και άρχισε να παρενοχλεί τους τοπικούς άρχοντες, οι οποίοι τρομοκρατήθηκαν από τη δράση του, αφού έκαιγε τους πύργους και τα σπίτια τους. Ήταν επηρεασμένος από τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης και είχε, επίσης, στο μεταξύ, συνδεθεί με τον Θεόφιλο Καΐρη, από τον οποίον απέκτησε γνώση των τότε επαναστατικών κινήματων της Ευρώπης.

Εξέδωσε μια επαναστατική προκήρυξη προς το λαό της Άνδρου, σε δημοτική γλώσσα, όπου έθετε ανοιχτά, για πρώτη φορά στα χρονικά του «ελλαδικού» χώρου, το ζήτημα της κομμουνιστικής οργάνωσης της καλλιέργειας της γης και της εργασίας. Για πρώτη φορά στα χρονικά, γινόταν χρήση της λέξης Κομμούνα. Να η προκήρυξη του Δημήτρη Μπαλή:

Το έθνος μας επήρε τα όπλα κατά των τυράννων του. Τετρακόσιους χρόνους είμεθα σκλάβοι των Οθωμανών και τώρα εγίναμεν ελεύθεροι, δώσαντες το αίμα μας δια την ελευθερίαν της πατρίδος. Εις όλα τα μέρη οι Γραικοί πολεμούν δια την ελευθερίαν των και μόνον εις τα νησιά οι κοτζαμπάσηδες δεν είδαν με καλό μάτι την ανάστασιν του Γένους.

Αυτοί είχαν πάντα το ένας τους και νιτερέσα με τους Οθωμανούς. Μαζί με τους μπέηδες και πασάδες μας καταπίεζαν, μας έπαιρναν το βιός μας, μας καταφρονούσαν, μας έγδυναν, μας ρουφούσαν το αίμα μας, μας τσερεμετίζαν και επλούτιζαν από τον ιδρώτα μας.

Αυτοί οι σκλιάδες θέλουν να μας σκλαβώσουν και πάλιν, καταλύοντες την ελληνικήν διοίκησιν και καλούντες τον Καπουδάν Πασάν να καταλάβει την νήσον μας. Το τι μας περιμένει αν έλθουν οι Τούρκοι το καταλαβαίνετε. Όχι μόνον θα χάσωμεν την ελευθερίαν μας και θ' ατιμασθώμεν εις τα όμματα όλων των Ελλήνων και Ευρωπαϊών, αλλά και θα γίνωμε τρεις φορές σκλάβοι από την πριν κατάστασιν μας.

Αυτό όμως δεν πρέπει να γίνει. Έχουμε την δύναμιν να εμποδίσωμεν το κακόν, αλλά πρώτα πρέπει να βάλωμεν νέαν τάξιν και να ιδρύσωμεν νέον σύστημα εις τον τόπον μας. Η νήσος Άνδρος είναι και αυτή δημιούργημα της φύσεως, καθώς και όλος ο κόσμος. Αλλά όταν εδημιουργήθη ο κόσμος, δεν υπήρχαν πλούσιοι και πτωχοί, μεγαλοκτήμονες και κολλίγοι. Η ανισότης, η ανέχεια, η δυστυχία, είναι δημιουργήματα όχι του υπερτάτου όντος, αλλά των κρατούντων.

Εις την αρχαίαν Ελλάδα και εις τον άλλον κόσμον και προ ολίγων χρόνων εις την Γαλλίαν, εχύθη πολύ αίμα δια να καταργηθούν τα προνόμια των αρχόντων και η ιεραρχική διατήρησις της κοινωνίας. Διατί και ημείς κατά την παρούσαν στιγμὴν να μην αποτινάξωμεν όχι μόνον τον ζυγόν των Τούρκων, αλλά και των αρχόντων;

Ομιλούν διαρκώς οι τουρκοκοτζαμπάσηδες ότι έχουν δικαιώματα επί της ιδιοκτησίας των και των εαυτών μας, τα οποία τάχα βγαίνουν από έγγραφα απαρασάλευτα. Αυτό δεν είναι σωστόν. Οι προπάτορες των αρχόντων μας ήλθον εις το νησί μας από άλλα μέρη ως κατακτηταί και με τη βίαν εξουσίασαν το καλύτερον μέρος της γης, χωρίς να έχουν προς τούτο κανένα δικαίωμα περισσότερον από τους άλλους, εκτός από το δικαίωμα του ισχυροτέρου. Και άλλους μεν από τους εντοπίους ιδιοκτήτας και καλλιεργητάς εξόντωσαν και άλλους έκαμαν σκλάβους των.

Οι σημερινοί λοιπόν άρχοντες, απόγονοι των κατακτητών και σφετεριστών της γης των πατέρων μας, κανέν δικαίωμα δεν έχουν να κρατούν αυτήν δια την ιδικήν των ωφέλειαν και κατατυράννευσιν και λήστευσιν ημών. Ο καιρός της ελευθερίας μας ήλθεν, ας αποτινάξωμεν λοιπόν τον ζυγόν και ας καταργήσωμεν τα προνόμια των αρχόντων μας. Όλοι οι Γραικοί θα επικροτήσουν την πράξιν μας και θα μας συντρέξουν εις την απόφασίν μας αυτήν.

Ήλθεν η ώρα να καταργήσωμεν την αθλιότητα, να απαλλάξωμεν την κατάντια μας και να δώσωμεν το παράδειγμα και εις τους λοιπούς νησιώτας και τους άλλους Γραικούς οπού στενάζουν από την αγροτικήν σκλαβιάν. Η γη ανήκει εις ημάς τους δουλετάς της και όχι εις τους ολίγους τουρκάρχοντας που την νέμονται με το δικαίωμα του ισχυροτέρου το οποίον απέκτησαν από τους Φράγκους και τους Οθωμανούς κατακτητάς. Ο εθνικός αγών μας δια να πάρει ουσιαστικήν σημασίαν πρέπει να ολοκληρωθεί με την κατάργησιν κάθε προνομίου και κάθε δικαιώματος τα οποία υποβιβάζουν την πλειονότητα των γεωργών εις την κατάστασιν του δούλου. Η ένωσις φέρει την δύναμιν και θα μας δώσει την εξουσίαν να εκτελέσωμεν την απόφασίν μας.

Η κοινοκτημοσύνη δεν είναι ζορμπαλίκι, αλλά έργον δικαιοσύνης. Πρέπει να παύσωμεν να είμεθα κολλιγάδες, όπως επαύσαμεν να είμεθα ραγιάδες. Θα δουλεύωμεν εις το εξής τα φέουδα όλοι μαζί και θα απολαμβάνει τον καρπόν των η κομμούνα μας και θα γίνεται δικαία μοιρασιά της σοδειάς εις όλους τους δουλετάδες, ανάλογα με τον κόπον και την δούλευσίν τους.

Δι' όλα αυτά θα γίνει σύναξις εις την Μεσαριάν, δια να λάβωμεν από κοινού αποφάσεις. Το φέρισμό μας αυτό θα μας κάνει πρωτολάτας εις τον δίκαιον αγώνα όλων των κολλίγων και θα γίνει άκουσμα εις όλα τα μέρη της πατρίδος και εις όλον τον κόσμον και παντού θα μας επαινέσουν και θα μας δώσουν δίκαιο.

Ο Δημήτρης Μπαλής συγκάλεσε μεγάλη λαϊκή συνέλευση στη Μεσαριά, η οποία, όχι μόνο συμφώνησε με την εξέγερση, αλλά και πήρε μια σειρά σημαντικών

αποφάσεων, σύμφωνα με τις οποίες καταλύθηκε μια και καλή το φεουδαρχικό καθεστώς και ανακηρύχθηκε λαοκρατικό σύστημα. Οι πυρπολήσεις των πύργων και των σπιτιών των αρχόντων συνεχίστηκαν, ενώ αρκετοί γαιοκτήμονες συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν και μερικοί εκτελέστηκαν.

Οι άρχοντες και οι πλούσιοι του νησιού για να αντιμετωπίσουν τον Δημήτρη Μπαλή, κάλεσαν τον τότε αρμοστή των νησιών του Αιγαίου, Κωνσταντίνο Μεταξά, ο οποίος με ένα πολεμικό πλοίο και σώμα στρατού κατέστειλε το κίνημα. Ο Δημήτρης Μπαλής δεν κρύφτηκε, αλλά παραδόθηκε. Κατά μερικούς, συνελήφθη στην Τήνο όπου είχε διαφύγει. Όταν δικάστηκε αργότερα στο Ναύπλιο, κατά τη διάρκεια της απολογίας του εξιστόρησε πώς και γιατί συγκρότησε το ένοπλο σώμα και προχώρησε στις δραστηριότητές του. Τελικά, το δικαστήριο τον αθώωσε από όλες τις κατηγορίες.

Οι ιδέες του Δημήτρη Μπαλή, όμως, παρά την καταστολή του κινήματός του και την άγρια τρομοκρατία που ακολούθησε, ρίζωσαν, και οι χωρικοί συνέχισαν τη δράση τους. Το 1828, αγρότες επιτέθηκαν σε άρχοντες στο χωριό Κόθρι, αρνούμενοι να πληρώσουν τους φόρους. Ο απεσταλμένος της κυβέρνησης, Δημήτριος Καροτυνόπουλος, ξυλοκοπήθηκε. Το χρόνο αυτό, οι αγρότες προέβαιναν σποραδικά σε αυτού του είδους την αντίσταση, συγκροτώντας ένα κίνημα το οποίο διήρκεσε αρκετό χρονικό διάστημα.

Το 1836 σημειώθηκαν μερικές ακόμα βίαιες ενέργειες, όπως η δολοφονία του τοκογλύφου Αθανασίου Πολίτη, από άγνωστους αγρότες. Ο Αθ. Πολίτης είχε τυπώσει πλαστά ομόλογα παρουσιάζοντας εκατοντάδες αγρότες ως χρεοφειλέτες του, απειλώντας να βγάλει σε πλειστηριασμό τα κτήματά τους. Οι αγρότες εξεγέρθηκαν και με τσεκούρια, μπαλτάδες, παλούκια και αξίνες, κατέβηκαν στη Χώρα αγριεμένοι. Επιτέθηκαν στον Πολίτη και τον συμβολαιογράφο Χαλά, τους οποίους σκότωσαν και έκαψαν τα σπίτια τους. Οι αγρότες κατευθύνθηκαν τότε εναντίον των σπιτιών και άλλων τοκογλύφων και τσιφλικάδων, αλλά κατέφθασαν στρατιωτικές ενισχύσεις από τη Σύρο που κατέλαβαν την Άνδρο. Άρχισαν συλλήψεις, αλλά μπροστά στην αποφασιστικότητα των αγροτών ολόκληρη η επιχείρηση τρομοκρατίας του κράτους έπεσε στο κενό.

ΟΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ

Εκείνη την εποχή αρκετοί ήταν οι πλούσιοι και οι μορφωμένοι Έλληνες του εξωτερικού που επέστρεφαν στον «ελλαδικό» χώρο. Έτσι συνέβη και με την Κεφαλονιά (αν και αυτή δεν αποτελούσε ακόμα τότε μέρος του «ελλαδικού» χώρου), όπου το 1833 υπήρχε ένας σημαντικός αριθμός νέων στο νησί, οι οποίοι είχαν επιστρέψει από διάφορες χώρες της Ευρώπης, όπου σπούδασαν, αλλά και επηρεάστηκαν, ταυτόχρονα, από τις επαναστατικές ιδέες της εποχής. Οι περισσότεροι άρχισαν να παροτρύνουν το λαό να ξεσηκωθεί ενάντια στην αγγλική κατοχή.

Έτσι, βρισκόμαστε στις 2 Φλεβάρη 1833, που ήταν μέρα εκλογών για την ανάδειξη τοπικής διοίκησης. Σε συγκέντρωση στην πλατεία Αργοστολίου, ο κόσμος άρχισε να πετάει λεμόνια στον Γεώργιο Χοϊδά, εκπρόσωπο της ντόπιας πλουτοκρατίας. Οι εκλογές αναβλήθηκαν για τις 11 Φλεβάρη, αλλά οι διαδηλώσεις και οι ταραχές συνεχίστηκαν και η αγγλική αστυνομία άρχισε τις

συλλήψεις. Τότε έγινε μια αυθόρμητη συγκέντρωση μπροστά στο κτίριο της αστυνομίας, όπου κάποιος νέος τότε επαναστάτης, ο Βασίλης Πηνιατώρος, παρότρυνε τον κόσμο να επιτεθεί στο κτίριο αφού και αρκετοί από το πλήθος ήταν οπλισμένοι.

Ο Άγγλος διοικητής, Κόνιερ, διέταξε τον αστυνόμο, Α. Βαλσαμάκη, να αποφυλακίσει όλους όσους είχαν συλληφθεί τις προηγούμενες μέρες. Ο κόσμος ενθουσιάστηκε και αποφάσισε να επιτεθεί στα σπίτια των αρχόντων.

Ο Κόνιερ τότε ζήτησε στρατιωτική ενίσχυση από την Κέρκυρα, ενώ άρχισε να εξετάζει διάφορα τεχνάσματα για να καταστείλει την εξέγερση. Έβαλε, λοιπόν, έναν Άγγλο έμπορο, τον Τζορτζ Στίβενς, να γίνει φίλος των αγροτών, ενώ στο σχέδιο μυήθηκε ο έπαρχος του νησιού, Δ. Δέτσιμας, όπως και αρκετοί έμποροι και τοκογλύφοι. Αυτοί έβαλαν ανθρώπους να πείσουν τους αγρότες να κατέβουν οπλισμένοι στο Αργοστόλι την ημέρα των εκλογών, με τη δικαιολογία, ότι οι Άγγλοι δεν θα τους άφηναν να ψηφίσουν. Στις 11 Φλεβάρη, λοιπόν, οι αγρότες κατέβηκαν στην πόλη, αλλά γρήγορα κατάλαβαν την παγίδα, αφού πάνοπλοι Άγγλοι στρατιώτες είχαν καταλάβει την πλατεία και τους γύρω δρόμους. Έστρεψαν τα όπλα τότε ενάντια στους Άγγλους, οι οποίοι τα έχασαν και δεν αντέδρασαν. Τα δικαστήρια, όπου θα γίνονταν οι εκλογές, καταστράφηκαν ολοσχερώς, ενώ πραγματοποιήθηκαν επιθέσεις και σε σπίτια αρχόντων.

Το απόγευμα της ίδιας μέρας κηρύχθηκε στρατιωτικός νόμος και οι πρωτεργάτες της εξέγερσης άρχισαν να κρύβονται, οι συγκρούσεις, όμως, στους δρόμους συνεχίστηκαν μέχρι αργά τη νύχτα. Τα ίδια έγιναν και στο Ληξούρι, όταν ο λαός έμαθε τι γινόταν στο Αργοστόλι. Εκεί υποδέχθηκαν τους υποψήφιους των εκλογών με λεμόνια και πέτρες. Την άλλη μέρα άρχισε η τρομοκρατία με συλλήψεις, φυλακίσεις και άμεση σύσταση Κακουργιοδικείου.

Παρ' όλα αυτά, οι αγρότες του νησιού περίμεναν μια νέα ευκαιρία για να εξεγερθούν και πάλι.

Η ΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ

ΣΤο Κεντρικό Σχολείο Αίγινας -δημιούργημα του τότε πρωθυπουργού Ιωάννη Καποδίστρια- φοιτούσαν νέοι οι οποίοι γίνονταν δάσκαλοι και στέλνονταν έπειτα σε άλλα σχολεία της χώρας για να διδάξουν. Η φοίτηση διαρκούσε μόνο τέσσερις μήνες. Διευθυντής του σχολείου ήταν ο φιλόδοξος και αργότερα πολιτικός Ανδρέας Μουστοξύδης. Η εκπαίδευση στηριζόταν στο σύστημα διδασκαλίας Λάνκαστερ του 18ου αιώνα, σύμφωνα με το οποίο οι μεγαλύτεροι σε ηλικία σπουδαστές δίδασκαν τους μικρότερους. Ένα σύστημα απαρχαιωμένο που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέγερση των σπουδαστών, οι περισσότεροι των οποίων είχαν επηρεασθεί από τις επαναστατικές ιδέες της Ευρώπης.

Στις 9 Ιανουαρίου 1831, οι σπουδαστές ξεσηκώθηκαν με την κυκλοφορία προκήρυξης, στην οποία διατύπωναν μερικά αιτήματα, όπως την ανάκληση των καθηγητών Γαλλικών και Μαθηματικών για άσχημη συμπεριφορά απέναντί τους, τη διδασκαλία των ιδεών του Γ. Γενναδίου για το δημοκρατικό πνεύμα και τον τερματισμό της αντιδραστικής, όπως την χαρακτήριζαν, στάσης του Καποδίστρια και των συμβούλων του στο εκπαιδευτικό ζήτημα της χώρας.

Η διεύθυνση του σχολείου, όμως, χρησιμοποίησε ως αφορμή τη συμπλοκή κάποιων σπουδαστών με έναν καθηγητή και έναν τυπογράφο, τις ίδιες μέρες, για να οργανώσει την άμεση καταστολή της στάσης. Οι σπουδαστές αρνήθηκαν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα μέχρι να ικανοποιηθούν τα αιτήματά τους. Όμως ο Α. Μουστοξύδης κάλεσε την αστυνομία, η οποία παρέπεμψε την υπόθεση στον τοπικό ειρηνοδίκη και αυτός κάλεσε τους σπουδαστές να απολογηθούν.

Αλλά τα επεισόδια και η ένταση δεν σταμάτησαν εκεί. Συγκροτήθηκε μια επιτροπή από καθηγητές του σχολείου και τον διοικητή του νησιού, η οποία κράτησε αρκετά σκληρή στάση απέναντι στους σπουδαστές.

Σύμφωνα με την απόφαση της επιτροπής, από τους 80 περίπου σπουδαστές του σχολείου επτά (οι Δημήτριος Κριεζής, Νικόλαος Μονόπολις, Θεοδόσιος Χάμπας, Δημήτριος Βαϊτάνης, Στέφανος Πραγματευτάκης, Ιωάννης Πριμμηκηρίου και Ιωάννης Δαμιανού) ήταν αυτοί οι οποίοι εισέπραξαν το τίμημα της καταστολής, αφού αποβλήθηκαν από όλα τα σχολεία της χώρας, ενώ η αστυνομία διατάχθηκε να τους απελάσει και από το νησί.

Πριν απελαθούν, συνέταξαν μια επιστολή στην οποία διαμαρτύρονταν για την απόφαση της επιτροπής σε βάρος τους. Η επιστολή δημοσιεύτηκε την 1η Φεβρουαρίου 1831 στην τοπική εφημερίδα «Αιγιναία» και προκάλεσε σάλο. Στην ίδια εφημερίδα, δημοσιεύτηκε και ένα μακροσκελές αξιόλογο άρθρο για την άσχημη κατάσταση στην οποία βρισκόταν η παιδεία εκείνη την εποχή και για την «ωμότητα και τα ανήθικα μέτρα» της διεύθυνσης του σχολείου, εναντίον των σπουδαστών καθώς και ένας λίβελος εναντίον του Ανδρέα Μουστοξύδη.

Το δε μίσος των σπουδαστών του Κεντρικού Σχολείου για τον Ιωάννη Καποδίστρια ήταν τόσο μεγάλο, που όταν δολοφονήθηκε, οργάνωσαν πανηγυρική εορτή στην οποία έψαλαν μεταξύ άλλων τον «*Θούριο για τον Αρμόδιο και τον Αριστογείτωνα*».

ΝΕΕΣ ΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ

Το 1833 σημειώθηκε αγροτική στάση και αναταραχή στην Κεφαλονιά. Στο νησί είχε εκείνη την εποχή επιστρέψει σημαντικός αριθμός νέων από διάφορες χώρες της Ευρώπης όπου σπούδασαν και επηρεάστηκαν από τις επαναστατικές ιδέες της εποχής. Με την άφιξη των περισσοτέρων, άρχισαν παροτρύνσεις στο λαό να ξεσηκωθεί εναντίον της αγγλικής κατοχής.

Στις 2 Φεβρουαρίου 1833 διεξάγονταν εκλογές για την ανάδειξη τοπικής διοίκησης. Σε συγκέντρωση στην πλατεία Αργοστολίου, κόσμος άρχισε να πετάει λεμόνια στον ομιλητή Γεώργιο Χοϊδά, εκπρόσωπο της ντόπιας πλουτοκρατίας. Οι εκλογές αναβλήθηκαν για τις 11 Φεβρουαρίου, αλλά οι διαδηλώσεις και οι ταραχές συνεχίσθηκαν και η αγγλική αστυνομία άρχισε τις συλλήψεις. Έγινε αυθόρμητη συγκέντρωση μπροστά στο κτίριο της αστυνομίας, όπου ο επαναστάτης Βασίλης Πηνιατώρος, παρότρυνε τον κόσμο να επιτεθεί στο κτίριο, αφού και αρκετοί από το πλήθος ήταν οπλισμένοι. Υποχωρώντας, ο Άγγλος διοικητής, Κόνιερ, διέταξε τον αστυνόμο Α. Βαλσαμάκη, να αποφυλακίσει όλους όσους είχαν συλληφθεί τις προηγούμενες μέρες. Ο κόσμος ενθουσιάστηκε και αποφάσισε να επιτεθεί στα σπίτια των αρχόντων.

Ο Κόνιερ τότε ζήτησε στρατιωτική ενίσχυση από την Κέρκυρα, ενώ άρχισε να εξετάζει διάφορα τεχνάσματα για να καταστείλει την εξέγερση. Έβαλε, λοιπόν, έναν Άγγλο έμπορο, τον Τζορτζ Στίβενς, να γίνει φίλος των αγροτών, ενώ στο σχέδιο μυήθηκε ο έπαρχος του νησιού Δ. Δέτσιμας, όπως και αρκετοί έμποροι και τοκογλύφοι, βάζοντας ανθρώπους να πείσουν τους αγρότες να κατέβουν οπλισμένοι στο Αργοστόλι την ημέρα των εκλογών, με τη δικαιολογία ότι οι Άγγλοι δεν θα τους άφηναν να ψηφίσουν. Έτσι, στις 11 Φεβρουαρίου οι αγρότες κατέβηκαν στην πόλη, αλλά γρήγορα κατάλαβαν την παγίδα, αφού πάνοπλοι Άγγλοι στρατιώτες είχαν καταλάβει την πλατεία και τους γύρω δρόμους. Έστρεψαν τότε γρήγορα τα όπλα εναντίον των Άγγλων οι οποίοι τα έχασαν και δεν αντέδρασαν. Τα δε δικαστήρια όπου θα γίνονταν οι εκλογές καταστράφηκαν ολοσχερώς, ενώ πραγματοποιήθηκαν επιθέσεις και σε σπίτια αρχόντων.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας, κηρύχθηκε στρατιωτικός νόμος, οι πρωτεργάτες της εξέγερσης άρχισαν να κρύβονται, αλλά οι συγκρούσεις στους δρόμους συνεχίστηκαν μέχρι αργά τη νύχτα.

Οι ίδιες σκηνές εκτυλίχθηκαν και στο Ληξούρι, όταν ο λαός έμαθε τα γεγονότα στο Αργοστόλι. Εκεί υποδέχθηκαν τους υποψήφιους των εκλογών με λεμόνια και πέτρες. Την άλλη ημέρα άρχισε η τρομοκρατία με συλλήψεις, φυλακίσεις και σύσταση Κακουργιοδικείου.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ

Στα τέλη Αυγούστου 1833 οι κάτοικοι ορισμένων χωριών της Τήνου αρνήθηκαν να πληρώσουν τους φόρους για τα οπωροφόρα δέντρα και τα ζώα τους. Ένας αγρότης, μάλιστα, ο Γεώργιος Γκιμπόνης, με μερικούς φίλους του, περιόδευσε αρκετά χωριά, παροτρύνοντας τον κόσμο να επαναστατήσει.

Όταν ο Γκιμπόνης βρισκόταν στο χωριό Καρδιανή, ο έπαρχος του νησιού έστειλε στρατιωτικό απόσπασμα να τον συλλάβει, αλλά με τη βοήθεια κάποιων δημογερόντων, φυγαδεύτηκε στο χωριό Πύργος, απ' όπου εξόρμησε, μιλώντας και παροτρύνοντας, σε άλλα χωριά του νησιού και έτσι στις 29 Αυγούστου 1833, περίπου 1.200 οπλισμένοι αγρότες, με άγριες διαθέσεις, κατέλαβαν την πόλη της Τήνου. Έδωσαν μάχη με το στρατό, αλλά το βράδυ της ίδιας μέρας, μετά από υποσχέσεις των αρχών, διαλύθηκαν.

Η ΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΒΟΙΑ

Κατά τις αρχές του 1834 οι κάτοικοι του χωριού Λίμνη της βόρειας Εύβοιας ξεσηκώθηκαν, καθάίρεσαν τους δημογέροντες -οι οποίοι αντιπροσώπευαν την πολιτική εξουσία- και τους αντικατέστησαν με άλλους, δικής τους προτίμησης, ανακλητούς εκπροσώπους.

Έδιωξαν, επίσης, με βίαιο τρόπο τους στρατοχωροφύλακες από το χωριό, κυνήγησαν τους κρατικούς υπαλλήλους και επιτέθηκαν στα κρατικά κτίρια, απ' τα οποία κατέβασαν όλα τα κρατικά έγγραφα στο κέντρο του χωριού και τους έβαλαν φωτιά.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ

Αφορμή για την εξέγερση αυτή αποτέλεσε ο νόμος του Όθωνα, που προέβλεπε την ανακατασκευή ή και το γκρέμισμα των περίπου 800 πύργων της περιοχής της Μάνης, αλλά και ένας άλλος νόμος, που προέβλεπε την άρση του δικαιώματος οπλοφορίας για τους κατοίκους.

Η εξέγερση, η οποία, αρχικά, εκδηλώθηκε ως μια απλή στάση, πήρε γρήγορα διαστάσεις κοινωνικής εξέγερσης ενάντια στην τυραννία του καθεστώτος του Όθωνα. Το Φλεβάρη του 1834 στάλθηκε στη Μάνη από την κυβέρνηση ο λοχαγός, Μ. Φέντερ, με στρατό και χρήματα, για να εφαρμόσει τους νόμους αυτούς. Όταν ο έπαρχος γνωστοποίησε στα χωριά τις αποφάσεις αυτές, οι κάτοικοι, όχι μόνο αρνήθηκαν να συμπράξουν, αλλά εκδήλωσαν και εξεγερτικές διαθέσεις. Στις 20 Απρίλη 1834, περίπου 25 οπλισμένοι αγρότες από τα χωριά Λάγια και Μαλεύρι, έστησαν ενέδρα στον έπαρχο Γυθείου και στη συνοδεία του, χωρίς, όμως, επιτυχία, ενώ το ίδιο έγινε και ενάντια στον έπαρχο Οιτύλου.

Τέσσερις μέρες αργότερα, περίπου 200 οπλισμένοι χωρικοί κατέλαβαν την Τσίμοβα (Αερόπολη), κατέλυσαν τις τοπικές αρχές και εμπόδισαν την ανακατασκευή των πύργων. Ο Μ. Φέντερ έστειλε δύο λόχους για να τους αντιμετωπίσει, αλλά οι αγρότες, αφού τους άφησαν να μπουν στην πόλη, τους επιτέθηκαν αιφνιδιαστικά, κατά τη διάρκεια της νύχτας, συλλαμβάνοντας 36 στρατιώτες ως ομήρους. Την άλλη μέρα κινήθηκαν ενάντια στους εξεγερμένους τέσσερα τάγματα, αλλά στη μάχη που ακολούθησε, οι αγρότες που, στο μεταξύ, είχαν διπλασιασθεί, νίκησαν. Τότε η κυβέρνηση έστειλε 6.000 στρατιώτες, Βαυαρούς και Έλληνες, έφιππη χωροφυλακή και ορεινό πυροβολικό. Σε όλες, όμως, τις μάχες που ακολούθησαν, ο στρατός ηττήθηκε, εκτός από τη μάχη στο Ασλάν Αγά, όπου οι στρατιώτες έκαψαν, λεηλάτησαν, βίασαν και συνέλαβαν 400 χωρικούς.

Η κυβέρνηση πανικόβλητη, διέταξε την υποχώρηση του στρατού και προσπάθησε να δελεάσει τους εξεγερμένους με την πειθώ και το χρήμα. Αυτοί, όμως, συνέχισαν τις επιθέσεις τους ενάντια στο στρατό και σημείωσαν και νέες νίκες σε μάχες στα χωριά Ζυγός, Ανδρουβίτσα και Σταυροπηγή. Έφτασαν τότε μεγαλύτερες δυνάμεις στρατού. Οι εξεγερμένοι χωρικοί ηττήθηκαν αυτή τη φορά από ένα στρατό, ο οποίος ήταν πολυαριθμότερος και καλύτερα εξοπλισμένος.

Να σημειωθεί ότι, η πλειοψηφία του κατώτερου κλήρου ήταν με το μέρος των εξεγερμένων και αρκετοί ήταν εκείνοι οι παπάδες, οι οποίοι, κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, έκαναν κηρύγματα ενάντια στην Οθωνική εξουσία και κυριαρχία.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΟΘΩΝΑ ΣΤΗ ΜΕΣΣΗΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΚΑΔΙΑ

Ωστόσο, η πρώτη καλά οργανωμένη ένοπλη εξέγερση εναντίον του Όθωνα και του θεσμού της βασιλείας σημειώθηκε στη Μεσσηνία και Αρκαδία. Υπήρξε μάλιστα σχέδιο ταυτόχρονης εξέγερσης της Πελοποννήσου, της Ρούμελης και των νησιών Ύδρας και Σπετσών. Αυτό, όμως, δεν έγινε γιατί ανακλήθηκαν στη Βαυαρία δύο από τα μέλη της τριμελούς αντιβασιλείας και η εξουσία πέρασε στον Άρμανσμπεργκ, ενώ ένας άλλος λόγος ήταν ότι σε κάποιες περιοχές της Στερεάς επιβλήθηκε στρατιωτικός νόμος από την κυβέρνηση Κωλέττη.

Παρ' όλα αυτά, η εξέγερση άρχισε στις 27 Ιουλίου 1834 από το χωριό Μπέλεσι, με πρωτεργάτη τον πρώην οπλαρχηγό της επανάστασης του 1821 Ασημάκη Σεργιόπουλο. Οι εξεγερμένοι πέρασαν από αρκετά χωριά στα οποία κατέλυσαν τις τοπικές αρχές, ενώ ενώθηκαν μαζί τους αρκετοί οπλισμένοι χωρικοί. Ο Κόλλιας Πλαπούτας, με ομάδες ενόπλων χωρικών, σε μάχη στα χωριά του Αλφειού, νίκησε τους χωροφύλακες και κατευθύνθηκε προς την Ανδρίτσαινα, όπου ενώθηκε με το σώμα του αδελφού του Μήτρου Πλαπούτα και του Νικήτα Ζερμπίνη, ανιψιού του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Εκεί κάλεσαν τους κατοίκους της Ανδρίτσαινας να ενωθούν μαζί τους.

Στις 29 Ιουλίου, ο έπαρχος Ολυμπίας Λ. Κρεστενίτης, ανέφερε στον νομάρχη Μεσσηνίας Δ. Χρησιτίδη, ότι σε ολόκληρη την επαρχία έχουν συλληφθεί οι κρατικοί υπάλληλοι και έχουν καταλυθεί οι αρχές. Το ίδιο βράδυ, ένοπλοι αγρότες από τα χωριά Σουλιμοχώρια και Ψάρι, μπήκαν κρυφά στην Κυπαρισσία και κρύφτηκαν σε σπίτια συνεργατών τους. Ταυτόχρονα, άλλοι οπλισμένοι αγρότες κατέλαβαν το φρούριο της πόλης και την άλλη ημέρα όλοι μαζί ενώθηκαν με το σώμα του πρώην οπλαρχηγού της επανάστασης του 1821 Κρίτσαλη και επιτέθηκαν στο κτίριο της Νομαρχίας και στο σπίτι του βασιλικού εφόρου.

Στις 31 Ιουλίου, ο νομάρχης, ο διευθυντής της Νομαρχίας και ο βασιλικός έφορος οδηγήθηκαν στο χωριό του Κρίτσαλη Ψάρι, ως όμηροι και έμειναν εκεί μέχρι τις 11 Αυγούστου. Στην Κυπαρισσία, οι εξεγερμένοι κατήργησαν όλα τα κρατικά όργανα αντικαθιστώντας τα με μια άμεσα ανακλητή επιτροπή.

Οι δε πρώην οπλαρχηγοί Μητροπέτροβας και Α. Τσαμαλής, εξεγέρθηκαν στο χωριό Γαράντζα της επαρχίας Ανδρούσας Μεσσηνίας. Πέρασαν από διάφορα χωριά και κάλεσαν τους χωρικούς να συμμετάσχουν στην εξέγερση. Παντού τους υποδέχονταν με ενθουσιασμό. Κατέλαβαν την Ανδρούσα χωρίς μάχη και λεηλάτησαν το σπίτι του τοπικού ειρηνοδίκη, ο οποίος κατόρθωσε να διαφύγει. Στο Ασλάν Αγά οι κάτοικοι, αρχικά, δεν δέχθηκαν τους εξεγερμένους, αλλά κατόπιν άλλαξαν γνώμη και έδιωξαν τη στρατιωτική δύναμη που στάθμευε εκεί.

Το ίδιο έγινε και στο Νησσίο, στις 2 Αυγούστου. Δύναμη 300 στρατιωτών πολιορκήσαν τη Δερμπούνη, αλλά όταν έμαθαν ότι έρχονται οι εξεγερμένοι, οι περισσότεροι από αυτούς στράφηκαν εναντίον των ανωτέρων τους και πέρασαν με το μέρος της εξέγερσης.

Στο μεταξύ, ο Μητροπέτροβας είχε ξεσηκώσει όλα τα χωριά της Μεσσηνιακής πεδιάδας και σχεδίαζε να επιτεθεί στην Καλαμάτα. Άλλαξε, όμως, γνώμη και επιτέθηκε στην Ανδρίτσαινα όπου συνέλαβε το μοίραρχο και κατέλαβε την πόλη. Προχώρησε με επιτυχία στα χωριά των επαρχιών Γορτυνίας και Ολυμπίας. Στις 2 Αυγούστου, κατέλαβε το Λεοντάρι και τη Μεγαλόπολη χωρίς μάχη.

Στις 4 Αυγούστου, οι κάτοικοι της Δημητσάνας έπαψαν να υπακούουν στο στρατό, όταν οι επικεφαλείς του απαίτησαν να οργανωθεί η άμυνα της πόλης εναντίον των εξεγερμένων και τα κρατικά όργανα κυνηγημένα αναγκάστηκαν να καταφύγουν στην Τρίπολη. Σχεδιαζόταν επίθεση και εναντίον της Τρίπολης, αλλά καθυστέρησε, παρά το ότι είχαν καταληφθεί όλα τα γύρω χωριά.

Στις 7 Αυγούστου, ο στρατηγός Σμαλτς, με 2.000 στρατιώτες, επιτέθηκε στους εξεγερμένους και τους απώθησε. Σε όλες τις μάχες που ακολούθησαν οι εξεγερμένοι ηττήθηκαν. Οι πρωτεργάτες της εξέγερσης επικηρύχθηκαν αντί του ποσού των 30.000 δραχμών ο καθένας. Αποφασίσθηκε, επίσης, ο αφοπλισμός

των κατοίκων όσων χωριών πήραν μέρος στην εξέγερση, ενώ το Ασλάν Αγά πυρπολήθηκε.

Οι Κρίσαλης, Τσαμαλής και Μητροπέτροβας συνελήφθησαν και καταδικάσθηκαν σε θάνατο. Οι δύο πρώτοι εκτελέσθηκαν δύο ώρες μετά την απόφαση του δικαστηρίου, ενώ η ποινή του τρίτου μετατράπηκε σε ισόβια λόγω γήρατος. Άλλοι συλληφθέντες καταδικάσθηκαν σε πολύχρονες φυλακίσεις, αλλά απελευθερώθηκαν με χάρη όταν ενηλικιώθηκε ο Όθωνας.

Ωστόσο, οι αντιστάσεις στην Πελοπόννησο συνεχίσθηκαν. Τον Δεκέμβριο του 1835, οι κάτοικοι του Ίσαρι και άλλων χωριών της Μεγαλόπολης, αρνήθηκαν να πληρώσουν φόρους και έδιωξαν τους κρατικούς εισπράκτορες.

Ογδόντα ένας βοσκοί στην επαρχία Μεθώνης επιτέθηκαν σε κυβερνητικούς υπαλλήλους, ενώ αφόπλισαν και συνέλαβαν δύο στρατιώτες αποσπάσματος που έσπευσε να τους συλλάβει ως ομήρους.

Τον Ιούλιο του 1836, αρκετοί χωρικοί των Δήμων Διλιμενείας και Ασωπού αρνήθηκαν να πληρώσουν τους φόρους και έδιωξαν με τη βία τους φοροεισπράκτορες, παίρνοντάς τους μάλιστα και όσα χρήματα είχαν μαζί τους. Έπειτα οχυρώθηκαν σε έναν πύργο για να αντιμετωπίσουν την κυβερνητική στρατιωτική δύναμη που στάλθηκε εναντίον τους.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗΝ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Αλλά και η Αιτωλοακαρνανία προχώρησε σε εξέγερση, η οποία ήταν, μάλλον, το αποκορύφωμα αλυσιδωτών επαναστατικών γεγονότων, όπως η στάση των κατοίκων ορισμένων ορεινών χωριών του Μεσολογγίου οι οποίοι αρνήθηκαν να καταμετρηθούν τα κοπάδια τους από τους κρατικούς υπαλλήλους και η εκδίωξη των δεύτερων, η στάση των κατοίκων του Στρέζοβα, οι οποίοι επιτέθηκαν με όπλα και πέτρες στους κρατικούς υπαλλήλους, ενώ τραυμάτισαν και δύο στρατιώτες και η στάση των κατοίκων των χωριών Καρκιανά και Καλύβια εναντίον των κρατικών υπαλλήλων, από τους οποίους αφαίρεσαν 3.000 δραχμές. Αλλά η κυριότερη αφορμή της εξέγερσης ήταν ο νόμος για την προικοδότηση, σύμφωνα με τον οποίο κάθε αγωνιστής του 1821 είχε το δικαίωμα να αποκτήσει ένα κομμάτι γης ως ανταμοιβή για τις υπηρεσίες του. Ο νόμος δημιουργούσε τις προϋποθέσεις δημιουργίας ενός κράτους αποτελούμενου από μικρούς και ανεξάρτητους ιδιοκτήτες, κάτι που θα ενδυνάμωνε την ισχύ της βασιλείας απέναντι στους πολιτικούς της αντιπάλους. Αλλά επειδή το Σχέδιο Νόμου προέβλεπε τη δωρεάν παραχώρηση στο κράτος της γης των αγροτών, οι τελευταίοι και οι κάτοικοι των χωριών ξεσηκώθηκαν. Στην υπόθεση αυτή, όμως, έπαιξαν ρόλο και κάποιες μικροπαραταξιακές επιδιώξεις, αλλά αυτό που έχει σημασία είναι ο κοινωνικός χαρακτήρας της εξέγερσης. Η εθνοφυλακή, η οποία είχε στο μεταξύ συγκροτηθεί από τον Άρμανσπεργκ, ταυτόχρονα με το στρατό, λυμαινόταν την ύπαιθρο.

Έτσι, διάφορες ομάδες δυσареστημένων από τους νόμους και την εξουσία της βαυαροκρατίας, μετεξελίχθηκαν σε ένοπλες ομάδες και αντάρτικα σώματα στα βουνά, τους ονομαστούς ληστές. Τον Ιούνιο του 1835, στο Σκαλί 70 τέτοιοι ληστές ορκίσθηκαν να επιτεθούν στο Μεσολόγγι. Έφτασαν, όμως, μόνο μέχρι τα τείχη της πόλης και σε μάχη που ακολούθησε σκοτώθηκε ο Βαυαρός λοχαγός Κράους.

Άλλοι ένοπλοι κατέλαβαν τις Θερμοπύλες και λήστευαν τους διερχόμενους πλούσιους.

Επίσης, στα χωριά Γιαννιτσού και Ασβέστης 250 ληστές νίκησαν σε μάχη στρατιωτικό σώμα. Αλλά η εξέγερση είχε ξεκινήσει στην πραγματικότητα πολύ νωρίτερα.

Στις 3 Φεβρουαρίου 1835, ο Δήμος Τσέλιος με 100 ενόπλους, κατέλαβε τα χωριά Αστακός και Μύτικας όπου κατέλυσε τις τοπικές αρχές. Κατόπιν, κατευθύνθηκε στο Δραγαμέσιο, αλλά απέτυχε να επαναλάβει τα όσα έκανε πριν. Στο Αγιοβίτσι, όμως, συναντήθηκε με τους Ν. Ζέρβα και Γ. Μαλάμο και στις 6 Φεβρουαρίου ξεκίνησαν για να επιτεθούν στο Μεσολόγγι.

Την επόμενη ημέρα, ο Καινούργιος και ο Π. Τσερπεζής κατέλαβαν το Βοχώρι και το Γαλατά. Στις 9 Φεβρουαρίου, οι ένοπλοι των Ζέρβα, Μαλάμου και Καινούργιου επιτέθηκαν στο Μεσολόγγι. Στη μάχη, όμως, με τη στρατιωτική φρουρά ηττήθηκαν. Στο μεταξύ, στις 6 του μήνα, ο Γ. Πεσλής είχε ξεσηκώσει το Σοβολάκο και τον Άγιο Βλάσσιο, όπου εκδηλώθηκε επίθεση στον τοπικό στρατώνα της χωροφυλακής και καλέστηκε ο λαός σε εξέγερση. Στις 11 Φεβρουαρίου, ο Ζέρβας κατέλαβε τη Γουριά και σχεδίαζε να επιτεθεί στο Αιτωλικό και στις 17 του ίδιου μήνα ο ίδιος συναντήθηκε έξω από το Αγρίνιο με τους Πεσλή, Στράτο, Σουβλή και 150 οπλοφόρους και δύο μέρες αργότερα κατέλαβαν το Αγρίνιο χωρίς αντίσταση, πήραν τα αρχεία της πόλης και άλλα κρατικά έγγραφα, τα έκαψαν δημόσια και συνέλαβαν τον βασιλικό έφορο. Έπειτα, χωρίσθηκαν σε δύο τμήματα. Το ένα κατευθύνθηκε προς την Κουρήτιδα και το άλλο προς το Βοχώρι, σχεδιάζοντας να επιτεθούν στο Μεσολόγγι από δύο πλευρές ταυτόχρονα, πράγμα που δεν έγινε. Τις επόμενες ημέρες, οι Στράτος, Ζέρβας, Μαλάμος, Μπαϊρακτάρης και 200 ένοπλοι στρατοπέδευσαν έξω από το Καρπενήσι, στα χωριά Κορυσχάδες και Γοριανάδες, χωρίς τελικά να επιτεθούν στην πόλη. Στο μεταξύ, ο Τσέλιος με 100 ενόπλους, είχε καταλάβει τη Βόνιτσα όπου κατέλυσε τις τοπικές αρχές.

Στις 16 Φεβρουαρίου, ο Όθωνας τρομαγμένος από την ένταση της εξέγερσης, κάλεσε το λαό της Στερεάς να πάρει τα όπλα κατά των εξεγερμένων. Ταυτόχρονα, έστειλε αρκετό στρατό στην περιοχή και στις 5 Μαρτίου, στην πρώτη μάχη, οι εξεγερμένοι ηττήθηκαν. Την άλλη ημέρα σημειώθηκε μια ακόμα ήττα για τους εξεγερμένους, στην προσπάθεια κατάληψης του Αιτωλικού. Στις 9 Μαρτίου, ο Στράτος με το ένοπλο σώμα του, αφού πέρασε από διάφορα χωριά, κατέλαβε το Μικρό Χωριό, όπου πυρπολήθηκε το σπίτι του τοπικού ειρηνοδίκη, αλλά στη μάχη που ακολούθησε ηττήθηκε και παραδόθηκε στο στρατό. Άλλο ένοπλο σώμα με επικεφαλής τους Χοσάδα, Καλαμάτα και Ρουπακιά, επιτέθηκε στο Καρπενήσι, αλλά ηττήθηκε και αυτό. Οι εξεγερμένοι υποχώρησαν και σε νέα μάχη ηττήθηκαν εκ νέου και διασκορπίστηκαν.

Στις 24 και 25 Μαρτίου, στο χωριό Σαρδίνινα, σημειώθηκε μια ακόμα ήττα των εξεγερμένων. Η τύχη της εξέγερσης κρίθηκε οριστικά στις 11 Απριλίου, όταν ο στρατός, με επικεφαλής τους Γρίβα, Μαμούρη (πρώην ληστή που είχε περάσει στην υπηρεσία του κράτους) και Τζαβέλλα, επιτέθηκαν στις βάσεις των εξεγερμένων, στα χωριά Ρέθα και Λιαποχώρι και στις 13 Απριλίου στο χωριό Θεριακοί και τα κατέλαβε.

Σύντομα, όμως, παρά την ήττα, οι εξεγερμένοι οργάνωσαν νέες ένοπλες ομάδες και μία από αυτές, με επικεφαλής τους αδελφούς Χοντρογιάννη, πέρασε στο

Αίγιο όπου επιτέθηκε και πυρπόλησε το σπίτι του τοπικού προύχοντα Λ. Μεσσηνέζη, όπου φιλοξενείτο τότε κάποιος Ρώσος πρίγκιπας, για τον οποίο υπήρχε σχέδιο απαγωγής. Αλλά το σχέδιο απέτυχε και οι αδελφοί Χοντρογιάννη συνελήφθησαν και φυλακίσθηκαν στο Ναύπλιο, από όπου όμως δραπέτευσαν και άρχισαν ξανά τις επιθέσεις τους εναντίον των πλουσίων. Τον Οκτώβριο του 1836, συνελήφθησαν ξανά, καταδικάστηκαν σε θάνατο και εκτελέσθηκαν στη λαιμητόμο.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗ ΣΑΜΟ

Αφορμή για την εξέγερση αυτή ήταν η βαριά φορολογία. Τα γεγονότα ξεκίνησαν στις 26 Οκτώβρη 1836, όταν οπλισμένοι αγρότες κατέλαβαν το χωριό Λέκαρα και έπειτα το χωριό Μυτιληνιοί, όπου και καταλύθηκαν οι τοπικές αρχές και κάηκαν δημόσια αρκετά κρατικά χρεόγραφα και άλλα δημόσια έγγραφα.

Την ίδια στιγμή, άλλοι οπλισμένοι χωρικοί βάδισαν με άγριες διαθέσεις προς το Βαθύ και τη Χώρα. Τότε ο κυβερνήτης του νησιού, Μουσουρός, σε συνεργασία με τους Τούρκους κυρίαρχους του νησιού, κατέστειλε με τη βία την εξέγερση, πνίγοντάς την στο αίμα.

Το 1839 σημειώθηκαν και άλλες, μικρότερης έντασης, εξεγέρσεις, αλλά κι αυτές καταστάθηκαν με τη βία.

Η ΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΥΔΡΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΠΕΤΣΕΣ

Το Φλεβάρη του 1837, μετά το γάμο του με την Αμαλία, ο Όθωνας απομάκρυνε τον Άρμανσπεργκ από την αντιβασιλεία και τον αντικατέστησε με το Ρούντχαρτ, που έμεινε στη θέση αυτή ως το τέλος του χρόνου, οπότε ο ίδιος ο Όθωνας ανέλαβε όλες τις εξουσίες. Ταυτόχρονα, το Ρωσικό Κόμμα ανήλθε στην εξουσία.

Εκείνη την εποχή οι Υδραίοι έμποροι και μεγαλοκαρaboκύρηδες είχαν περιέλθει σε κατάσταση φτώχειας. Ο καταστροφικός σεισμός, επίσης, το Μάρτη του 1837 σε Ύδρα, Σπέτσες και Πόρο, έκανε την κατάσταση ακόμα δυσμενέστερη. Τότε ο Όθωνας εισήγαγε το νόμο Περί Επιτηδευμάτων, σύμφωνα με τον οποίο, κάθε χειροτεχνία, βιοτεχνία, εμπορική επιχείρηση κ.λπ., υποχρεωνόταν να δίνει ένα 5% κάθε χρόνο, ως φόρο στο κράτος. Εξαιρούνταν οι συγγραφείς, οι καλλιτέχνες, οι δάσκαλοι, οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι βοσκοί. Μάλιστα, σημειώθηκαν και κάποια επεισόδια στην Πάτρα, όπου, αρχικά, οι έμποροι της πόλης και, αργότερα, αρκετός κόσμος (που βρήκε μια ευκαιρία να εκδηλώσει δημόσια το μίσος του για τον Όθωνα και την εξουσία), συγκρούσθηκαν με τη χωροφυλακή και το στρατό στις 15 Μάρτη 1837. Εξαιτίας, όμως, των γεγονότων αυτών ο νόμος τροποποιήθηκε ελαφρά.

Οι Υδραίοι, λοιπόν, είχαν και αυτοί τις διαφωνίες τους με το νόμο Περί Επιτηδευμάτων, οι οποίες κορυφώθηκαν όταν ο Όθωνας θέλησε να επιβάλει και έναν άλλο νόμο Περί της Στρατιωτικής Απογραφής. Κι αυτό γιατί, κατά το 1838 είχαν αναχωρήσει από τον τότε «ελλαδικό» χώρο οι περισσότεροι Βαυαροί στρατιώτες και μόνο ο στρατηγός, Σμαλτς, παρέμενε, με την ιδιότητα του υπουργού Στρατιωτικών. Οι Βαυαροί στρατιώτες έπρεπε, λοιπόν, να αντικατασταθούν από Έλληνες.

Όταν ο διοικητής της Ύδρας, Πάμκωρ, κάλεσε τους κατοίκους του νησιού, την τέταρτη μέρα του Πάσχα, ηλικίας από 18 έως και 24 χρόνων, να παρουσιασθούν για να κληρωθούν 17 άτομα που θα κατατάσσονταν στο στρατό, οι Υδραίοι αντέδρασαν, απαντώντας, ότι έχουν δώσει αρκετά θύματα στον αγώνα του 1821 και ζήτησαν να εξαιρεθούν και να υπηρετήσουν στο ναυτικό. Οι αρμόδιοι, όμως, ήσαν ανένδοτοι. Γρήγορα, όμως, η αντίδραση των κατοίκων του νησιού ξέφυγε από το απλό αίτημα και πέρασε σε ευρύτερα κοινωνικά πλαίσια.

Μερικοί κάτοικοι επιτέθηκαν στον διοικητή, ο οποίος γλίτωσε την τελευταία στιγμή, καθώς και ενάντια σε κάθε τι το κυβερνητικό που υπήρχε στο νησί. Καταργήθηκαν οι αρχές, δημιουργήθηκαν ανακλητές επιτροπές, ενώ οι κάτοικοι οπλίστηκαν και ετοιμάζονταν να υποδεχθούν το στρατό που είχε σταλεί από την κυβέρνηση. Ταυτόχρονα, στάλθηκε και μια επιτροπή, αποτελούμενη από 17 άτομα, στην Αθήνα, για διαπραγματεύσεις, ζητώντας, εκτός των άλλων, να αντικατασταθεί ο Πάμκωρ.

Οι μεγαλοκαρaboκύρηδες και μεγαλέμποροι, όμως, του νησιού, από τη μια πήραν το μέρος του εξεγερμένου λαού, γιατί πίστευαν, ότι έτσι θα έπαιρναν κάποιες χρηματικές αποζημιώσεις που επεδίωκαν, αλλά, από την άλλη, διαφοροποιούνταν από τους εξεγερμένους, γιατί φοβούνταν ότι η εξέγερση θα προεκτεινόταν και θα έθιγε τις σχέσεις λαού και προυχόντων.

Έτσι, με διάφορες μηχανορραφίες, πέτυχαν να ηρεμήσουν το λαό και, μετά από δέκα περίπου μέρες έντασης και εξέγερσης, οι αρχές είχαν, πλέον, αποκατασταθεί στο νησί, ενώ περίπου 40 εξεγερμένοι, για να γλιτώσουν τη φυλακή και ίσως και το εκτελεστικό απόσπασμα, κατέφυγαν στη Σμύρνη και στην Κωνσταντινούπολη. Συνελήφθησαν, όμως, περίπου 51 άτομα και στο στρατοδικείο όπου παραπέμφθηκαν, οι 14 αθώωθηκαν, ενώ οι υπόλοιποι 37 καταδικάσθηκαν σε ποινές φυλάκισης από ένα μήνα μέχρι και 18 χρόνια.

Στις Σπέτσες οι πιο σοβαρές ταραχές ενάντια στο νόμο Περί της Στρατιωτικής Απογραφής, έγιναν στις 8 Απρίλη, στο χωριό Ζαϊριά, όταν οι χωρικοί επιτέθηκαν στον δήμαρχο και τον υποδιοικητή του νησιού, ενώ εκδηλώθηκε και απόπειρα εισβολής στο βασιλικό πλοίο «Λύδδα», για να αφαιρεθούν όλα τα κρατικά έγγραφα που υπήρχαν εκεί. Ο γραμματέας της διοίκησης του νησιού, κάτω από την απειλή λιντσαρίσματος από τους χωρικούς, αναγκάσθηκε να συντάξει μια επιστολή προς τον Όθωνα, στην οποία οι χωρικοί ανέπτυσαν τα αιτήματά τους.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

Αφορμή για την εξέγερση στην Ερμούπολη ήταν, επίσης, ο νόμος Περί Επιτηδευμάτων. Οι ξυλουργοί και οι καλαφάτες (ράφτες) που εργαζόνταν στα ναυπηγεία της Ερμούπολης, ήσαν οι μόνοι οι οποίοι μέχρι το καλοκαίρι του 1839 αρνούνταν να εφαρμόσουν και να πειθαρχήσουν στο νόμο αυτό.

Έτσι, ο διοικητής Σύρου σε συνεργασία με τον δήμαρχο και τον δημοτικό εισπράκτορα, ειδοποίησαν τους πρωτομάστορες να μην προσλαμβάνουν όσους δεν είχαν άδεια επιτηδεύματος ή να κρατούν από τους τεχνίτες τους την ανάλογη εβδομαδιαία οφειλή τους προς το Δημόσιο.

Οι ξυλουργοί και οι καλαφάτες, όμως, όχι μόνο εξακολουθούσαν να μην πληρώνουν τους φόρους, αλλά και συμπεριφέρονταν ειρωνικά και περιφρονητικά

προς τους κυβερνητικούς υπαλλήλους. Οι αρχές έστειλαν τότε στα ναυπηγεία τον εισπράκτορα με τους χωροφύλακες και δύο ναυπηγοί συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στη φυλακή. Ένας τρίτος, ο Γιάννης Νασσιώτης, επιτέθηκε με ένα τσεκούρι σε έναν χωροφύλακα. Όταν συνελήφθη, ο γιος του συγκέντρωσε περίπου 50 ενόπλους οι οποίοι επιτέθηκαν στο κτίριο της χωροφυλακής.

ΝΕΑ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗ ΜΑΝΗ

Νέες εξεγέρσεις ξεσπούν στην Πελοπόννησο. Τον Απρίλιο του 1839, σημειώθηκε μια ακόμα εξέγερση όταν 800 περίπου ένοπλοι εισέβαλαν στο Γύθειο, κατέλυσαν τις τοπικές αρχές, σχημάτισαν πενταμελή ανακλητή επιτροπή, έθεσαν υπό τον έλεγχό τους τις αποθήκες τροφίμων και δημητριακών και το λιμάνι, χορηγούσαν δικά τους «διαβατήρια» ως άδειες ελεύθερης αναχώρησης και λεηλάτησαν όλα τα ακριβά και πολυτελή καταστήματα της πόλης.

Ο στρατός, όμως, με επικεφαλής τον Μ. Φέντερ, τους κατέστειλε, έκανε αρκετές συλλήψεις και κατέστρεψε τα σπίτια των πρωτεργατών και υποκινητών της εξέγερσης ως αντίποινα. Περίπου 70 άτομα παραπέμφθηκαν σε δίκη και καταδικάσθηκαν σε διάφορες ποινές.

Στις περιοχές Νησίου Μεσσηνίας και Πύργου Ηλείας υπήρχαν τα πλέον εύφορα κτήματα. Ο Όθωνας θέλησε να προβεί σε κάποιες ενοποιήσεις των κτημάτων αυτών, αλλά πρώτα έπρεπε να του παραχωρηθεί η επικαρπία τους από τους αγρότες. Όπως ήταν φυσικό, αυτοί αντέδρασαν άμεσα. Κατέφυγαν σε κάποια δικαστήρια, αλλά δεν δικαιώθηκαν. Αρχισαν τότε τις επιθέσεις εναντίον των κυβερνητικών κλιμακίων που στέλνονταν εκεί για να εκτελέσουν τις αποφάσεις των δικαστηρίων, τα οποία βέβαια γνωμοδοτούσαν πάντοτε εναντίον των αγροτών.

Στάλθηκε στρατός για να καταστείλει την απείθεια των χωρικών και αγροτών κατά των κρατικών οργάνων. Μάλιστα, συγκροτήθηκε και τοπικό στρατοδικείο. Η αντίσταση, όμως, των αγροτών συνεχίστηκε αμείωτη. Αρκετές ήσαν οι περιπτώσεις που οι αγρότες αντιστέκονταν ένοπλα στους κρατικούς υπαλλήλους και τον στρατό.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΗΣΣΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

Στο Νησί Μεσσηνίας και στον Πύργο της Ηλείας υπήρχαν τότε τα πλέον εύφορα κτήματα. Ο Όθωνας θέλησε να προβεί σε κάποιες ενοποιήσεις των κτημάτων αυτών, αλλά πρώτα έπρεπε να του παραχωρηθεί η επικαρπία τους από τους αγρότες. Όπως ήταν φυσικό, αυτοί αντέδρασαν άμεσα. Κατέφυγαν σε κάποια δικαστήρια, αλλά δεν δικαιώθηκαν. Αρχισαν τότε τις επιθέσεις ενάντια σε κυβερνητικά κλιμάκια που πήγαιναν εκεί για να εκτελέσουν τις αποφάσεις των δικαστηρίων, τα οποία, βέβαια, γνωμοδοτούσαν πάντοτε υπέρ των ενοικιαστών.

Στάλθηκε στρατός για να καταστείλει την απείθεια των χωρικών και αγροτών κατά των κρατικών οργάνων. Μάλιστα, συγκροτήθηκε και τοπικό στρατοδικείο.

Η αντίσταση, όμως, των αγροτών συνεχίστηκε αμείωτη. Αρκετές ήσαν οι περιπτώσεις που οι αγρότες αντιστέκονταν ένοπλα στους κρατικούς υπαλλήλους και τον στρατό.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ 1848-1849 ΣΤΟΝ «ΕΛΛΑΔΙΚΟ» ΧΩΡΟ

Το 1848-1849 ολόκληρη σχεδόν η Ευρώπη συνταράχθηκε από επαναστατικά κινήματα. Στον «ελλαδικό» χώρο, ο αντίκτυπος αυτών των κινήματων ήταν άμεσος με τις αλληπάλληλες εξεγέρσεις των χωρικών. Η κατάσταση ήταν αρκετά ρευστή και εκρηκτική, οι κυβερνήσεις διαδέχονταν η μια την άλλη αρκετά γρήγορα, διάφοροι αξιωματικοί του στρατού και παλαιοί οπλαρχηγοί της επανάστασης του 1821 είχαν περάσει στη λησταντάρτικη δράση εναντίον του καθεστώτος του Όθωνα και όταν τον Μάρτιο του 1853 ξέσπασε ο ρωσο-τουρκικός πόλεμος, οργανώθηκαν ένοπλα σώματα, τα οποία πέρασαν στην τουρκοκρατούμενη ακόμα Θεσσαλία και Ήπειρο για να τις απελευθερώσουν.

Έτσι, τα επαναστατικά γεγονότα της Ευρώπης, ο απόηχος των οποίων κατέφθασε και στον «ελλαδικό» χώρο, σε συνδυασμό με τη δυσαρέσκεια και την αγανάκτηση του λαού, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για το ξεκίνημα ενός γενικότερου επαναστατικού κοινωνικού κινήματος εναντίον της οθωνικής και κάθε άλλης εξουσίας.

Οι εξουσιαστές σκέφθηκαν πώς να αντιμετωπίσουν την περίπτωση μιας γενικευμένης εξέγερσης σε ολόκληρη την επικράτεια. Έτσι, δοκιμαστικά στην αρχή, «έριξαν» για αντιπερισπασμό την «Μεγάλη Ιδέα», που την πλάσαραν έντεχνα όταν είδαν ότι ενστερνίζεται από σημαντικά τμήματα του λαού, άρχισαν πλέον -αργά αλλά σταθερά- να προπαγανδίζουν την ιδέα ενός νέου πολέμου με την Τουρκία.

Στις 25 Μάρτη 1848 σημειώθηκαν συγκρούσεις πολιτών με την αστυνομία στο κέντρο της Αθήνας, με πολιτικά, κύρια, κίνητρα και αιτήματα.

Στις 28 Μάρτη 1848, η νεολαία της Κεφαλονιάς, με πρωτεργάτες τους Ηλία Ζερβό-Ιακωβάτο, Γεράσιμο Λιβαδά, Νικόλαο Φωκά-Ρεπούμπλικα, Γιώργο Μεταξά-Λυσαίο ή Λούτσο και τον παπά Παναγή Πρετεντέρη, συγκεντρώθηκε στην κεντρική πλατεία Αργοστολίου και άρχισε να καίει αντίτυπα της αναγγελίας έκδοσης μιας εφημερίδας, την οποία θα εξέδιδε ο μεταρρυθμιστής, Ν. Ζαμπέλης, και η οποία θα υποστήριζε τα αγγλικά συμφέροντα.

Έναν μήνα σχεδόν αργότερα, στις 22 Απριλίου 1848, κατά την περιφορά του Επιταφίου, όταν η πομπή έφθασε μπροστά στο σπίτι του Άγγλου διοικητή του νησιού, ομάδες νέων επιτέθηκαν στην τιμητική φρουρά και απήγαγαν τον Επιτάφιο! Αυτοί που συμμετείχαν στην ενέργεια αυτή ήταν διάφοροι νέοι, σπουδαγμένοι στην Ευρώπη, οι οποίοι προσπαθούσαν να εισάγουν τα επαναστατικά μηνύματα στον τόπο τους και να δημιουργήσουν ανάλογες καταστάσεις. Παρόμοιες ενέργειες σημειώθηκαν και σε άλλα μέρη των Επτανήσων.

Οι Άγγλοι, βέβαια, απάντησαν με τρομοκρατία, συλλήψεις, ανακρίσεις, έρευνες και φυλακίσεις. Για τα γεγονότα του Επιταφίου κρατήθηκαν στις φυλακές 33 άτομα (Φίλιππος Λούζης, Νικόλαος Μεταξάς, Ιάκωβος Μεταξάς, Νικόλαος Φωκάς, Ιωάννης Χωραφάς, Κωνσταντίνος Μεταξάς, Μάρκος Τσιτσιλιάνος, Ηλίας Ματαράγκας, Σταύρος Μεταξάς, Ανδρέας Λομβέρδος, Ζώης Δαλλαπόρτας, Σπύρος Ραζής, Νικόλαος Πάσχος, Νικόλαος Άννινος, Νικόλαος Παπαστελιάτος-

Τιπούσης, Περικλής Μεταξάς, Ιωάννης Τυπάλδος-Δοτοράτος, Πέτρος Μεταξάς, Αντώνιος Μολφάττης, Δημήτριος Διακάτος, Ρόκκος Μεταξάς-Γιακουμάτος, Ανδρέας Λιβαδάς, Αριστείδης Άννινος, Σπυρίδων Κόκκινος, Ανδρέας Μηλιαρέσης, Νικόλαος Μεταξάς-Αντζουλακάτος, Θρασύβουλος Λιβαδάς, Σπυρίδων Σκιαδάς, Ιωάννης Καμιλάτος, Τζαννέτος Καρούσος, Φίλιππος Τζανάτος, Γεράσιμος Λάζαρης και Παύλος Κόκκινος).

Ακολούθησε μεγάλη εξέγερση στη Στερεά Ελλάδα, αλλά και την Πελοπόννησο. Στις αρχές Απριλίου 1848, εξεγέρθηκαν διάφοροι ένοπλοι εναντίον του θεσμού της βασιλείας και της κυβέρνησης στη Στερεά Ελλάδα. Ο λησταντάρτης Βελέντζας, ξεσήκωσε όλα σχεδόν τα χωριά της Φθιώτιδας. Ο Ταρκαντζίκας με 50 ενόπλους κατέλαβε τη Δωρίδα. Στην Ευρυτανία, ο Χορμόβας με 220 ενόπλους λησταντάρτες ξεσήκωσε αρκετά χωριά. Παντού καταλύονταν οι αρχές, καίγονταν τα κρατικά έγγραφα και ανοίγονταν οι φυλακές, ενώ σε μερικές περιπτώσεις ορίζονταν ανακλητές επιτροπές πολιτών.

Την 1η Μαΐου 1848, οι ληστές Παπακώστας, Μπαλατσός και Καταραχιάς με τους ενόπλους τους, κατέλαβαν την Άμφισσα. Την ίδια στιγμή, οι Βελέντζας και Κοντογιάννης πολιορκήσαν τη Λαμία, το Μώλο και την Υπάτη. Στάλθηκαν κυβερνητικά στρατεύματα με επικεφαλής τους Γαρδικιώτη και Μαμούρη για να τους αναχαιτίσουν. Σε μερικές μάχες οι εξεγερμένοι ηττήθηκαν. Στο Παλαιοχώρι, όμως, οι κυβερνητικοί υπέστησαν πανωλεθρία. Αλλά στις 8 και 9 Μαΐου οι κυβερνητικοί πολιορκήσαν την κατειλημμένη Υπάτη και την ανακατέλαβαν. Ο στρατός άρχισε τότε να τρομοκρατεί τα χωριά, λεηλατώντας, καίγοντας και κλέβοντας. Αρκετοί κλείστηκαν στις φυλακές Λαμίας και Χαλκίδας, ενώ αρκετοί ήταν αυτοί που δολοφονήθηκαν.

Στη Μεσσηνία πρωτεργάτης ήταν ο Γεώργιος Περρωτής, μέλος οικογένειας προυχόντων, ο οποίος είχε πάρει μέρος στην επανάσταση του 1821 και είχε επαναστατικές και αντιοθωνικές ιδέες. Στις 24 Απριλίου 1848, κατέλαβε την Καλαμάτα με 700 ενόπλους και κάλεσε το λαό να εξεγερθεί εναντίον της εκμετάλλευσης και της τυραννίας. Σε αντίθεση με άλλες εξεγέρσεις, εδώ καταλύθηκαν εντελώς οι αρχές, δημιουργήθηκαν ανακλητές επιτροπές πολιτών και ανοίχθηκαν οι φυλακές και απελευθερώθηκαν περίπου 120 κρατούμενοι. Κυκλοφόρησε, επίσης, μια επαναστατική προκήρυξη, ενώ έγινε λόγος και για τα επαναστατικά κινήματα της Ευρώπης.

Σε συνεργασία με το ένοπλο σώμα του Νικήτα Φλέσσα, πήγαν στο Μελιγαλά, όπου πολλοί κάτοικοι προσχώρησαν στην εξέγερση. Άρχισαν μια περιοδεία και από όπου περνούσαν κατέλυαν τις κρατικές αρχές. Στο χωριό Κόκλα έδωσαν σκληρή μάχη με το στρατό και νίκησαν. Σχεδίασαν τότε να επιτεθούν στην Τρίπολη, πράγμα που δεν έκαναν, γιατί κατέφθασαν κυβερνητικές στρατιωτικές ενισχύσεις και οι εξεγερμένοι απώλεσαν αρκετές θέσεις. Κάποια υπολείμματα των εξεγερμένων περιορίστηκαν στη Μονή Βουλκάνου, στην Ιθώμη. Από εκεί ο Γ. Περρωτής, με μόνο 9 ενόπλους, έφθασε στα Κύθηρα και από εκεί στη Ζάκυνθο, από όπου πέρασαν στην Κεφαλονιά, ζώντας υπό αγγλική προστασία.

Στην Κόρινθο πρωτεργάτες της εξέγερσης ήταν οι πρώην αξιωματικοί του στρατού, Αριστείδης Ρέντης και Γεώργιος Λύκος ή Χελιώτης και ο Αθανάσιος Ράτης, πρώην δήμαρχος Κλεωνών. Ο Ρέντης ξεσήκωσε τις Κλεωνές και οι άλλοι δύο την Περαχώρα. Κυκλοφόρησαν μια προκήρυξη με την οποία εναντιώνονταν

σε όλα τα πολιτικά κόμματα, στον βασιλιά και στην κυβέρνηση και τάσσονταν υπέρ των δικαιωμάτων του λαού. Ηττήθηκαν, όμως, από το στρατό και οι πρωτεργάτες της εξέγερσης συνελήφθησαν.

Στα μέσα Μαΐου 1848, στον Πύργο Ηλείας επαναστάτησε ο Λύσανδρος Βιλαέτης, παλαιός προύχοντας, ο οποίος με 80 ενόπλους κατέλαβε την πόλη του Πύργου από τις 13 έως τις 15 Μαΐου. Έπειτα, οι ένοπλοι διαλύθηκαν χωρίς να δώσουν μάχη με τον κυβερνητικό στρατό.

Σειρά έχουν και νέες εξεγέρσεις στη Σάμο, τον Αύγουστο του 1849, και ξανά στην Κεφαλονιά. Η Σάμος τότε απολάμβανε ένα είδος αυτονομίας, αλλά συνέχισε να βρίσκεται κάτω από τουρκική διοίκηση. Με πρωτεργάτη τον αγρότη, Αλέξανδρο Αλέξη, η εξέγερση ξεκίνησε από το Μαραθόκαμπο και γρήγορα επεκτάθηκε στα χωριά Βουρλιώτες, Λέκαρα και Μυτιληνιοί. Σημειώθηκαν αρκετές συγκρούσεις με τον τουρκικό στρατό και το καλοκαίρι του 1850 καταστάληκε η εξέγερση, με κύμα τρομοκρατίας σε βάρος του λαού του νησιού.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗ ΣΚΑΛΑ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ

Στις 16 Αυγούστου 1849, εξεγέρθηκαν οι χωρικοί στα χωριά Σκάλα, Ελιού και Ρατζακλί της Κεφαλονιάς εναντίον των Άγγλων. Την επόμενη ημέρα, ξεσηκώθηκαν τα χωριά Βάλτες, Μορωνή, Πυργί και Πρόνησος. Οι οπλισμένοι χωρικοί, με πρωτεργάτες το Θοδωρή Βλάχο και τον παπα-Γρηγόρη Ζαπάντη-Νοδαράτο, εισέβαλαν στη Σκάλα, εξουδετέρωσαν τη μικρή αστυνομική δύναμη και κατέλαβαν το χωριό. Από τα γύρω χωριά και την ύπαιθρο που επί χρόνια ολόκληρα καταδυναστευόταν και υπέφερε από την απληστία των αρχόντων, πλήθος αγρότες εγκατέλειψαν τα σπίτια και τις εργασίες τους, οπλίστηκαν και ενώθηκαν με τους εξεγερμένους. Αμέσως σχημάτισαν δικές τους επιτροπές αυτοδιοίκησης και απείλησαν να επιτεθούν στο Αργοστόλι.

Ηττήθηκαν, όμως, από τον αγγλικό στρατό. Ως αντίποινα για δώδεκα φόνους που διέπραξαν και εννέα σπίτια αρχόντων που έκαψαν οι εξεγερμένοι, η αγγλική εξουσία εκτέλεσε 21 άτομα στην αγχόνη, έκαψε και κατεδάφισε 30 σπίτια, ενώ 87 ακόμα άτομα καταδικάστηκαν σε διάφορες ποινές.

Η Σκάλα, ως κέντρο της εξέγερσης, είχε και τα περισσότερα θύματα της αγριότητας των αγγλικών στρατοδικείων. Τέσσερα μέλη της οικογένειας Ζαπάντη φυλακίστηκαν. Ο Σπυρίδων Γρουζής, οι Γεράσιμος και Ευστάθιος Ζαπάντης, οι αδελφοί Ματθαίος και Νικολέτος-Στέλιος Τζαγκάρης, ο Ανδρέας Φόρτος, ο Ζαφείρης Τραυλός και ο παπα-Γρηγόρης Ζαπάντης-Νοδαράτος, από τους πρωτεργάτες της εξέγερσης, απαγχονίστηκαν.

Η εξέγερση αυτή φαίνεται να είναι τόσο σημαντική που εξακολουθεί να «διχάζει» τους τοπικούς και άλλους ιστορικούς και ερευνητές. Κάποιοι λένε ότι η εξέγερση είχε ως αίτημα την ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, αλλά ότι είχε και κάποια κοινωνικά αιτήματα (Σ. Λουκάτος). Κάποιοι άλλοι λένε ότι η εξέγερση δεν είχε καμιά σύνδεση με το τότε κίνημα του ριζοσπαστισμού στα Επτάνησα (Γ. Αλισανδράτος), παρά το ότι οι Ιωσήφ Μομφερράτος και ο Ηλίας Ζερβός-Ιακωβάτος -δύο από τους σημαντικότερους τότε Επτανήσιους ριζοσπάστες- εξορίστηκαν από την αγγλική διοίκηση αμέσως μετά την καταστολή της εξέγερσης, ο πρώτος στην Ερικούσα και ο δεύτερος στα Αντικύθηρα. Υπάρχει και

μια τρίτη άποψη από τον Αγγελοδιονύση Δεμπόνο (τοπικό ιστορικό ερευνητή), ότι ήταν μια καθαρά αγροτική εξέγερση, επειδή οι εξεγερθέντες αγρότες αποτελούσαν τα θύματα των αγγλικών στρατοδικείων και των κατασταλτικών μέτρων που εξαπολύθηκαν εναντίον του λαού.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1848, μια ακόμα βίαιη εξέγερση ξέσπασε στο Σταυρό Κεφαλονιάς στην οποία έλαβαν μέρος και κληρικοί δίπλα στο λαό.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΠΟΥΛΑΚΟΥ

Σχεδόν την ίδια περίοδο ξεσπά και το λεγόμενο κίνημα του Παπουλάκου, που αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση, κατά την οποία για πρώτη φορά θρησκευτικοί παράγοντες αποπειρώνται να παίξουν σημαντικό ρόλο στις προσπάθειες κοινωνικής χειραφέτησης του λαού. Ωστόσο, η εξέγερση αυτή αποτέλεσε ένα από τα πιο έντονα ξεσπάσματα εναντίον κάθε τι που θύμιζε το κράτος και την εξουσία. Πρωτεργάτης της εξέγερσης ήταν ο Χριστόφορος Παναγιωτόπουλος, κρεοπώλης το επάγγελμα, από την Άρμπουνα Καλαβρύτων. Το 1842 είχε προσβληθεί από τυφοειδή πυρετό, μια αρρώστια η οποία εκείνη την εποχή, λόγω έλλειψης φαρμάκων και κατάλληλου εξοπλισμού, είχε ως αποτέλεσμα αρκετούς θανάτους. Όταν τελικά ανάρρωσε, το θεώρησε θαύμα, παρέδωσε την περιουσία του στα αδέρφια του και έγινε καλόγηρος. Από το 1851 άρχισε περιοδεία κηρύσσοντας στα χωριά. Στους λόγους του καταφερόταν εναντίον της κατεστημένης τάξης πραγμάτων, των νόμων, των δικαστηρίων, της παιδείας, της Εκκλησίας και της Αγγλίας. Τίποτα δεν γλίτωνε από την ανελέητη κριτική του. Έγινε γνωστός με το όνομα Παπουλάκος. Διάφορες εφημερίδες της εποχής τον χαρακτήριζαν λαοπλάνο, αγύρτη και επικίνδυνο. Η δε Ιερά Σύνοδος δεν του χορήγησε άδεια κηρύγματος και ό,τι έκανε το έκανε με δική του πρωτοβουλία.

Περιοδούσε στις επαρχίες Ολυμπίας και Τριφυλλίας και στους νομούς Λακωνίας και Αρκαδίας. Από όπου περνούσε τον ακολουθούσαν αρκετοί χωρικοί και έτσι απέκτησε μια ακολουθία περίπου 2.000 οπλισμένων χωρικών. Η κυβέρνηση άρχισε να παίρνει μέτρα και η Ιερά Σύνοδος τον κάλεσε σε απολογία στην Αθήνα, αλλά αυτός την αγνόησε και συνέχισε την περιοδεία του.

Όμως η πραγματικά μεγάλη πορεία του άρχισε τον Απρίλιο του 1852 από την επαρχία Επιδαύρου της Μονεμβασιάς. Από εκεί πέρασε διαδοχικά από τα χωριά Κοτρώνι, Μαλεύρι, Μέση, Οίτυλο και Κάβαλο. Απόπειρες σύλληψής του απέτυχαν, γιατί οι τοπικές αρχές δεν επιθυμούσαν τη σύγκρουση με το λαό που ακολουθούσε τον Παπουλάκο. Στο Μαυροβούνι, μάλιστα, όπου επιχειρήθηκε σύλληψή του από τον στρατό, οι οπαδοί του αντιστάθηκαν.

Η Ιερά Σύνοδος αποφάσισε να συλλάβει τον Παπουλάκο, να τον περιορίσει σε ένα μοναστήρι στη Σαντορίνη και να στείλει ιεροκήρυκες να μιλήσουν στα χωριά. Οι αγρότες, όμως, αγνόησαν τους ιεροκήρυκες και έτσι η απόφαση αυτή έπεσε σε αχρηστία.

Στο μεταξύ, στις 22 Μαΐου 1852, περίπου 3.000 αγρότες στις Σπέτσες πετροβόλησαν το σπίτι του τοπικού εκκλησιαστικού επιτρόπου, πολιόρκησαν το Επαρχείο και αποπειράθηκαν να κάψουν τα κρατικά έγγραφα. Τα ίδια σχεδόν γεγονότα εκτυλίχθηκαν και στην Ερμιονίδα και σε διάφορες περιοχές της Λακωνίας.

Η Ιερά Σύνοδος θεώρησε ότι τα γεγονότα αυτά είχαν σχέση με τις δραστηριότητες του Παπουλάκου και μέσω του επισκόπου Ασίνης Μακαρίου, αφόρισε όλους όσους ακολουθούσαν τον Παπουλάκο. Αυτός, όμως, συνέχισε ακάθεκτος την πορεία του. Στις 31 Μαΐου 1852, βρισκόταν στο Βουχό και την επομένη στο Φλομοχώρι, όπου 4.000 οπλισμένοι οπαδοί του περικύκλωσαν με άγριες διαθέσεις τους στρατιώτες που στάθμευαν εκεί και τους έδιωξαν από την περιοχή. Στο χωριό αυτό έφτασε και ο Γερμανός Μαυρομιχάλης, ο οποίος σε συνάντηση που είχε με τον Παπουλάκο του συνέστησε να σταματήσει τις δραστηριότητές του. Αυτός αρνήθηκε και αργότερα ο Γερμανός Μαυρομιχάλης, επικεφαλής στρατιωτών, επιχείρησε να τον συλλάβει, αλλά τελικά ο στρατός μετά από μάχη ηττήθηκε.

Ο Παπουλάκος συνέχισε την πορεία του προς την Καρδαμύλη και τα Πηγάδια. Στις 21 Μαΐου 1852, μέρος των επαναστατών εισήλθε στην Αρεόπολη και ζητήθηκε η απομάκρυνση του Γερμανού Μαυρομιχάλη. Όταν το αίτημά τους δεν έγινε δεκτό, επιτέθηκαν στις κυβερνητικές δυνάμεις και άνοιξαν μάχη, αποχωρώντας από την πόλη την επόμενη ημέρα.

Στις 27 Μαΐου, ο Παπουλάκος, με ένοπλους Λάκωνες, κατευθύνθηκε στη Γιάννιτσα και από εκεί ζήτησε άδεια να μπει στην Καλαμάτα, για να κηρύξει το λόγο του θεού, όπως είπε. Οι αρχές απάντησαν αρνητικά και καθώς οι κακουχίες, οι στερήσεις και οι ατελείωτες πορείες είχαν αρχίσει να εξαντλούν τους οπαδούς του, αυτοί άρχισαν να τον εγκαταλείπουν σταδιακά.

Στις 30 του ίδιου μήνα, ο Παπουλάκος και η ακολουθία του πέρασαν από τον Αλμυρό και την Αβία Μάνης και από εκεί πήγαν στη Μαρβινίτσα όπου επιτέθηκαν στους χωροφύλακες. Στη Γαϊτσού συνάντησαν ένοπλη αντίσταση από μερικούς κατοίκους και κατευθύνθηκαν προς το Τσέρνοβα, από εκεί προς το Λεύκτρο και ύστερα προς το Λοζνά.

Η αντίστροφη μέτρηση, όμως, είχε αρχίσει και ο στρατός έσφιγγε συνεχώς τον κλοιό γύρω του. Κατέφυγε τότε με λίγους εκλεκτούς ενόπλους σε κάποια κρησφύγετα στον Ταΰγετο, όπου ο Παπουλάκος έβγαλε τα ράσα και φόρεσε φουστάνελα. Αλλά κάποιοι χωροφύλακες δωροδόκησαν έναν οπαδό του, τον Παπαβασίλαρο, δίνοντάς του 6.000 δρχ. (ποσό αρκετά μεγάλο την εποχή εκείνη) για να προδώσει το κρησφύγετο. Έτσι, το βράδυ της 23 προς 24 Ιουνίου 1852, ο Παπουλάκος και άλλοι συνελήφθησαν στη μονή Τζέκου, στο Οίτυλο. Οδηγήθηκαν στο ατμόπλοιο «Όθων» στον Πειραιά και από εκεί στις φυλακές Ρίου, όπου παρέμειναν κρατούμενοι μέχρι τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου, όταν δόθηκε αμνηστία σε όλους εκτός από τον Παπουλάκο, ο οποίος παρέμεινε εκεί μέχρι τον Ιούνιο του 1853. Έπειτα, μεταφέρθηκε και κλείστηκε σε ένα μπουντρούμι της μονής Παναχράντου στην Άνδρο. Εκεί πέθανε από τις στερήσεις και τις κακουχίες τον Ιανουάριο του 1861.

Προς το τέλος της δεκαετίας του 1850, η αντίσταση στο καθεστώς μεταφέρθηκε και στις πόλεις (Αθήνα, Ναύπλιο, Πάτρα και αλλού), όπου σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι φοιτητές. Η αντίσταση ήταν συνεχής και οδήγησε τελικά στο γκρέμισμα του καθεστώτος Όθωνα. Δεν υπήρχε κινητοποίηση εκείνη την εποχή που να μην έπαιρνε αντιοθωνικό χαρακτήρα. Τον Μάρτιο του 1859, 100 οπλισμένοι χωρικοί επιτέθηκαν σε χωροφύλακες στην Ανδραβίδα Ηλείας, αλλά στη μάχη που ακολούθησε οι χωρικοί ηττήθηκαν. Αρκετοί συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν.

ΤΑ «ΣΚΙΑΔΙΚΑ»

Τον Μάιο του ίδιου χρόνου, σημειώθηκαν τα λεγόμενα «Σκιαδικά». Τη χρονιά εκείνη καθώς ερχόταν το καλοκαίρι, διάφοροι φοιτητές και νέοι άρχισαν να φορούν τα σιφνέικα ψάθινα καπέλα (τα λεγόμενα σκιάδια στην καθαρεύουσα), για να ξεχωρίζουν, όπως έλεγαν οι ίδιοι, από αυτούς που φορούσαν ευρωπαϊκά καπέλα. Αυτό, όμως, έκανε την αστυνομία να τους θεωρεί συνωμότες!

Εκείνη την εποχή οι περισσότεροι νέοι της Αθήνας συνήθιζαν να συχνάζουν τα απογεύματα της Κυριακής στο Πεδίον του Άρεως. Στις 10 Μαΐου, η αστυνομία έκανε έφοδο και άρχισε να συλλαμβάνει νέους που φορούσαν σκιάδια. Η νεολαία τότε οργάνωσε την αυτοάμυνά της και αφού ύψωσε κάποια πρόχειρα οδοφράγματα, στη συνέχεια επιτέθηκε στην αστυνομία. Οι συγκρούσεις επεκτάθηκαν μέχρι την πλατεία Ομονοίας, ενώ στην οδό Ερμού συγκροτήθηκε λίγο αργότερα αυθόρμητη διαδήλωση με συνθήματα εναντίον της αστυνομίας και του καθεστώτος. Τελικά, το βράδυ ο στρατός και η αστυνομία κατάφεραν να διαλύσουν τις διαδηλώσεις.

Την επόμενη μέρα, έγινε συγκέντρωση στα Προπύλαια και ακολούθησε διαδήλωση προς το κτίριο της αστυνομίας, όπου προπηλακίστηκε ο διευθυντής της. Έπειτα η διαδήλωση κατευθύνθηκε προς το υπουργείο Εσωτερικών, όπου έγιναν συγκρούσεις με το στρατό. Οι διαδηλωτές ζήτησαν ακρόαση από τον Όθωνα, αλλά αυτός δεν τους δέχθηκε. Τότε συγκροτήθηκε μια ιδιαίτερα μαχητική διαδήλωση στα Προπύλαια, την οποία περικύκλωσε ασφυκτικά ο στρατός. Αμέσως, η κυβέρνηση εξανάγκασε σε παραίτηση το διευθυντή της αστυνομίας Δημητριάδη, ώστε να εκτονώσει την όλη κατάσταση. Στις 7 Ιουνίου 1859, πραγματοποιήθηκε μια ακόμα μαχητική διαδήλωση στο κέντρο της Αθήνας, αλλά το βράδυ ο στρατός κατάφερε να επιβάλλει την τάξη.

Ένα απόγευμα του ίδιου μήνα, δεκάδες αστυνομικοί επιτέθηκαν με ρόπαλα στο καφενείο «Ωραία Ελλάδα», με το πρόσχημα ότι οι περισσότεροι αντιοθωνικοί φοιτητές σύχναζαν εκεί. Όσοι φοιτητές βρίσκονταν την ώρα της εισβολής στο καφενείο αντιστάθηκαν στους αστυνομικούς με καρεκλοπόδαρα. Ακολούθησε σφοδρή σύγκρουση.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1860, έγινε συγκέντρωση στην πλατεία Συντάγματος για την επέτειο της ψήφισης του Συντάγματος του 1843. Η αστυνομία, όμως, με διαταγή του ίδιου του Όθωνα, επιτέθηκε με πρωτοφανή αγριότητα στους συγκεντρωμένους. Ακολούθησαν συγκρούσεις και μάχες σώμα με σώμα. Έγιναν αρκετές συλλήψεις.

Στις 25 Μαρτίου 1861, οι φοιτητές οργάνωσαν εκδήλωση για τον πανηγυρικό της ημέρας, στην αίθουσα «Παρνασσός», η οποία εξελίχθηκε σε μαχητική αντιοθωνική διαδήλωση.

Την 1η Απριλίου 1861, στο Ναύπλιο και στο Άργος μερικοί νεαροί κατώτεροι αξιωματικοί του στρατού έθεσαν σε εφαρμογή σχέδιο ανατροπής του Όθωνα, αλλά το σχέδιο απέτυχε και συνελήφθησαν. Ένας από αυτούς, ο Σαράβας, όταν συνελήφθη έβριζε συνεχώς τον Όθωνα. Την επόμενη ημέρα, ένοπλη ομάδα νεαρών επιτέθηκε στο αστυνομικό τμήμα όπου κρατούνταν ο Σαράβας και τον απελευθέρωσε.

Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΔΟΣΙΟΣ

Στις 6 Σεπτεμβρίου 1861, μπροστά στο ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία», ο φοιτητής, Αριστείδης Δόσιος (αδελφός του γαριβαλδινού Αλέξανδρου Δόσιου), πραγματοποίησε απόπειρα δολοφονίας της βασίλισσας Αμαλίας. Ο Αριστείδης Δόσιος συνελήφθη αμέσως και μαζί του οι φίλοι και συναγωνιστές του Λεωνίδα Δεληγεώργη και Αλέξανδρος Καμπάς. Στα κελιά της αστυνομίας βασανίστηκαν άγρια. Ο Αγαμέμνωνας Σκαρβέλης, αξιωματικός της αστυνομίας, προσπάθησε να απελευθερώσει τον Δόσιο, αλλά συνελήφθη, φυλακίστηκε και καθαιρέθηκε. Συνελήφθη, επίσης, ένας άλλος φίλος του Δόσιου, ο στρατιωτικός γιατρός Ανδρέας Γλαράκης. Οι συλληφθέντες υποβλήθηκαν σε σωματικά και ψυχολογικά βασανιστήρια για να ομολογήσουν άλλους συνενόχους. Τις επόμενες μέρες ακολούθησε κύμα συλλήψεων αντιοθωνικών φοιτητών, αλλά απελευθερώθηκαν όλοι. Στις εκκλησίες της χώρας εψάλλησαν δοξολογίες για τη διάσωση της βασίλισσας, χωρίς, βέβαια, επεισόδια, γιατί διάφοροι έριξαν αντιοθωνικές και αντιβασιλικές προκηρύξεις σε μερικές εκκλησίες και κρατικά κτίρια.

Ο Αριστείδης Δόσιος καταδικάστηκε σε θάνατο. Στη δίκη του -στην οποία παραβρέθηκαν υπουργοί, πολιτικοί και άλλοι επίσημοι- στην απολογία του, αποκάλυψε την Αμαλία ύαινα και δήλωσε ότι λυπάται μόνο για το γεγονός ότι απέτυχε να τη δολοφονήσει. Τελικά, η ποινή του μετατράπηκε σε ισόβια δεσμά. Παρέμεινε κρατούμενος μέχρι τις 10 Οκτωβρίου 1862, όταν ο εξεγερμένος λαός άνοιξε τις φυλακές και απελευθερώθηκε. Μετέπειτα εγκαταστάθηκε στο Παρίσι για σπουδές. Όταν βρισκόταν εκεί, το ζεύγος Όθωνα-Αμαλίας βρισκόταν στη Βαμβέργη και η πρώτη βασίλισσα ζήτησε να τον συναντήσει για να μάθει όλη την αλήθεια γύρω από την απόπειρα εναντίον της, αλλά αυτός αρνήθηκε. Μετά τις σπουδές του επέστρεψε στην Ελλάδα και έγινε διευθυντής της Ναυτικής Τράπεζας. Έγραψε τις μελέτες «*Les Limites de l' Economie Pratique*» και «*Κρίσεις και σκέψεις περί της ελληνικής ατμοπλοίας, Μεταλλευτική Εταιρεία*» καθώς και μια έκθεση πεπραγμένων της Ναυτικής Τράπεζας, με τίτλο «*Ο Αρχάγγελος*» (1877). Υπέφερε, όμως, από έντονη μελαγχολία και πνευματικές διαταραχές εξαιτίας μάλλον των βασανιστηρίων που υπέστη μετά τη σύλληψή του, έπαθε εγκεφαλική παράκρουση και κλείστηκε στο φρενοκομείο όπου πέθανε το 1881, σε ηλικία 38 χρόνων.

Οι αντιοθωνικές διαδηλώσεις συνεχίστηκαν. Στις 3 Σεπτεμβρίου, διαδήλωση στην Αθήνα κατέληξε σε συγκρούσεις με την αστυνομία. Αλλά και στο Ναύπλιο και στο Άργος εκτυλίχθηκαν οι ίδιες σκηνές. Στις δύο αυτές πόλεις το κέντρο των αντιοθωνικών εκδηλώσεων και το ορμητήριο των επαναστατών ήταν το σπίτι της αγωνίστριας, Καλλιόπης Παπαλεξοπούλου. Ακόμα και μέσα στα καφενεία σκαρώνονταν ανοιχτά διάφορες εκδηλώσεις.

ΟΙ ΑΝΤΙΟΘΩΝΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ

Τις μέρες που ακολούθησαν την απόπειρα του Αριστείδη Δόσιου εναντίον της Αμαλίας, αντιοθωνικές προκηρύξεις και συνθήματα γέμιζαν κάθε τόσο τους τοίχους και τους δρόμους της Αθήνας, του Ναυπλίου, του Άργους και της Πάτρας.

Στην Πάτρα, μάλιστα, εκδηλώθηκε και μια στάση εναντίον του καθεστώτος Όθωνα από τους μαθητές των σχολείων της πόλης. Οι κινητοποιήσεις αυτές συνεχίστηκαν μέχρι και τις αρχές του 1862 και το κράτος απαντούσε με μαζικές συλλήψεις και φυλακίσεις. Οι φυλακές της χώρας ήταν γεμάτες με αντισωτικούς αγωνιστές, κυρίως νέους.

Στις 19 Φεβρουαρίου 1862, άρχισε στο Ναύπλιο μια ακόμα εξέγερση εναντίον του Όθωνα. Το σπίτι της Καλλιόπης Παπαλεξοπούλου ήταν το ορμητήριο και το κέντρο των αποφάσεων. Το έναυσμα έδωσε το ένοπλο σώμα του Αρτέμη Μίχου και μέσα σε μια νύχτα ανοίχτηκαν οι φυλακές, απελευθερώθηκαν όλοι οι κρατούμενοι, καταλύθηκαν οι αρχές, ενώ ο εισαγγελέας Εφετών, ο φρούραρχος, οι αξιωματικοί και οι ανώτεροι υπάλληλοι του καθεστώτος συνελήφθησαν. Το πρωί της επόμενης ημέρας συγκροτήθηκε Επαναστατική Επιτροπή που εξέδωσε ανακοίνωση στο όνομα του λαού στην οποία γίνονταν γνωστοί οι λόγοι της εξέγερσης. Σε δεύτερη ανακοίνωσή της, η Επιτροπή καλούσε το λαό της υπόλοιπης Πελοποννήσου να εξεγερθεί. Ταυτόχρονα, ανοίχτηκαν αποθήκες με όπλα και πυρομαχικά και ο λαός εξοπλίστηκε, συγκροτώντας πολιτοφυλακές.

Στο Άργος, στην Τρίπολη, στην Πάτρα και σε περιοχές της Μεσσηνίας, άρχισαν να εκδηλώνονται ανάλογες κινήσεις. Στη Μάνη, οι Περικλής και Αντώνης Μαυρομιχάλης υποσχέθηκαν αρχικά ότι θα συμμετείχαν στην εξέγερση, αλλά δωροδοκήθηκαν από κύκλους του Όθωνα και μέσα σε μια νύχτα έγιναν αυλόδουλοι. Ο αδελφός τους Πέτρος, που ήταν μέλος της Επαναστατικής Επιτροπής, σε επιστολή του τους χαρακτήρισε άνανδρους.

Στο μεταξύ, το κράτος απάντησε με συλλήψεις ακόμα και πολιτικών και αξιωματικών, ενώ ο Όθωνας έστειλε το στρατιωτικό του σύμβουλο Ελβετό Χαν, επικεφαλής σώματος στρατού εναντίον των επαναστατών. Στις πρώτες μάχες νίκησαν οι επαναστάτες και ο Χαν αναγκάστηκε να ζητήσει ενισχύσεις. Κατέφθασαν σώματα ενόπλων από την Τρίπολη, τη Μάνη και άλλες περιοχές.

Στις 14 Φεβρουαρίου, η Επαναστατική Επιτροπή αναγκάστηκε να κηρύξει στρατιωτικό νόμο στο Ναύπλιο, επειδή κάποιοι αυλόδουλοι που είχαν παραμείνει στην πόλη άρχισαν να συνωμοτούν και να δημιουργούν σχέσεις με το στρατό του Χαν. Την ημέρα αυτή, σε λαϊκή συγκέντρωση στο κέντρο της πόλης, κήκαν οι λαιμητόμοι, το σύμβολο της τυραννίας του οθωνικού καθεστώτος. Αλλά από τις 24 Φεβρουαρίου, οι κυβερνητικοί άρχισαν να ανακαταλαμβάνουν μερικές θέσεις στα περίχωρα της πόλης.

Την 1η Μαρτίου, εκδηλώθηκε μεγάλη επίθεση των κυβερνητικών. Παράλληλα, πράκτορες του Χαν είχαν μπει στην πόλη παρουσιαζόμενοι ως επαναστάτες και με διάφορα τεχνάσματα άρχισαν να διασπούν το λαό. Μέχρι και χρήματα προσέφεραν σε μερικούς εξεγερμένους στρατιωτικούς για να κάνουν πίσω. Έτσι, ο υπολοχαγός Γοργούρης, πέρασε ξαφνικά με το μέρος των κυβερνητικών με την ομάδα του. Με τέτοιους τρόπους δημιουργήθηκαν μεγάλα ρήγματα στις γραμμές των επαναστατών, μέχρι που οι δεύτεροι αναγκάστηκαν να οδηγηθούν σε διαπραγματεύσεις στις 3 Μαρτίου. Κάποιοι δεν υποχωρούσαν και δεν διαπραγματεύονταν, αλλά στις 24 Μαρτίου 1862 είχε σταματήσει πλέον κάθε ενέργεια και αντίσταση. Παρ' όλα αυτά, ο στρατός του Χαν συνέχιζε να ασκεί τρομοκρατία, που έφτασε μέχρι και σε αρπαγές περιουσιών, βιασμούς γυναικών, κάψιμο σπιτιών καθώς και κάψιμο δύο επαναστατών ζωντανών.

Στις 8 Απριλίου ο στρατός ήταν πλέον απόλυτος κυρίαρχος της πόλης του Ναυπλίου.

ΤΑ ΚΥΘΝΙΑΚΑ

Στις 28 Φεβρουαρίου 1862, επαναστατικό ξέσπασμα σημειώθηκε και στην Ερμούπολη Σύρου, με επικεφαλείς τους αξιωματικούς Ν. Λεωτσάκο και Π. Μωραϊτίνη και το φοιτητή Σκαρβέλη. Εκδόθηκαν επαναστατικές προκηρύξεις με τις οποίες καλείτο ο λαός σε εξέγερση.

Οι Συριανοί ξεσηκώθηκαν σύσσωμοι. Ανοίχτηκαν οι φυλακές και οι στρατιωτικές αποθήκες από όπου πάρθηκαν όπλα, στολές και άλλα. Καταλύθηκαν οι οθωνικές αρχές και με πρωτοβουλία του δημάρχου Αμβρόσιου Δαμαλά, συστάθηκε οκταμελής Επαναστατική Επιτροπή, αποτελούμενη από τους Α. Ευμορφόπουλο, Δ. Παρασκευά, Ι. Παλαιολόγο, Δ. Καλάρη, Δ. Παπαδάκη, Ν. Παπανικολάου και Ι. Σακοράφο, με πρόεδρο τον Α. Δαμαλά και Στρατιωτική Επιτροπή από τους Λεωτσάκο, Μωραϊτίνη και Τσάτσο. Καταλήφθηκε το νομαρχιακό μέγαρο καθώς και δύο πλοία στα οποία υψώθηκαν κόκκινες σημαίες.

Με τα πλοία αυτά, οι εξεγερμένοι αποφάσισαν να επεκτείνουν την εξέγερση στην Τήνο και αργότερα στην Κύθνο, τόπο εξορίας αρκετών επαναστατών και αντιοθωνικών, σκοπεύοντας να απελευθερώσουν όλους τους πολιτικούς κρατούμενους.

Την 1^η Μαρτίου 1862, οι επαναστάτες, με το πλοίο «Καρτερία», απελευθέρωσαν τους πολιτικούς κρατούμενους της Κύθνου. Αλλά καθώς αποχωρούσαν από το νησί για να επιστρέψουν στη Σύρο, δέχτηκαν επίθεση των κυβερνητικών και αναγκάστηκαν να καταφύγουν στα ενδότερα της Κύθνου. Οι Λεωτσάκος, Μωραϊτίνης και Σκαρβέλης σκοτώθηκαν στη μάχη και οι επαναστάτες άρχισαν να υποχωρούν. Και καθώς η καταστολή και η τρομοκρατία των κυβερνητικών ήταν ιδιαίτερα άγρια, οι περισσότεροι συνελήφθησαν, εκτός από ελάχιστους οι οποίοι κατόρθωσαν να διαφύγουν και να κρυφτούν στο εσωτερικό του νησιού. Οι κυβερνητικοί επέστρεψαν με την «Καρτερία» στην Σύρο και οι εκεί εξεγερμένοι, νομίζοντας ότι επέστρεψαν οι σύντροφοί τους, συγκεντρώθηκαν στο λιμάνι για να τους υποδεχθούν, αλλά αντιμετώπισαν και αυτοί τις ίδιες αγριότητες και την τρομοκρατία των κυβερνητικών, με συλλήψεις και ξυλοδαρμούς. Οι πολιτικοί κρατούμενοι μεταφέρθηκαν στο μοναστήρι Τουρλιανής Μυκόνου όπου φυλακίστηκαν.

Στάσεις στρατιωτικών φρουρών εναντίον του καθεστώτος σημειώθηκαν τις ίδιες μέρες και στη Νάξο και στα Φυρά Σαντορίνης, αλλά οι κυβερνητικοί μετά την καταστολή της εξέγερσης στη Σύρο και Κύθνο, επέβαλαν εύκολα την τάξη σε όλες τις Κυκλάδες.

Η ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΘΩΝΑ

Για να δημιουργήσουν στο λαό εντύπωση δημοκρατικότητας, οι βασιλείς άρχισαν περιοδεία στην ύπαιθρο, αρχίζοντας από την Πελοπόννησο. Οι νομάρχες, οι δήμαρχοι, οι δικαστές, η χωροφυλακή και ο στρατός, πήραν διαταγές να οδηγούν -ακόμα και με τη βία- το λαό στις τελετές υποδοχής του βασιλικού ζεύγους. Η

περιοδεία, όμως, σταμάτησε πριν καλά-καλά αρχίσει, όταν χιλιάδες ένοπλοι χωρικοί εξεγέρθηκαν στην Βόνιτσα και με το μέρος τους πέρασαν όλες οι στρατιωτικές φρουρές της περιοχής.

Στις 6 Οκτωβρίου 1862, στην Πάνω Πόλη της Πάτρας έγινε μια διαδήλωση, η οποία όσο κατέβαινε προς το κέντρο της πόλης τόσο διογκωνόταν. Η αστυνομία είχε εξαφανισθεί από προσώπου γης. Πυροβολισμοί ρίχνονταν στον αέρα. Καταλήφθηκε το κτίριο της Νομαρχίας, ανάφτηκαν φωτιές στους δρόμους, όπου κάθε σύμβολο του καθεστώτος καιγόταν, οι αρχές καταλύθηκαν και συγκροτήθηκαν λαϊκές πολιτοφυλακές.

Από τις 7 έως τις 9 Οκτωβρίου εξεγέρθηκαν διαδοχικά το Αίγιο, η Ναύπακτος, η Κόρινθος και τα Μέγαρα. Στις 10 του ίδιου μήνα, η εξέγερση επεκτάθηκε στην Αθήνα, όπου την προηγούμενη ημέρα είχαν συλληφθεί διάφοροι πολίτες και κατασχέθηκαν μερικά φύλλα εφημερίδων. Τη νύχτα της 9ης προς 10η Οκτωβρίου, ο στρατός έζωσε τα ανάκτορα και η χωροφυλακή κατέλαβε καίρια σημεία της πόλης. Αλλά την ίδια στιγμή, στασίασε τμήμα του πυροβολικού με επικεφαλής τον ταγματάρχη Παπαδιαμαντόπουλο. Ομάδες ενόπλων φοιτητών βγήκαν στους δρόμους και παρότρυναν το λαό να επαναστατήσει. Ταυτόχρονα, στασίασαν και άλλες στρατιωτικές μονάδες. Στο καφενείο «Ωραία Ελλάς» ξυλοκοπήθηκαν χωροφύλακες.

Μαχητική διαδήλωση 4.000 ατόμων κατευθύνθηκε προς τα ανάκτορα και τα κατέλαβε. Αφοπλίστηκαν χωροφύλακες και στρατιώτες και ο Χαν, όπως και άλλοι επίσημοι, κατόρθωσαν να διαφύγουν την τελευταία στιγμή. Τα πάντα στα ανάκτορα καταστράφηκαν από το πλήθος, εκτός από τα αρχεία, τα δωμάτια με το δημόσιο χρήμα και τα βασιλικά διαμερίσματα. Τις ίδιες ώρες, μια άλλη διαδήλωση άνοιξε όλες τις φυλακές και απελευθερώθηκαν όλοι οι κρατούμενοι. Οι καμπάνες όλων των εκκλησιών χτυπούσαν συνέχεια, ενώ οι ένοπλες πολιτοφυλακές περιπολούσαν στους δρόμους. Οι εικόνες των βασιλιάδων καίγονταν δημόσια.

Όταν το βράδυ της 11ης Οκτωβρίου οι βασιλιάδες επέστρεφαν με πολεμικό πλοίο στον Πειραιά, χιλιάδες λαού τους υποδέχθηκαν με γιουχαΐσματα και κατάρες, μόλις το πλοίο πλησίασε στις προβλήτες. Οι βασιλείς δεν σκέφθηκαν καν να βγουν έξω και εξαφανίστηκαν για πάντα.

Στο κέντρο της Αθήνας, οι καλά εξοπλισμένες φοιτητικές ομάδες αποτελούσαν πλέον τις πολιτοφυλακές. Όταν τον Ιούνιο του 1863, ο Βούλγαρης, επικεφαλής στρατιωτικού κινήματος, αποπειράθηκε να καταλάβει την εξουσία και να επαναφέρει τον Όθωνα, οι ένοπλοι φοιτητές ήταν αυτοί που αντιστάθηκαν σθεναρά και οι προσπάθειες του Βούλγαρη απέτυχαν παταγωδώς. Οι δε συγκρούσεις μεταξύ των φοιτητών και των κινηματιών είχαν ως αποτέλεσμα 100 νεκρούς και εκατοντάδες τραυματίες.

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄

Όταν οι φοιτητές και διάφοροι άλλοι επαναστάτες διαπίστωσαν ότι η βασιλεία του Γεωργίου Α' ήταν ίδια και απαράλλακτη με αυτή του Όθωνα, άρχισαν να ξεσηκώνονται και πάλι. Με αφορμή επεισόδιο με τον εκδότη της εφημερίδας «Φως» Σοφοκλή Καρύδη, τον Νοέμβριο του 1863, μια τεράστια διαδήλωση περικύκλωσε τα ανάκτορα και ο κόσμος γιουχαΐζε και απειλούσε το βασιλιά και

τους αυλικούς του. Ο Βούλγαρης βρήκε τότε ευκαιρία να οργανώσει νέο κίνημα επαναφοράς του Όθωνα.

Τον Δεκέμβριο, όμως, πραγματοποιήθηκαν νέες διαδηλώσεις, από τις οποίες οι περισσότερες κατέληξαν σε άγριες συγκρούσεις με την αστυνομία. Στις αρχές του 1864, έκαναν, για μια ακόμα φορά, την εμφάνισή τους τα αντιβασιλικά και αντικυβερνητικά συνθήματα και οι προκηρύξεις.

Στο Ναύπλιο, το σπίτι της Καλλιόπης Παπαλεξοπούλου, παρ' ότι υπό συνεχή παρακολούθηση, υπήρξε και πάλι το κέντρο της αντίστασης. Το χρόνο αυτό σημειώθηκαν και οι πρώτες εργατικές κινήσεις καθώς άρχισαν να επαναλειτούργουν μετά από διακοπή κάποιων χρόνων, τα μεταλλεία Λαυρίου. Πήγαν να εργασθούν τότε εκεί αρκετοί εργάτες από τη Σαντορίνη, τη Μήλο, τη Λέσβο, τη Μάνη, την Κάρυστο και άλλα μέρη της Εύβοιας, αλλά και μερικοί Ισπανοί και Ιταλοί. Κατά πληροφορίες, οι τελευταίοι είχαν επαναστατικές καταβολές και άρχισαν αμέσως την προπαγάνδα ανάμεσα στους υπόλοιπους εργάτες.

Στην Αθήνα, στις αρχές του 1865 έγιναν αλληπάλληλες διαδηλώσεις εναντίον του τότε αντιβασιλέα, Σπόννεκ. Σε μια από αυτές, η αστυνομία επιτέθηκε με ρόπαλα στο πλήθος, αλλά οι ένοπλοι φοιτητές ανταπάντησαν και τραυμάτισαν αρκετούς χωροφύλακες. Οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν μέχρι την αποπομπή του Σπόννεκ.

Στις 25 Μαρτίου 1868, έγινε μεγάλη διαδήλωση αλληλεγγύης προς τον λαό της Κρήτης, ο οποίος είχε εξεγερθεί ξανά εναντίον της τουρκικής εξουσίας. Στο τέλος, έγιναν άγριες συγκρούσεις με την αστυνομία. Ακολούθησαν συλλήψεις και ανάμεσα στους συλληφθέντες ήταν και ο Γάλλος επαναστάτης, Γκουστάβ Φλουράνς.

Οι διαδηλώσεις των φοιτητών και άλλων συνεχίζονταν όλα αυτά τα χρόνια για διάφορα θέματα. Στις 9 Νοεμβρίου 1873, έγινε διαδήλωση από φοιτητές και νεολαία, με κύριο αίτημα την επανασύσταση της «Πανεπιστημιακής Φάλαγγας», που είχε συγκροτηθεί για πρώτη φορά το 1863, αποτελώντας τις τότε ένοπλες λαϊκές πολιτοφυλακές. Στις 11 Νοεμβρίου έγινε νέα διαδήλωση για το ίδιο θέμα και μια επιτροπή πήγε στον τότε πρωθυπουργό Δεληγεώργη, με διάφορα αιτήματα. Αυτός έδωσε κάποιες υποσχέσεις, αλλά όταν η επιτροπή επέστρεψε στους συγκεντρωμένους δέχθηκε επίθεση από την αστυνομία και άρχισαν συγκρούσεις. Οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν και σε λιγότερο διάστημα από δύο μήνες η κυβέρνηση ανετράπη. Προκηρύχθηκαν εκλογές για τις 23 Ιουνίου 1874, που διεξήχθησαν σε κλίμα τρομοκρατίας. Σε αρκετές περιοχές οι αντιβασιλικοί πήγαιναν να ψηφίσουν ένοπλοι. Εκλέχθηκε, τελικά, ο Βούλγαρης, αλλά νέες διαδηλώσεις ανέτρεψαν και αυτή την κυβέρνηση, μέχρι που τον Ιούλιο του 1875 εκλέχθηκε ο Χαρίλαος Τρικούπης.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Το 1879 δημιουργείται το πρώτο συνδικάτο στον «ελλαδικό» χώρο από τους ξυλουργούς των ναυπηγείων της Σύρου, στην Ερμούπολη που κηρύσσει απεργία. Οι απεργοί απαιτούν μείωση των ωρών εργασίας σε 10 και αύξηση του μεροκάματου. Μετά τους ναυπηγούς, απεργούν οι βυρσοδέψες της Σύρου με

παρόμοια αιτήματα. Έπειτα από βίαιες συγκρούσεις με το στρατό και την αστυνομία, τα αιτήματά τους γίνονται δεκτά.

Σύμφωνα με κάποιες ανεξακρίβωτες ιστορικά πληροφορίες, τον Ιούλη του 1880 μια ομάδα, με την επωνυμία Οργάνωση Αναρχικών Εργαζομένων Σύρου, εξέδωσε την «Εφημερίδα του Λαού», η οποία, όμως, σταμάτησε την κυκλοφορία της τον Νοέμβρη του ίδιου χρόνου.

Ταυτόχρονα, κοινωνικοί αγώνες ξέσπασαν και στη Θεσσαλία, με αιχμή το αγροτικό ζήτημα. Από το 1881 ακόμα οι αγρότες άρχισαν να οργανώνονται σε συλλόγους, σωματεία και ενώσεις, φέρνοντας επιτακτικά στο προσκήνιο το ζήτημα της ίσης και δίκαιης διανομής των τσιφλικιών. Αρκετές στάσεις και εξεγέρσεις των κολίγων αγροτών και χωρικών, όμως, καταστάληκαν άγρια από το κράτος και τα όργανά του.

Εκείνη την εποχή (μέσα δεκαετίας 1870) σημειώθηκε και μια από τις πρώτες εξεγέρσεις (ή στάσεις) σε φυλακές (ίσως και η πρώτη του είδους) στον ευρύτερο «ελλαδικό» χώρο. Στις αρχές Φλεβάρη 1878 δεκάδες φυλακισμένοι συγκρούσθηκαν με τη φρουρά και μετέπειτα απέδρασαν από τις φυλακές του Πύργου της Ηλείας. Λίγες μέρες αργότερα συνελήφθησαν δέκα από τους δραπέτες, ενώ ισάριθμοι παρουσιάστηκαν μόνοι τους στις αρχές. Αλλά υπήρξαν και μερικοί που δεν συνελήφθησαν ποτέ.

Το 1882 ιδρύονται στην Αθήνα σωματεία των μεταλλουργών, των εμποροϋπάλληλων, των ραπτών και των μηχανικών και θερμαστών.

Τον Μάρτη του 1883 πραγματοποιήθηκε η πρώτη απεργία των μεταλλωρύχων του Λαυρίου, με οικονομικά και μόνο αιτήματα, που επαναλήφθηκε τον Ιούλη του 1887 με οικονομικά αιτήματα και πάλι, αλλά και με την προσθήκη ορισμένων άλλων, όπως καλύτερες συνθήκες εργασίας και κατάργηση του μεροκάματου της Κυριακής.

Στο διάστημα 1882-1883, πραγματοποιήθηκαν και άλλες μαχητικές και άγριες απεργίες, όπως των τυπογράφων του Πειραιά, των παπουτσιδών και των ραπτών της Αθήνας και του Πειραιά, ενώ ιδρύθηκε και ο Εργατικός Σύνδεσμος των Τυπογράφων, το πρώτο συνδικάτο των τυπογράφων στη χώρα.

Τον Φλεβάρη του 1888, στα Λεχαινά Ηλείας σημειώθηκε ένοπλη επίθεση ενάντια σε χωροφύλακες. Στη μάχη που ακολούθησε, σκοτώθηκε ο χωρικός, Αθανάσιος Ντούνιας, και τραυματίστηκε άλλος ένας. Η χωροφυλακή και το κράτος επέβαλαν καθεστώς τρομοκρατίας στα Λεχαινά και τα γύρω χωριά.

Στην Πάτρα στις 10 Απριλίου 1886, σημειώθηκε μάχη ανάμεσα σε δύο λιποτάκτες του στρατού και χωροφύλακες, με αποτέλεσμα να τραυματιστούν αρκετοί χωροφύλακες και να εξαφανιστούν οι λιποτάκτες. Η μάχη έγινε κοντά στην εκκλησία της Παντάνασσας. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα χρόνια εκείνα τόσο στην Αχαΐα όσο και στην Ηλεία είχαμε οπλοφορία των εργατών και αγροτών σε υψηλά ποσοστά. Η δύναμη που δίνουν τα όπλα στους κατόχους τους, από την μια, ανέβασε τα ποσοστά της αυτοδικίας, αλλά προσέδωσε μεγάλη δυναμική στους ταξικούς μαζικούς αγώνες, από την άλλη, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές όπως θα δούμε πιο κάτω. Αυτό το αναφέρουμε για να κατανοήσουμε την έξαρση της βίας που υπήρξε την περίοδο αυτή, η οποία πολλές φορές δεν είχε ταξικά επαναστατικά κίνητρα.

Τον Αύγουστο του 1885, οι τοίχοι της Πάτρας γέμισαν με το σύνθημα «Κάτω οι φόροι», ενώ δύο μήνες αργότερα σημειώθηκε μαζική απόδραση από τις φυλακές της πόλης.

Μια ακόμα εξέγερση των κρατουμένων των φυλακών Ρίου, με επίθεση εναντίον της φρουράς, έγινε στις 15 Νοεμβρίου 1885.

ΑΝΑΒΡΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΛΕΙΑΣ

Η πείνα και η δυστυχία στην Ηλεία είχε φτάσει σε μεγάλο βαθμό λόγω της φτηνής πώλησης της σταφίδας. Στις 12 Σεπτεμβρίου 1893 έγινε μεγάλο συλλαλητήριο του στον Πύργου, όπου εκδόθηκε ψήφισμα προς τον Αντιβασιλέα με αιτήματα α) να ρυθμιστεί νόμος σχετικά με το σταφιδικό ζήτημα γιατί ο Ηλειακός λαός είχε εξαθλιωθεί οικονομικά και βρισκόταν συνέχεια στο χρέος, β) να ανασταλεί η είσπραξη των καθυστερημένων φόρων και να γίνει ενέργεια προς την Εθνική Τράπεζα να αναστείλει τις καταδιώξεις των οφειλετών, γ) να εισακουστούν οι ευχές του τόπου και δ) να εκλεγεί επιτροπή στην οποία να ανατεθεί η διαβίβαση του ψηφίσματος.

Αμέσως μετά ορίστηκε η επιτροπή από τους Θαλλή Θεοδωρίδη, Αριστείδη Παναγιωτόπουλο, Νικόλαο Βέργο, Χαράλαμπο Γκάβα, Χρήστο Μαρκόπουλο.

Στο χωριό Κρεκούκι στις 13 Δεκέμβρη 1893 σημειώθηκε συμπλοκή μεταξύ χωρικών και αστυνομικών κλητήρων. Σημειώθηκαν πολλοί τραυματισμοί και από τα δύο μέρη.

Όπως είδαμε στις 12 Σεπτεμβρίου 1893 είχε γίνει στον Πύργο το μεγάλο σταφιδικό συλλαλητήριο όπου παραδόθηκε στον αντιβασιλέα ψήφισμα με διάφορα ψηφίσματα. Μεταξύ των αιτημάτων ήταν και η αναβολή της συγκέντρωσης των φόρων που είχαν καθυστερηθεί. Λίγες μέρες μετά, στις 6 Φλεβάρη 1894 η προθεσμία καταβολής των φόρων έληγε και επικρατούσε ανησυχία στους χωρικούς. Έτσι αποφάσισαν να κατέβουν στον Πύργο για ένα ειρηνικό συλλαλητήριο. Το συλλαλητήριο αυτό έγινε στις 16 Φλεβάρη 1894 όπου και συνέταξαν επιστολές προς τον βασιλιά να μεριμνήσει για την αναστολή των φόρων. Η επιθυμία τους αυτή ήλπιζαν να πραγματοποιηθεί γιατί δεν απέβλεπε στην κατάργηση των φόρων αλλά στην αναστολή τους. Τις επιστολές τις υπέγραψαν διάφορα άτομα από όλες τις πολιτικές παρατάξεις.

Τα αγροτικά ζητήματα στην Ηλεία ήσαν την εποχή αυτή τα πιο φλέγοντα. Στις 12 Δεκέμβρη 1894 έκαναν στον Πύργο μεγάλη διαδήλωση οι κάτοικοι της Βαρβάσαινας. Περί τους 300 πολίτες πήγαν με τάξη από την κεντρική αγορά προς το Υποταμείο για να διαμαρτυρηθούν για τη σύλληψη μερικών συμπολιτών τους για οφειλές προς το δημόσιο και ζήτησαν με τον τρόπο αυτό την αποφυλάκισή τους.

Ενώ είχαν προηγηθεί όπως είδαμε και άλλα συλλαλητήρια με ψηφίσματα προς τον βασιλιά, το ζήτημα των φόρων εκκρεμούσε. Καμμία απόφαση δεν είχε πάρει η κυβέρνηση που να διαφωτίσει τους κατοίκους της Ηλείας. Για το λόγο αυτό αποφασίστηκε και άλλο συλλαλητήριο στον Πύργο που έγινε στις 14 Δεκέμβρη 1894 με τη συμμετοχή πλήθους κόσμου.

Οι διαδηλωτές ζητούσαν από την κυβέρνηση να πάρει θέση στο ζήτημα της αναβολής της πληρωμής των φόρων προς ανακούφιση των «πεινόντων

κατοίκων». Αυτή τη φορά η κυβέρνηση έδειξε ενδιαφέρον με την παρουσία της και ο πρωθυπουργός αντάλλαξε πολλά τηλεγραφήματα με το Δήμαρχο Πύργου, το περιεχόμενο όμως των οποίων έμεινε μυστικό από τη δημοσιότητα.

Στις 4 Γενάρη 1895 ακολούθησαν και άλλα συλλαλητήρια για το σταφιδικό ζήτημα στα χωριά του Πύργου Κολλύρι και Λαμπέτι. Οι χωρικοί με κωδωνοκρουσίες μαζεύτηκαν στην αγορά και καταδίωξαν τους καταφθάσαντες αρμόδιους υπαλλήλους για τη «βεβαίωση του φόρου».

Οι υπάλληλοι παραπονέθηκαν στη Νομαρχία και βεβαίωσαν ότι αδυνατούν να μεταβούν και σε άλλα χωριά καθότι ήταν κοινή απόφαση των σταφιδοπαραγωγών να μη τους δεχτούν.

Μετά από αυτά τα επεισόδια ο αντεισαγγελέας Βερούτσος με τον ανακριτή Σαρρηϊωάννου πήγαν στο Λαμπέτι και στο Κολλύρι για ανακρίσεις. Τούτη η πράξη χαρακτηρίστηκε «στάση κατά του Νόμου». Πάντως εξακολουθούσε να υπάρχει αναβρασμός μεταξύ των κατοίκων των γύρω χωριών και η αποφασή τους ήταν να μη υποκύψουν. Το σταφιδικό ζήτημα στην περιφέρεια Ηλείας ήταν και για την κυβέρνηση της Αθήνας μια μεγάλη πληγή που είχε αρχίσει με τη manía των σταφιδικών περιφερειών της Πελοποννήσου.

Καθώς η κατάσταση με τη σταφόδα εξακολουθούσε να είναι τεταμένη, τα χωριά γύρω από τον Πύργο άρχισαν να επαναστατούν. Συνεννοήθηκαν μεταξύ τους και αποφάσισαν να μη δέχονται τους δικαστικούς κλητήρες όταν έρχονταν να κοινοποιήσουν έστω και ένα απλό δικόγραφο. Το ζήτημα αυτό ανησύχησε περισσότερο τους δανειστές και τους τοκογλύφους. Επίσης αποφάσισαν μεταξύ τους να μη δίνουν σταφιδόκαρπο στους δανειστές.

Η δημόσια τάξη διασαλεύτηκε επικίνδυνα. Το όνομα της Ηλείας ήταν καθημερινά στο επίκεντρο των ειδήσεων των αθηναϊκών εφημερίδων. Ο λαός δεν μπορούσε πλέον να κάνει υπομονή στην κατάσταση που είχε δημιουργήσει η κρίση της σταφίδας, αλλά περισσότερο η τοκογλυφία.

Ένα σοβαρό επεισόδιο σημειώθηκε στις 7 Μάη 1895 στη Γαστούνη όταν πολίτες επετέθησαν εναντίον της στρατιωτικής δύναμης για να ελευθερώσουν ένα φυγόδικο που είχε συλληφθεί. Οι πολίτες αυτοί ήταν συγγενείς του φυγόδικου. Αμέσως ειδοποιήθηκε ο αστυνόμος Αμαλιάδας και έστειλε 5 άνδρες με τον υπαστυνόμο για να προσφέρει βοήθεια. Οι συγγενείς όμως του φυγόδικου αντιστάθηκαν και επετέθησαν κατά της στρατιωτικής δύναμης και την πολιορκήσαν μέσα στο αστυνομικό τμήμα. Με την κατάσταση αυτή που δημιουργήθηκε έφτασε και άλλος αξιωματικός από την Αμαλιάδα με όλη τη στρατιωτική δύναμη καθώς επίσης ειδοποιήθηκαν και οι αστυνομίες των Μυρτουντίων και Πύργου και έφτασαν προς βοήθεια με όλη τη δύναμη των ανδρών τους. Μετά από όλη αυτή την κινητοποίηση κατορθώθηκε η απελευθέρωση των πολιορκουμένων από τους συγγενείς του φυγόδικου.

Παρ' όλες τις κατά καιρούς συμφωνίες των χωρικών και των σταφιδεμπόρων για την πώληση της σταφίδας το ζήτημα αυτό δεν είχε ακόμη λυθεί. Οι χωρικοί διεκδικούσαν το δικό τους συμφέρον. Στις 13 Αυγούστου 1895 γύρω στους 150 κατοίκους του χωριού Κολλύρι συγκεντρώθηκαν στην εκκλησία του χωριού και ορκίστηκαν μπροστά στον παπά ότι θα αρνηθούν να πληρώσουν τα ιδιωτικά χρέη τους. Οι εργαζόμενοι την ημέρα αυτή χωρικοί που έλλειπαν από την ορκωμοσία ορκίστηκαν την άλλη μέρα. Ταυτόχρονα ορίστηκε και επιτροπή από

τους ζωηρότερους του χωριού που θα φύλαγαν με τα όπλα τους τα χτήματα για κάθε απόπειρα αρπαγής του σταφιδόκαρπου από τους δανειστές τους εμπόρους. Επίσης και στην πόλη του Πύργου έγινε ένα επεισόδιο την ημέρα αυτή όταν ένας κλητήρας ονομαζόμενος Β. Γκολφινόπουλος συνέλαβε μετά από απόφαση έναν χωρικό από τη Βαρβάσαινα και τον οδήγησε μαζί με τρεις αστυφύλακες στα γραφεία του δανειστή του.

Το γεγονός αυτό πήρε διαστάσεις και απειλήθηκαν δραματικές σκηνές μεταξύ χωρικών και αστυφυλάκων. Πλήθος χωρικών πήγε να ελευθερώσει τον κρατούμενο με τη βία. Αμέσως όμως έφτασαν πολλοί αστυφύλακες για ενίσχυση και ακολούθησε μεγάλος θόρυβος που κατέληξε σε συλλήψεις των πρωταιτίων, περί τους 4-5 πολίτες, οι οποίοι και αντιστάθηκαν στις αρχές. Από στιγμή σε στιγμή αναμένονταν και πυροβολισμοί. Ένας πυροβολισμός να έπεφτε θα ακολουθούσαν εκατό και ίσως θρηνούνταν πολλά θύματα.

Η οργή και οι φωνές έφθασαν στο κατακόρυφο. Η σκηνή αυτή διήρκησε αρκετή ώρα και οι πολίτες έσχυσαν τα ρούχα των αστυφυλάκων και έσπρωχναν αυτούς και απελευθέρωσαν τους συγχωριανούς τους.

Τα πλησίον εκεί μαγαζιά έκλεισαν. Οι έμποροι έφυγαν φοβισμένοι. Σε λίγο κατάφθασε στον τόπο των γεγονότων ο αστυνόμος Φ. Οικονόμου και οι διαδηλωτές ηρέμησαν.

Λίγο αργότερα όμως ένα άλλο επεισόδιο έγινε έξω από τον Πύργο. Οι χωρικοί ομαδικά απελευθέρωσαν συγχωριανό τους κρατούμενο και εξεδίωξαν τον κλητήρα.

Οι Βαρβασαιναίοι επέμεναν να προκαλούν επεισόδια προκειμένου να πετύχουν δίκαιη λύση στα αιτήματά τους.

Μετά από συναντησή τους με τους τοκιστές Ψημμένο και Τριπόδη ζήτησαν προθεσμία δέκα χρόνων να παραταθεί η πληρωμή, αλλά οι τοκιστές την απέρριψαν.

Το σταφιδικό ζήτημα άρχιζε εκείνη την εποχή να γίνεται το κίνητρο αναβρασμού των λαϊκών πνευμάτων που με τις ενέργειές τους, βίαιες ή ειρηνικές, προσπαθούσαν να δικαιωθεί ο αγροτικός τους αγώνας.

Στο μεταξύ, μετά τα γνωστά γεγονότα της Βαρβάσαινας που θεωρήθηκαν επανάσταση ακολούθησαν και συλλήψεις των πρωταιτίων.

Στις 16 Δεκέμβρη 1895 έγινε η περιβόητη δίκη τους όπου από τους 20 κατηγορούμενους ως πρωταίτιοι της κατάστασης που επικράτησε τις ημέρες των διαδηλώσεων οι 5 μόνο αθώωθηκαν. Οι υπόλοιποι 15 δικάστηκαν 1-1/2 χρόνο φυλακή ο καθένας και κλείστηκαν στις φυλακές.

Έτσι έληξε το μεγάλο αυτό λαϊκό κίνημα του Πύργου και των περιχώρων για το αιώνιο ηλειακό σταφιδικό ζήτημα που τάραξε κάθε φορά την Ηλεία.

Εκτός από τη Δυτική Πελοπόννησο, όμως, οι επαναστατικές κινήσεις και εξεγέρσεις εξελίχθηκαν και σε μια σειρά άλλες πόλεις και περιοχές.

Το 1891 στο Λαύριο ιδρύθηκε ο Σοσιαλιστικός Όμιλος Λαυρίου, ο οποίος το 1894 μετονομάστηκε σε Σοσιαλιστική Λέσχη Λαυρίου. Σύμφωνα με κάποιες (ανεπιβεβαίωτες) πληροφορίες, αρκετοί αναρχικοί και αναρχοσυνδικαλιστές της Αθήνας συμμετείχαν ή συνεργάζονταν με την κίνηση αυτή.

Τον Ιούνιο του 1894 στο Βόλο έγινε η πρώτη στην πόλη αυτή σοσιαλιστική εκδήλωση, στο θέατρο «Η Τερψιθέα». Κύριος ομιλητής ήταν ο

αναρχοσυνδικαλιστικών απόψεων, Σπύρος Νάγος, από την Αθήνα, εκείνη την εποχή ταμίας του Σοσιαλιστικού Συλλόγου Αθήνας. Το ακροατήριο ήταν αρκετά μεγάλο. Την επόμενη μέρα μια τοπική πατριωτική φυλλάδα, η «Φωνή του Λαού», επιτέθηκε με σφοδρότητα στην εκδήλωση και στις σοσιαλιστικές απόψεις.

Το 1896 κηρύσσεται απεργία στα Μεταλλεία Λαυρίου. Οι απεργοί ανατινάζουν την αποθήκη δυναμίτη και καταλαμβάνουν το εργοστάσιο.

Στο Βόλο και πάλι, στο διάστημα Οκτώβρη-Δεκέμβρη 1900 ιδρύθηκαν μια σειρά σωματεία, όπως των τυπογράφων, των ασβεστοχριστών, των ελαιοχρωματιστών, των ξυλουργών και των ξενοδουπάλληλων. Επίσης, η πρώτη διαδήλωση των καπνεργατών του Βόλου έγινε τον Φλεβάρη του 1892, ενάντια στο νομοσχέδιο της τότε κυβέρνησης για το μονοπώλιο του καπνού, αν και το σωματείο καπνεργατών της πόλης ιδρύθηκε αργότερα, το 1901. Στις 30 Μάη 1894 είχε γίνει και η πρώτη απεργία των καπνεργατών, ενάντια στις άθλιες συνθήκες εργασίας και το κλίμα στρατοπέδου που υπήρχε σε όλα τα καπνεργοστάσια. Μια απεργία που επαναλήφθηκε με τα ίδια αιτήματα τον Οκτώβρη του 1901.

Στις 2 Φλεβάρη ο Σοφοκλής Τριανταφυλλίδης άρχισε να εκδίδει στο Βόλο την εφημερίδα «Πανθεσσαλική», μέσα από την οποία προωθούσε τα συμφέροντα των αγροτών όλης της Θεσσαλίας, επαναφέροντας στη δημοσιότητα το γενικότερο αγροτικό πρόβλημα.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΑΣ

Στα τέλη του 1896 με αρχές του 1897 σημειώθηκε και μια εξέγερση των φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθήνας, που από μερικούς ιστορικούς των ημερών μας παρουσιάστηκε ως το «πρώτο Πολυτεχνείο».

Όλα ξεκίνησαν από μια διαμάχη φοιτητών με τον καθηγητή, Γαλβάνη, όταν σημειώθηκαν διαπληκτισμοί και ανταλλάχθηκαν βρισιές. Οι φοιτητές σχημάτισαν μια Επιτροπή Αγώνα από 46 άτομα, συνέταξαν ένα ψήφισμα και το παρέδωσαν στον πρύτανη, Χρηστομάνο, και στον υπουργό Παιδείας, ζητώντας την απομάκρυνση του Γαλβάνη, ενώ την ίδια στιγμή κήρυξαν αποχή από τα μαθήματα.

Το υπουργείο, όμως, εξέδωσε ανακοίνωση στην οποία τόνιζε, ότι όσοι φοιτητές απείχαν θα αποκλείονταν από τις εξετάσεις. Αυτό εξόργισε τους φοιτητές που προχώρησαν σε κατάληψη του πανεπιστημίου. Σημειώθηκαν επεισόδια με τον ίδιο τον Γαλβάνη και με μπράβους του, ενώ επενέβη η αστυνομία και οι πρώτες συγκρούσεις δεν άργησαν να έρθουν. Το υπουργείο τότε διέταξε να κλείσει η Ιατρική Σχολή και να τιμωρηθούν οι υπαίτιοι της στάσης, ο δε πρύτανης διέταξε την Επιτροπή Αγώνα να παραιτηθεί, πράγμα που έγινε. Περίπου 80 φοιτητές, όμως, σε σύσκεψη σε ένα ζυθοπωλείο στο Μετς, εξέλεξαν νέα επιτροπή, ενώ αποφάσισαν να συνεχίσουν τον αγώνα τους και να εξοπλιστούν για να αντιμετωπίσουν τις αστυνομικές επιθέσεις.

Μεσολάβησαν οι γιορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς και κάθε κίνηση σταμάτησε. Με το νέο χρόνο, το 1897, η αστυνομία έκανε ασφυκτική την παρουσία της στους χώρους του Πανεπιστημίου, προσπαθώντας να αναγκάσει τους φοιτητές να παρακολουθήσουν τα μαθήματα του Γαλβάνη. Δύο φοιτητές που αντιστάθηκαν συνελήφθησαν αμέσως. Όταν η αστυνομία προσπάθησε να εισβάλλει στην αίθουσα της Νομικής Σχολής, οι φοιτητές αντιστάθηκαν και έγιναν συμπλοκές. Οι φοιτητές, αρχικά, χρησιμοποίησαν ρόπαλα, αλλά όταν οι αστυνομικοί έβγαλαν τα ξίφη τους, μερικοί φοιτητές έβγαλαν πιστόλια, πυροβόλησαν ενάντια στους αστυνομικούς και άρχισε μια πραγματική μάχη με τραυματίες και από τις δύο πλευρές. Η αστυνομία ενισχυόταν με νέες δυνάμεις διαρκώς, αλλά η ένοπλη αντίσταση των φοιτητών κρατούσε καλά. Οι συμπλοκές σταμάτησαν μόνο με την παρέμβαση του πρύτανη, ενός εισαγγελέα και του φρούραρχου Αθήνας. Την άλλη μέρα επιτροπή φοιτητών επισκέφθηκε τον πρωθυπουργό Δηλιγιάννη, ο οποίος τους συνέστησε να επιστρέψουν στα μαθήματά τους, αλλά αντί γι' αυτό αποφασίσθηκε νέα κατάληψη του Πανεπιστημίου. Τυπώθηκαν ενημερωτικά φυλλάδια και μοιράσθηκαν στον κόσμο. Κυκλοφόρησε και η εφημερίδα «Πανεπιστήμιο» σε 10.000 αντίτυπα. Πραγματοποιήθηκε συγκέντρωση φοιτητών και λαού στα Προπύλαια, η οποία πήρε αντικυβερνητικό χαρακτήρα. Η κυβέρνηση εξέδωσε 80 εντάλματα συλλήψεων. Οι φοιτητές Κολομβάκης και Φανός (ο οποίος είχε πολεμήσει με τους Γαριβαλδινούς στη μάχη του Δομοκού), συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στις φυλακές Παλαμά και υποβλήθηκαν σε βασανιστήρια.

Η κυβέρνηση, επίσης, αποφάσισε να εκκενώσει τον χώρο του πανεπιστημίου με τη βία και στρατός και αστυνομία περικύκλωσαν το κτίριο. Οι φοιτητές κλήθηκαν να φύγουν, άρχισαν να αποχωρούν, όμως έμειναν μέσα περίπου 150-200 οπλισμένοι φοιτητές, οι οποίοι οργάνωσαν την άμυνα του κτιρίου, με σκοπιές, περίπολα και ελεύθερους σκοπευτές. Κόσμος συγκεντρώθηκε έξω από το κτίριο.

Οι έγκλειστοι έκαναν σύσκεψη και όρισαν ως επικεφαλής τους τον Σπύρο Τασιόπουλο.

Έπεσε η νύχτα και ο περισσότερος κόσμος έφυγε. Το ηλεκτρικό ρεύμα κόπηκε, αλλά οι φοιτητές είχαν προμηθευτεί εκατοντάδες κεριά. Το πρωί ο κόσμος άρχισε να συγκεντρώνεται ξανά έξω από το κτίριο. Διάφοροι έστελναν τα μηνύματά τους στους φοιτητές με κάθε τρόπο. Παρ' ότi η κυβέρνηση είχε απαγορεύσει την κυκλοφορία κάθε είδησης σχετικής με τα γεγονότα, αυτά διαδόθηκαν παντού. Περίπου 500 εξεγερμένοι από την Πάτρα ετοιμάζονταν να πάνε στην Αθήνα.

Καλέστηκε συλλαλητήριο και έγιναν συμπλοκές με την αστυνομία. Οι αγριότερες συμπλοκές έγιναν στην οδό Σταδίου, όπου υπήρξαν και νεκροί, που τα ονόματά τους δεν έγιναν γνωστά, εκτός από του μαθητή, Βαρότση, ο οποίος τάφηκε, χωρίς η αστυνομία να επιτρέψει την παράδοση του πτώματός του στους γονείς του. Επιτροπή εννέα καθηγητών προσπάθησε να πείσει τους φοιτητές να εκκενώσουν το κτίριο, αλλά χωρίς αποτέλεσμα.

Εφόδια μεταφέρονταν μέσα στο κατειλημμένο κτίριο μέσω των υπονόμων! Διάφοροι προσπαθούσαν να πετάξουν μέσα στο κτίριο διάφορα πράγματα, μερικοί με επιτυχία. Έγινε νέο κάλεσμα για συλλαλητήριο, ώστε να σπάσει ο κλοιός του στρατού και της αστυνομίας. Την επόμενη μέρα αρκετός κόσμος συγκεντρώθηκε στην Ομόνοια, συγκροτήθηκε μαχητική διαδήλωση προς το πανεπιστήμιο, ενώ την ίδια στιγμή επιχειρήθηκε η αιχμαλωσία του αρχηγού της αστυνομίας, Μπαϊρακτάρη. Ο συγκεντρωμένος κόσμος γινόταν όλο και πιο πολός. Η κυβέρνηση άρχισε να εξετάζει το ενδεχόμενο παραίτησής της.

Τότε, ένας καθηγητής, ο Μιστριώτης, πήγε στην κυβέρνηση με δική του πρωτοβουλία και είπε ότι είχε έρθει σε επαφή με τους έγκλειστους φοιτητές. Αυτό έγινε γνωστό και ο συγκεντρωμένος κόσμος άρχισε να αποχωρεί. Αλλά μέσα σε ελάχιστο χρόνο, ο φρούραρχος, ο μητροπολίτης και διάφοροι καθηγητές, γνωστοποίησαν στους φοιτητές, ότι πράγματι η κυβέρνηση υποχώρησε. Οι φοιτητές τότε έθεσαν ως όρο για να αποχωρήσουν την προηγούμενη αποχώρηση του στρατού και της αστυνομίας, πράγμα που έγινε δεκτό.

Τότε οι φοιτητές και πλήθος λαού πήγαν μέχρι την πλατεία Κολωνακίου, όπου πραγματοποιήθηκε συλλαλητήριο.

Η κυβέρνηση, όμως, τις επόμενες ημέρες, αθέτησε τις υποσχέσεις της και άρχισε να διώκει ποινικά όλους όσους συμμετείχαν στα γεγονότα. Στρατιωτική φρουρά εγκαταστάθηκε στο πανεπιστήμιο και εκδόθηκαν 96 εντάλματα συλλήψεων. Οι φοιτητές, όμως, που ήσαν υπό σύλληψη ήσαν έγκαιρα προειδοποιημένοι και κρύφτηκαν ή διέφυγαν, χωρίς, τελικά, να συλληφθεί κανείς. Παράλληλα, σε μυστική σύσκεψη, οι φοιτητές αποφάσισαν να κυκλοφορούν οπλισμένοι οποιαδήποτε ώρα και στιγμή, ενώ εξέδωσαν και ένα ψήφισμα που το απέστειλαν στο προεδρείο της βουλής, με το οποίο απειλούσαν ότι θα γίνονταν τα ίδια, αν δεν σταματήσει η τρομοκρατία και οι διώξεις. Τα γεγονότα, όμως, σταμάτησαν εξαιτίας της εξέγερσης του λαού της Κρήτης ενάντια στην τουρκική κατοχή και εξουσία.

Στις 25 Ιούνη 1897 εξεγέρθηκαν οι Τούρκοι κάτοικοι Ηρακλείου Κρήτης ενάντια στην πολιτική των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων στο Κρητικό Ζήτημα. Έκαψαν το αγγλικό προξενείο της πόλης και έσφαξαν τον πρόξενο Καλοκαιρινό. Η εξέγερση κατεστάλη βίαια.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ ΚΑΙ Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΗΣ ΒΑΡΒΑΣΑΙΝΑΣ

Παρ' ότι η συνεχιζόμενη σταφιδική κρίση δημιουργούσε φτώχεια, ανέχεια, ανασφάλεια και μαζικά κύματα μετανάστευσης είτε προς την Αθήνα είτε προς άλλες πόλεις είτε προς το εξωτερικό (και είναι πολύ πιθανόν αρκετοί αναρχικοί να ακολούθησαν το ρεύμα αυτό), εντούτοις, τα επόμενα χρόνια εξακολουθούσαν να εξελίσσονται σημαντικοί και αδιάλλακτοι κοινωνικοί αγώνες ενάντια στην καταπίεση, την εκμετάλλευση της εξουσίας και του κράτους.

Οι τσιφλικάδες, οι τοκογλύφοι και οι κάθε λογής μεσάζοντες τρομοκρατούσαν το λαό με διάφορους τρόπους. Έτσι, μερικοί νεαροί άρχισαν να καταστρώνουν σχέδιο επίθεσης στο Υποθηκοφυλακείο Πύργου, στην Εφορία και σε άλλα δημόσια κτίρια της πόλης.

Το 1896 ένας από αυτούς, ο Παναγιώτης Κοψαχείλης, ρεμεσέρης στο επάγγελμα, με αναρχοσοσιαλιστικές απόψεις, έχοντας κερδίσει και την εκτίμηση όλων των «παλικαράδων» της περιοχής του, έθεσε το ζήτημα αυτό σε μερικούς άλλους. Καταστρώθηκε τότε ένα σχέδιο κατάληψης των κτιρίων αυτών και μετέπειτα εμπρησμού τους. Μερικοί, όμως, είχαν διαφορετικές απόψεις και έτσι ο Π. Κοψαχείλης προσπάθησε να συνεργασθεί με έναν από τους πιο γνωστούς τότε δικηγόρους του Πύργου, τον Πέτρο Αυγερινό, που ήταν και αυτός σφοδρός πολέμιος των τσιφλικάδων και των τοκογλύφων. Αυτός δέχθηκε και προσπάθησε να μιήσει στο σχέδιο και έναν άλλον δικηγόρο, τον Αθανάσιο Αθανασιάδη, ο οποίος, όμως, προσποιήθηκε ότι δέχθηκε, αλλά εκμυστηρεύθηκε το σχέδιο στον εισαγγελέα και έτσι ματαιώθηκαν τα πάντα.

Στις 3 Γενάρη του 1896 εκδηλώθηκε βίαιη ένοπλη εξέγερση αγροτών στο Σκουροχώρι Ηλείας, με άγριες συγκρούσεις με τη χωροφυλακή, όπου σκοτώθηκε ένας χωροφύλακας, ενώ τραυματίστηκαν άλλοι δύο. Τα γεγονότα αυτά ήταν τέτοιας έκτασης, που κάλλιστα μπορούν να συγκριθούν με τα γεγονότα του Κιλελέρ αργότερα.

Ο ΣΑΜΨΑΚΟΣ

Στα τέλη του 1899 με αρχές του 1900 εμφανίστηκε στην Αθήνα ένας, λίγο ως πολύ, ασυνήθιστος τύπος, με το όνομα Σαμψάκος. Αρκετά κοντός, νευρώδης, αεικίνητος, φωνακλάς, με αρκετά μαλλιά και γένια, σαρκαστικός και ασυμβίβαστος. Αρνιόταν να υποταχθεί στη λογική του συνόλου και προβοκάριζε την αθηναϊκή κοινωνία με την εναντίωσή του στους πάντες και στα πάντα. Με τα ελάχιστα οικονομικά του μέσα κυκλοφόρησε μια σατυρική εφημερίδα τον "Σκορπιό" και αργότερα μια άλλη το «Σπαθί». Μέσα από τις εφημερίδες του κατακεραύνωνε, τότε με έμμετρο και τότε με πεζό λόγο, κάθε κοινωνική δομή, θεσμό, αρχή και εξουσία. Ο ίδιος ήταν ιδιοκτήτης, εκδότης, συντάκτης, συνεργάτης, στοιχειοθέτης, διορθωτής, διεκπεραιωτής και διανομέας των εφημερίδων του. Ποτέ δεν διανοήθηκε τον εαυτό του σε μια υπαλληλική σχέση με οποιονδήποτε εκδότη.

Μια μέρα του Ιούνη του 1903 εμφανίστηκε σε ένα θεωρείο της βουλής, κρατώντας ένα μυστηριώδες χαρτόκουτο. Κάποια στιγμή το πέταξε πάνω στους βουλευτές και επακολούθησαν σκηνές πανικού, καθώς όλοι φώναζαν «βόμβα, βόμβα!», ενώ, την ίδια στιγμή, ο ίδιος παρακολουθούσε ατάραχος και αγέλαστος. Στο τέλος διαπιστώθηκε ότι η κούτα περιείχε μόνο παλιόχαρτα.

Ο Σαμψάκος, τελικά, εγκατέλειψε τη δημοσιογραφία και άνοιξε μια μικρή ταβέρνα με το όνομα «Τσιγεροπατσομαριδοποιείον» (!) ενώ στους πελάτες του συνέχιζε να αναπτύσσει τις επαναστατικές του θεωρίες.

Το 1900 πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη (σ.σ. η πόλη ως τότε δεν ανήκε στην «ελληνική» επικράτεια) μια απεργία σιδηροδρομικών, από τις πρώτες στην πόλη αυτή.

Στις 12 Φλεβάρη 1901, σημειώθηκαν στον Πύργο επεισόδια μεταξύ πολιτών και χωροφυλακής, όπου δολοφονήθηκε ο λοχαγός Πεζικού, Γεώργιος Βυτινιώτης, που ήταν άδικος και τυραννικός προς το λαό της περιοχής. Στη συνέχεια έγιναν κάποιες συλλήψεις και στις 14 Γενάρη 1903 έγινε μια δίκη, χωρίς, όμως, να γνωρίζουμε άλλα στοιχεία.

Τον Νοέμβρη του 1902 ξέσπασαν στην Αθήνα διαδηλώσεις και συγκρούσεις με τη χωροφυλακή και το στρατό που διήρκεσαν έξι μέρες και έμειναν στην ιστορία με το όνομα «Σανιδικά», επειδή, στις 17 Νοέμβρη, που ήταν και μέρα εκλογών, οι διαδηλωτές μάχονταν κατά της αστυνομίας, κρατώντας σανίδες και καδρόνια.

ΝΕΑ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗΝ ΒΑΡΒΑΣΑΙΝΑ

Τα γεγονότα στη Δυτική Πελοπόννησο συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση και τα επόμενα χρόνια. Έτσι, στις 8 Γενάρη 1903 στην κωμόπολη Κρεκούκι της Ολυμπίας έγινε μεγάλη συμπλοκή χωρικών και χωροφυλάκων. Αιτία ήταν τα άλογα των χωρικών που έβοσκαν σε απαγορευμένα μέρη τα οποία συνέλαβαν οι χωροφύλακες. Οι χωρικοί με επιθέσεις τους κατόρθωσαν να ελευθερώσουν τα άλογα όπου η συμπλοκή γενικεύτηκε και έπεσαν μάλιστα πάνω από 20 πυροβολισμοί και από τις δύο παρατάξεις. Αποτέλεσμα της συμπλοκής αυτής ήταν να αναστατωθεί ολόκληρη η κωμόπολη και να τραυματιστούν θανάσιμα τρεις χωρικοί.

Στον τόπο της συμπλοκής του Κρεκουκίου έφτασαν για τις σχετικές ανακρίσεις ο υπομοίραρχος Μιχαλοπετράκης και ο ανακριτής Μίχας

Στις 14 Φλεβάρη 1903 σημειώθηκε η εξέγερση των αγροτών της Βαρβάσαινας και άλλων χωριών, με πρωτεργάτη τον Γεώργιο Παπαστασινό. Η κυβέρνηση Θεοτόκη αρνήθηκε να ικανοποιήσει το αίτημα για το μονοπώλιο της σταφίδας. Έτσι οι αγρότες οπλισμένοι, με μαύρες σημαίες και με σύνθημα «Μονοπώλιο ή Θάνατος», μπήκαν στον Πύργο. Μαζί τους ενώθηκαν οι έμποροι και οι επαγγελματίες της πόλης, οι οποίοι έκλεισαν τα καταστήματά τους. Σε συγκέντρωση που επακολούθησε διάφοροι ομιλητές παρότρυναν τους συγκεντρωμένους να επιτεθούν στα δημόσια κτίρια και να κάψουν όλα τα έγγραφα. Μερικοί, μάλιστα, κινήθηκαν ενάντια στο κτίριο της Εφορίας και την τράπεζα. Αλλά επικράτησε μια άλλη γνώμη, να πάνε πρώτα στο σταθμό του τραίνου και να αξιώσουν από τον σταθμάρχη να διαθέσει τραίνο για να πάνε στην Αθήνα.

Στο μεταξύ, η εξέγερση είχε επεκταθεί σε ολόκληρη τη Μεσσηνία, την Πυλία και την Τριφυλία. Στους Γαργαλιάνους έγινε ένοπλο συλλαλητήριο και στην Πάτρα φρουρούνταν οι τράπεζες και τα δημόσια κτίρια.

Όταν, τελικά, ξεκίνησε το τραίνο από τον Πύργο, η κυβέρνηση, μαθαίνοντας τα γεγονότα, διέταξε τη Μεραρχία Πάτρας να το ανακόψει και όταν το τραίνο βρισκόταν λίγο έξω από τον Πύργο, ο μηχανοδηγός, που είχε συνεννοηθεί πριν με τον σταθμάρχη και το στρατό, προφασιζόμενος μηχανική βλάβη, ακινητοποίησε το τραίνο. Στο σημείο αυτό υπήρχε στρατιωτική δύναμη, που διατάχθηκε να επιτεθεί στους αγρότες. Αλλά οι στρατιώτες συναδελφώθηκαν με τους αγρότες, αξίωσαν από το μηχανοδηγό να ενώσει τα βαγόνια με τη μηχανή άλλου τραίνου και έτσι να πάνε στην Αθήνα. Ο οδηγός, όμως, έσπασε την ατμομηχανή. Μπροστά στην κατάσταση αυτή οι αγρότες έδωσαν πραγματική μάχη με το ιππικό, που είχε καταφθάσει.

Η κυβέρνηση τα είχε χαμένα. Τα ένοπλα συλλαλητήρια συνεχίζονταν το ένα μετά το άλλο. Στις 9 Ιούνη 500 οπλισμένοι αγρότες από το Κολλύρι, εισέβαλλαν στον Πύργο και πολιορκήσαν το κτίριο της Νομαρχίας. Συγκρούσθηκαν έπειτα με τμήματα στρατού. Λίγες μέρες αργότερα, άλλοι ένοπλοι αγρότες από διάφορα χωριά εισέβαλλαν στον Πύργο και κατέλυσαν τις αρχές. Μαζί τους ενώθηκαν και 1000 ένοπλοι από την Αμαλιάδα, οι οποίοι έφτασαν στον Πύργο, έχοντας καταλάβει ένα τραίνο. Η κυβέρνηση Θεοτόκη παραιτήθηκε και σχηματίσθηκε άλλη με επικεφαλής τον Δημήτριο Ράλλη.

Στις 5 Ιούλη 1903 ιδρύθηκε το σωματείο των τσιγαράδων του Πύργου από τους εργάτες του καπνοκοπτηρίου των αδελφών Καραβασίλη.

Στις 16 Οκτώβρη 1903 χωρικοί στο χωριό Στρέφι ξεσηκώθηκαν ενάντια στους κλητήρες και τους χωροφύλακες. Έγιναν συλλήψεις και στις 24 του μήνα 10 χωρικοί καταδικάστηκαν σε ένα χρόνο φυλάκιση ο κάθε ένας.

Εκείνες τις μέρες ξεσηκώθηκαν επίσης και αρκετοί βοσκοί ενάντια στους φόρους, στην Βαρβάσαινα και τον Μαραθά και συγκρούσθηκαν με τους χωροφύλακες που έσπευσαν να τους συλλάβουν. Σε αρκετά χωριά συνεχίστηκαν οι ένοπλες εξεγέρσεις για το μονοπώλιο της σταφίδας.

ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΕΣ

Το 1903 ξέσπασαν αυθόρμητες απεργίες των καπνεργατών της Δράμας, της Καβάλας, της Ξάνθης και των γύρω περιοχών (σ.σ. Οι πόλεις αυτές δεν ανήκαν στην τότε «ελληνική» επικράτεια). Σημειώθηκαν άγριες διαδηλώσεις, επιθέσεις σε καπναποθήκες και συμπλοκές με την αστυνομία και το στρατό, κάτι που αποτελούσε μόνιμο σχεδόν φαινόμενο σε όλες σχεδόν τις κινητοποιήσεις των καπνεργατών των περιοχών αυτών την εποχή αυτή.

Το 1904 ξέσπασε ταυτόχρονη απεργία των τσαγκαράδων της Θεσσαλονίκης και του Μοναστηρίου.

Το 1904 γίνεται απεργία 150 υποδηματεργατών στο Μοναστήρι και 250 συναδέλφων τους στη Θεσσαλονίκη.

Στις 12 Φλεβάρη 1904 ο στρατός συνέλαβε τον ηγέτη των αγροτών της Βαρβάσαινας, Γεώργιο Παπαστασινό, αλλά οι εξεγέρσεις συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση.

Στις 11 Απρίλη 1904 πραγματοποιήθηκε ένοπλο συλλαλητήριο στη Γαστούνη. \ Στις 6 Ιούνη 1904 ξέσπασαν ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ κατοίκων της Αμαλιάδας και χωροφυλάκων.

Στις 22 Γενάρη 1905 οι κάτοικοι της Παλαιοβαρβάσαινας εγκατέλειψαν το χωριό τους, όταν αντελήφθησαν κλητήρες να κατευθύνονται προς εκεί για να εισπράξουν τους φόρους, ενώ την ίδια μέρα στο χωριό Κούκουρα έγιναν επεισόδια αγροτών με χωροφύλακες.

Στις 8 Μάρτη 1905 στρατιωτικό απόσπασμα που πήγε στο Κρεκούκι, συνέλαβε έναν φυγόδικο, ονόματι Μηλιώτη. Στο δρόμο, όμως, 30 ένοπλοι χωρικοί επιτέθηκαν στους στρατιώτες και τον απελευθέρωσαν. Το απόσπασμα, χωρίς μεγάλη μάχη, τράπηκε σε φυγή.

Την ίδια περίοδο (Μάρτης 1905) έγινε μια σημαντική απεργία 6.000 καπνεργατών στην Καβάλα με συγκρούσεις και επέμβαση του Άγγλου προξένου.

Στις αρχές του 1906 πραγματοποιήθηκαν αυθόρμητες απεργίες των υφαντουργών των Σερρών και των ραφτάδων της Στρώμνιτσας.

Το 1906 έγινε μεγάλη απεργία υποδηματεργατών στα Βελεσά, τα Σκόπια και τη Θεσσαλονίκη.

Τον Μάρτη του ίδιου χρόνου ιδρύθηκε νέο σωματείο μεταλλωρύχων στο Λαύριο με περίπου 5.000 μέλη. Παράλληλα, κηρύχθηκε και μια απεργία με αιτήματα αύξηση των μισθών και βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Έγιναν συγκρούσεις με τους φύλακες και την αστυνομία και τραυματίστηκαν αρκετοί μεταλλωρύχοι από πυροβολισμούς.

Στις 5 Νοέμβρη του 1907 ξεκίνησαν απεργία οι καροτσέρηδες της Πάτρας. Κατά τη διάρκεια της απεργίας έγιναν συγκρούσεις με χωροφύλακες και απεργοσπάστες, με αρκετούς τραυματισμούς. Τελικά, οι απεργοί πέτυχαν αύξηση των μισθών τους.

Εκείνη τη εποχή σημειώθηκαν και οι πρώτες εργατικές συνδικαλιστικές κινήσεις στις πόλεις της Κρήτης. Αναφέρουμε ενδεικτικά την απεργία των κρεοπωλών, που άρχισε στις 12 Φλεβάρη 1907, στα Χανιά και ήταν η πρώτη, ίσως, οργανωμένη απεργία σε ολόκληρη την Κρήτη.

Στις 4 και 5 Ιουνίου 1907, σημειώθηκαν καταστροφικές πλημμύρες στα Τρίκαλα, με εκατοντάδες νεκρούς και εκατοντάδες σπίτια κατεστραμμένα, αλλά η τότε κυβέρνηση δεν έκανε απολύτως τίποτε για να βοηθήσει τους πλημμυροπαθείς. Στις 6 Ιουλίου 1907, έγινε μεγάλο συλλαλητήριο με αίτημα ανοικοδόμηση της πόλης. Αλλά και πάλι η κυβέρνηση δεν αντέδρασε. Τότε ξέσπασε βίαιη εξέγερση στις 24 Ιανουαρίου 1908, η κυβέρνηση έδωσε κάποιες υποσχέσεις που γρήγορα ξεχάστηκαν.

Το 1907, επίσης, ξέσπασαν απεργίες των σιδηροδρομικών της Θεσσαλονίκης και της Αλεξανδρούπολης.

Απήγγησαν, ακόμα, οι εργαζόμενοι στο εργοστάσιο μπίρας «Όλυμπος», οι εργαζόμενοι στα τραμ και οι καπνεργάτες μερικών εργοστασίων της πόλης.

Το 1908 ιδρύθηκε ο Σύνδεσμος των Εργατικών Τάξεων της Ελλάδος (ΣΤΕΤ) από τον σοσιαλιστή Πλάτωνα Δρακούλη, με σκοπό την ιδεολογική διαπαιδαγώγηση της εργατικής τάξης.

Ιδρύθηκε, ακόμα, το πρώτο Εργατικό Κέντρο στην Ελλάδα: το Εργατικό Κέντρο Βόλου, με συνδικαλιστική και μορφωτική δράση: διαλέξεις σε θέματα εργατικά, εκμάθησης της δημοτικής γλώσσας, θρησκείας, θεωρίας του σοσιαλισμού κ.ά. Στις 11 Αυγούστου 1908 έγινε μια ακόμα απεργία των καροτσέρηδων της Πάτρας που και αυτή κατέληξε σε συγκρούσεις με απεργοσπάστες στη σταφιδαποθήκη Στεφανόπουλου. Η αστυνομία παρενέβη στο πλευρό των απεργοσπαστών βέβαια και οι συγκρούσεις γενικεύθηκαν και επεκτάθηκαν σε ολόκληρη την περιοχή της παραλίας της πόλης. Η πιο σφοδρή συμπλοκή εξελίχθηκε κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό Αγίου Ανδρέα. Το ίδιο βράδυ οι εργοδότες ικανοποίησαν όλα τα αιτήματα των απεργών.

Τον Αύγουστο του 1908 γίνεται καταλυτική απεργία σιδηροδρομικών των Ανατολικών Σιδηροδρόμων (Θεσσαλονίκη – Σκόπια – Βελιγράδι) με αιτήματα αύξηση μισθών κατά 30-40%, προαγωγές κάθε 2 χρόνια και μείωση εργασιμων ωρών. Τον Σεπτέμβρη η απεργία επεκτείνεται. Έληξε στις 4 Σεπτέμβρη 1908.

Το 1909 ψηφίζεται ο Νόμος 3455 που καθιερώνει την Κυριακή αργία και το 1911 ο νόμος «Περί υγιεινής και ασφαλείας των εργατών και περί ωρών εργασίας».

Την 1η Μάη 1909 η Ισραηλιτική Εργατική Λέσχη Θεσσαλονίκης οργάνωσε το γιορτασμό της Εργατικής Πρωτομαγιάς, κατά την οποία έγιναν συμπλοκές με την αστυνομία και συνελήφθησαν 4 Εβραίοι εργάτες, οι οποίοι φυλακίστηκαν, εκτός από έναν, τον Αβραάμ Μπεναρόγια, ο οποίος εξορίστηκε σε περιοχή της Σερβίας. Τον ίδιο χρόνο ιδρύθηκε στην Καβάλα η Αδελφότης Καπνεργατών Καβάλας «Η Ευδαιμονία» με περίπου 4.000 μέλη. Προκηρύχθηκαν ταυτόχρονα και κάποιες απεργίες.

Τον ίδιο χρόνο, επίσης, σε εκκοκκιστήριο βάμβακος στη Γευγελή, απήργησαν 200 άτομα, στη συντριπτική τους πλειοψηφία νεαρές κοπέλες. Όταν ο Αβραάμ Μπεναρόγια, που βρέθηκε εκεί, τις ρώτησε - ως σοσιαλπατριώτης που ήταν: *«Τι είστε βρε, Ελληνίδες ή Βουλγάρες;»*, πήρε την αποστομωτική απάντηση: *«Βουλγάρες, Ελληνίδες, λες κι αυτό είναι το πρόβλημα, λεφτά θέλουμε εμείς κι είμαστε όλες αδελφές»*.

Το 1910 ξέσπασε μια καπνεργατική απεργία στην Καβάλα, η οποία επεκτάθηκε γρήγορα στη Δράμα, το Βόλο, στις Σέρρες, στη Θεσσαλονίκη, στη Λάρισα, στην Πάτρα, στα Γιάννινα, στα Τρίκαλα, στον Αλμυρό, στα Φάρσαλα, στη Λαμία, στην Άμφισσα, στην Άρτα, στο Ηράκλειο, στα Χανιά, στην Κέρκυρα, στη Σύρο, στην Καλαμάτα, στον Πύργο και στη Λιβαδειά και δεν απήργησαν μόνο οι καπνεργάτες των πόλεων αυτών, αλλά και μια σειρά άλλοι κλάδοι, σε ένδειξη συμπαραστάσης. Η απεργία αυτή, δηλαδή, πήρε το χαρακτήρα μιας αυθόρμητης πανελλαδικής απεργίας. Στην Καβάλα και στο Βόλο οι καπνεργάτες πέταξαν αρκετά δέματα καπνού, που προορίζονταν για φόρτωση και μεταφορά στο εξωτερικό, στη θάλασσα. Στις δύο αυτές πόλεις, αλλά και στη Θεσσαλονίκη, σημειώθηκαν άγριες συγκρούσεις με την αστυνομία και το στρατό, ενώ η τρομοκρατία, με έρευνες, συλλήψεις, βασανισμούς και φυλακίσεις ήταν μεγάλη.

Στις 26 Φεβρουαρίου 1910 ιδρύεται το Εργατικό Κέντρο Αθήνας από τα σωματεία των ραπτών, των μαρμαρογλυπτών, των λατόμων και των τυπογράφων.

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Στο μεταξύ, το αγροτικό κίνημα έπαιρνε μεγάλες διαστάσεις στη Θεσσαλία. Στις 27 Φεβρουαρίου 1910, πραγματοποιήθηκαν αγροτικά συλλαλητήρια στην Καρδίτσα, στους Σοφάδες και στα Φάρσαλα, με αίτημα την απαλλοτρίωση των τσιφλικιών. Στην Καρδίτσα 15.000 αγρότες συγκεντρώθηκαν με όπλα και μαύρες και κόκκινες σημαίες. Οι αγρότες από το χωριό Καλιφώνι μπήκαν στην πόλη με αναρχικά συνθήματα, όπως «Κάτω τα κόμματα», «Απαλλοτρίωση», «Ζήτω η αγροτική ιδέα», «Λευτεριά» κ.λπ. Αποκλείστηκε ο σιδηροδρομικός σταθμός, αφού ακινητοποιήθηκε ένα τραίνο και τραβέρσες στήθηκαν στις γραμμές για να σταματήσουν ένα άλλο που ερχόταν. Ο μηχανοδηγός αρνήθηκε να σταματήσει και οργισμένοι αγρότες πετροβόλησαν το τραίνο, ενώ συγκρούστηκαν με την έφιππη χωροφυλακή. Το βράδυ διαλύθηκαν.

Στους Σοφάδες οπλισμένοι αγρότες σταμάτησαν το τραίνο που πήγαινε στην Καρδίτσα και αποβιβάστηκαν σε αυτό, χωρίς ούτε ένας να πληρώσει εισιτήριο. Στα Φάρσαλα από την προηγούμενη μέρα έκλεισαν όλα τα καταστήματα μετά από διαταγή μιας επιτροπής αγρωτών. Ένας έμπορος τοκογλύφος δεν έδωσε σημασία και οι αγρότες του έσπασαν το κατάστημα. Τις επόμενες μέρες επιβλήθηκε, όμως, κρατική τρομοκρατία και δεκάδες αγρότες συνελήφθησαν ως πρωταίτιοι ή συμμετέχοντες στις εκδηλώσεις αυτές.

Την 1η Μαρτίου 1910, 400 χωρικοί, οπλισμένοι με γκράδες (πολεμικά όπλα της εποχής), πήγαν στο σιδηροδρομικό σταθμό του χωριού Ορφανά και σταμάτησαν το τραίνο και το κατέλαβαν, δηλώνοντας ότι αν δεν γίνει η απαλλοτρίωση των τσιφλικιών, την επόμενη φορά θα καταστρέψουν το σταθμό. Την ίδια μέρα, στα χωριά Τσαχμάτ, Κοντού και Κρύα Βρύση Φαρσάλων, αγρότες επιτέθηκαν και έκαψαν αποθήκες τσιφλικιάδων. Οι διάφορες κινητοποιήσεις, όμως, συνεχίστηκαν, όπως, για παράδειγμα, ένα ένοπλο και αρκετά επαναστατικό συλλαλητήριο στην πόλη της Καρδίτσας, στις 11 Νοεμβρίου 1909.

Στις 6 Μαρτίου 1910, προγραμματίστηκε αγροτικό συλλαλητήριο στη Λάρισα. Στην αρχή, οι αγρότες θέλησαν να κατέβουν οπλισμένοι, αλλά κάποιοι δήμαρχοι, πολιτικοί και άλλοι κατόρθωσαν να τους πείσουν να κατέβουν άοπλοι. Έτσι και έγινε. Το κάθε χωριό εισερχόταν στην πόλη με μαύρες και κόκκινες σημαίες. Η Λάρισα στρατοκρατείτο στην κυριολεξία. Αλλά στο χωριό Κιλελέρ (σημερινή Κυψέλη) οι αγρότες κατέλαβαν το τραίνο και θέλησαν να πάνε στη Λάρισα χωρίς να πληρώσουν εισιτήριο. Μέσα στο τραίνο βρισκόταν και ο διευθυντής της Εταιρίας Θεσσαλικών Τραίνων «Λαρισαϊκή» Πολίτης, με κάποιον Φίσερ, Γερμανό δημοσιογράφο. Όταν έμαθε ότι οι αγρότες δεν ήθελαν να πληρώσουν εισιτήριο, διέταξε τους σιδηροδρομικούς να τους κατεβάσουν κάτω. Οι αγρότες υπάκουσαν, γιατί στο τραίνο υπήρχε και στρατός. Αλλά ξαφνικά κατάλαβαν ότι δεν έκαναν καλά και άρχισαν να πετροβολούν το τραίνο και να γιουχάρουν τον Πολίτη. Το τραίνο ξεκίνησε, αλλά μετά από ένα χιλιόμετρο το σταμάτησαν 1.000 περίπου αγρότες που απαιτήσαν να πάνε δωρεάν στη Λάρισα. Ο Πολίτης άρχισε να βρίζει τους αγρότες, ενώ διατάχθηκαν οι στρατιώτες να πυροβολήσουν. Έτσι σκοτώθηκαν δύο αγρότες, ενώ μερικοί άλλοι τραυματίστηκαν. Το τραίνο έφθασε στο σταθμό Τσουλάρ, όπου βρίσκονταν άλλοι αγρότες, οι οποίοι φώναζαν συνθήματα, όπως «*Ζήτω η Λευτεριά*» και «*Κάτω οι τσιφλικάδες*» και άρχισαν και αυτοί να πετροβολούν το τραίνο. Ακολούθησαν νέοι πυροβολισμοί από τους στρατιώτες, με αποτέλεσμα άλλους δύο νεκρούς αγρότες. Οι 4 νεκροί του Κιλελέρ ήταν οι Στέφανος Ακριβούσης, Αντώνιος Δημητρίου, Στέφανος Ευαγγέλου και Αθανάσιος Σαρτζιλαριώτης.

Όταν μαθεύτηκαν τα συμβάντα αυτά στη Λάρισα, οι συγκεντρωμένοι αγρότες εξαγριώθηκαν. Ο στρατός τους διέταξε να διαλυθούν, αλλά αυτοί αρνήθηκαν και προχώρησαν προς τον σιδηροδρομικό σταθμό. Ο στρατός πυροβόλησε και αρκετοί αγρότες τραυματίστηκαν. Άρχισαν μάχες, ενώ τρεις έφιπποι στρατιώτες γκρεμίστηκαν από τα άλογα τους. Τραυματίστηκε ένας υπίλαρχος. Οι αγρότες έσπασαν τον κλοιό του στρατού και προχώρησαν. Ένας ανθυπίλαρχος που διέταξε τους στρατιώτες, με τη φράση «*Χτυπάτε τα σκυλιά, τους αναρχικούς*», τραυματίστηκε στο χέρι από πέτρα.

Ενώ οι συμπλοκές εξελίσσονταν, μπήκαν στην πόλη 1.000 περίπου αγρότες, που έρχονταν από διάφορα χωριά και ρίχτηκαν και αυτοί στις μάχες, με πέτρες, καδρόνια, ξύλα και άλλα αντικείμενα. Οι αγρότες έσπασαν και πάλι τον κλοιό του στρατού και έφθασαν στην κεντρική πλατεία της Λάρισας. Στο ξενοδοχείο «Πανελλήνιον» ο στρατός - ένας λόχος μηχανικού - διατάχθηκε να ανοίξει πυρ αλλά οι στρατιώτες αρνήθηκαν να πυροβολήσουν και ενώθηκαν με τους αγρότες. Στην πλατεία δύο πολιτικοί επιχείρησαν να βγάλουν λόγο, αλλά οι αγρότες τους απάντησαν: «*Δεν θέλουμε λόγια σήμερα, αύριο τα λέμε που θα έρθουμε πάλι και θα έρθουμε με τους γκράδες. Ας όψεστε εσείς οι δήμαρχοι που μας πήρατε στο λαιμό σας. Καλά θέλαμε εμείς να κατεβούμε με τους γκράδες, μα δεν μας αφήσατε και μας φέρατε εδώ να μας σφάξουν σαν τα σκυλιά*».

Τα γεγονότα αυτά πυροδότησαν επαναστατικές τάσεις σε όλη την περιοχή, γιατί παρόμοια γεγονότα εκτυλίχθηκαν την ίδια μέρα ή τις ίδιες μέρες στα Φάρσαλα καθώς και σε διάφορα άλλα μέρη της Θεσσαλίας, σύμφωνα με δημοσιεύματα της εφημερίδας «Πανθεσσαλική», ενώ τα γεγονότα απέκτησαν διεθνή προβολή και ενδιαφέρον.

ΝΕΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΕΙΣ

Στις 19 Μάρτη 1910 εκδόθηκε στην Αθήνα η εφημερίδα «Κοινωνισμός», από μερικούς σοσιαλιστές διανοούμενους και δημοσίευσε άρθρα για τον Καρλ Μαρξ και τον επιστημονικό σοσιαλισμό. Ωστόσο, στην εφημερίδα αυτή φαίνεται ότι συμμετείχαν ή συνεργάζονταν και κάποιοι αναρχικοί -ίσως και ο Ηρακλής Αναστασίου κατά μερικές πληροφορίες- και έτσι η εφημερίδα δημοσίευσε και κάποια κείμενα για τους Μ. Μπακούνιν, Π. Κροπτόκιν και Π. Ζ. Προυντόν. (Ο «Κοινωνισμός» δεν ήταν η μόνη εφημερίδα που δημοσίευσε κείμενα για τον Π. Ζ. Προυντόν. Αναφορές σ' αυτόν και τις ιδέες του είχαν γίνει και στην εφημερίδα «Νέαι Ιδέαι», στο τεύχος 238, στις 2 Φλεβάρη 1879. Ακόμα και ο, αρχικά αναρχοσοσιαλιστής, δικηγόρος και λογοτέχνης της Πάτρας, Βασίλης Δουδούμας, επηρεασμένος κι αυτός από τις ιδέες του Πιερ Ζοζέφ Προυντόν, έγραψε:

«Αντί των υφισταμένων κυβερνήσεων αι οποίοι διατηρούσιν εις διαμάχας τους λαούς και τα άτομα, ιδρυθήσονται μικροί και ανεξάρτητοι απ' αλλήλων δήμοι, συνδεδεμένοι καθ' ομοσπονδίας, αίτινες ομοίως συνδεδεμένοι, θ' αποτελέσωσι τοιούτον της κοινωνίας οργανισμόν, ώστε να υπάρξει πλήρης αρμονία μεταξύ των επί μέρει ανεξαρτησίας και των γενικών της ανθρωπότητας λειτουργιών. Τοιουτοτρόπως θέλουσιν εκλείψει οι ανταγωνισμοί και αι διαμάχαι των ατόμων και των εθνών...»).

Τον Μάρτη του 1910 ξέσπασε στον Πειραιά μια απεργία των ναυτοθερμαστών. Ο τότε πρωθυπουργός, Δραγούμης, διέταξε ναύτες του Πολεμικού Ναυτικού να κινήσουν τα πλοία, ως απεργοσπάστες. Τον Απρίλη, όμως, η απεργία ακόμα συνεχιζόταν. Αφού οι θερμαστές είχαν, στο μεταξύ, συγκρουσθεί με τους ναύτες και την αστυνομία, πήγαν στην Αθήνα και έκαναν συγκέντρωση στις Στήλες του Ολυμπίου Διός, όπου στρατός και χωροφυλακή ετοιμάζονταν να τους επιτεθούν, αλλά οι απεργοί επιτέθηκαν πρώτοι, αποπλίζοντας αρκετούς στρατιώτες και χωροφύλακες, ενώ επιτέθηκαν στο σπίτι του Δραγούμη, που, τρομοκρατημένος, υποχώρησε και ικανοποίησε όλα τους τα αιτήματα.

Στις 17 Μάη 1910 ξέσπασε απεργία των τσαγκαράδων, επειδή τα εργοστάσια άρχισαν να φέρνουν νέες μηχανές που οδηγούσαν στην ανεργία. Οι απεργοί επιτέθηκαν σε κάποιο εργοστάσιο και κατέστρεψαν μερικές από τις νέες μηχανές. Για αρκετές μέρες, ο Πειραιάς, όπου εκτυλισσόταν η απεργία, στρατοκρατείτο.

Τον Γενάρη του 1911 ξέσπασε μια μεγάλη απεργία των εργαζόμενων στα τραμ της Αθήνας. Η κυβέρνηση επιστράτευσε απεργοσπάστες, αλλά οι απεργοί τους επιτέθηκαν. Η κυβέρνηση τότε κατέβασε τη χωροφυλακή και το στρατό, που περικύκλωσαν την περιοχή όπου διέμεναν οι περισσότεροι εργαζόμενοι στα τραμ, την Αγία Τριάδα. Στους απεργούς συμπαραστάθηκαν με απεργία οι τσιγαράδες και άλλοι κλάδοι. Η χωροφυλακή προσπάθησε να συλλάβει την απεργιακή επιτροπή, αλλά με χτύπημα των καμπάνων των εκκλησιών, οι απεργοί συγκεντρώθηκαν στην οδό Πειραιώς. Επενέβη στρατός και τους πυροβόλησε, αλλά οι απεργοί απάντησαν, γιατί και αυτοί ήσαν οπλισμένοι. Τελικά, έσπασαν τον κλοιό του στρατού και έφθασαν στα γραφεία του σωματείου τους, αλλά ο στρατός με έφοδο τα κατέλαβε. Οι απεργοί αμύνθηκαν με ό,τι βρήκαν μπροστά τους. Στο τέλος, υποχώρησαν, αλλά δεν παραδόθηκαν. Η

απεργία σταμάτησε τελικά και η εταιρία των τραμ δεν τόλμησε να απολύσει ούτε έναν απεργό.

Στις 15 Νοεμβρίου 1910, ο τότε πρωθυπουργός Ε. Βενιζέλος επισκέφθηκε τα Τρίκαλα και αναμενόταν να μεταβεί στο Βόλο. Ενώ επέβαινε στο τραίνο, περίπου 11 χιλιόμετρα ανατολικά της Καρδίτσας κάποιοι είχαν τοποθετήσει σιδερένιους πασσάλους στη γραμμή για να ακινητοποιήσουν το τραίνο, αλλά ο οδηγός κατάφερε και το σταμάτησε έγκαιρα. Ο Βενιζέλος δήλωσε επί τόπου ότι κάποιοι αγρότες τοποθέτησαν τους πασσάλους εκεί, σε μια προσπάθεια να εκτροχιαστεί το τραίνο επειδή ο ίδιος ήταν υπέρ των τσιφλικάδων. Έτσι, το γεγονός αυτό προβλήθηκε ως απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου. Άρχισαν συλλήψεις και, τελικά, οδηγήθηκε στο Κακουργιοδικείο Λαμίας με βαριές κατηγορίες, ο αγρότης Απόστολος Πούλιος. Αλλά στις 18 Ιουνίου ο Πούλιος αθωώθηκε.

Την 1η Μάη 1911 η Ισραηλιτική Εργατική Λέσχη Θεσσαλονίκης προσπάθησε να οργανώσει μια εκδήλωση για την Εργατική Πρωτομαγιά, αλλά η πόλη στρατοκρατείτο και δεν επιχειρήθηκε κάτι τέτοιο. Επίσης, έγιναν προληπτικές συλλήψεις.

Τον Νοέμβρη του 1911 ιδρύθηκε το Σωματείο Υπαλλήλων Ξενοδοχείων, Ζαχαροπλασטיών, Εστιατορίων και Καφενείων «Η Άμυνα». Στον πρόλογο του Καταστατικού του, που είχε τον τίτλο «Η σημασία το καταστατικού μας», διατυπώθηκε, για πρώτη φορά στα χρονικά, του συνδικαλισμού στην «ελλαδική» επικράτεια, η αρχή της ταξικής πάλης. Ανάμεσα στα άλλα, αναφέρονταν, λοιπόν, τα εξής:

«Εχθρούς ημείς έχομεν τους διαφόρους εκμεταλλευτάς μας. Τα συμφέροντα των είναι αντίθετα προς τα ιδικά μας. Ημείς αποτελούμεν τάξιν ιδιαιτέραν μέσαν εις την κοινωνίαν, τάξιν των πτωχών εκμεταλλευσμένων. Ανάγκη να υπερασπισθώμεν μόνοι μας τα συμφέροντα μας και να μη ζητούμεν δικαιοσύνην εκεί που δεν υπάρχει. Ημείς οι εργατικοί, οι οποίοι παράγομεν τα πάντα και τρέφομεν τους πάντας, θα ζητήσωμεν το ψωμί των κόπων μας. Οι ισχυροί είμεθα ημείς, επειδή είμεθα το πλήθος, αρκεί να το εννοήσωμεν.

Με την δύναμίν μας θα επιβάλωμεν τη θέλησίν μας. Έχομεν παράδειγμα ενθαρρυντικόν τα εκατομμύρια τους συναδέλφους μας εργάτας, ωργανωμένους εις όλον τον κόσμον με τας ιδέας αυτάς.

Κατ' αυτόν τον τρόπον, όλοι οι εργάτες της γης ενωμένοι, θα πραγματοποιήσουν μίαν ημέραν, μαζί με τα αιτήματα των και την ευτυχίαν της ανθρωπότητος. Τα συμφέροντα των εργατών είναι και τα συμφέροντα όλων των ανθρώπων».

Στο μεταξύ, οι κινητοποιήσεις για το σταφιδικό πρόβλημα επανεμφανίστηκαν στη Δυτική Πελοπόννησο, όταν στις 12 Αυγούστου 1912 έγινε απόπειρα οργάνωσης ένοπλου συλλαλητηρίου στον Πύργο της Ηλείας, το οποίο, όμως, κατεστάλη με τη βία από το στρατό.

Το 1912 συγκροτείται το Εργατικό Κέντρο Πειραιά.

Συστήνεται η Επιθεώρηση Εργασίας. Θεσμοθετείται νομοθεσία που απαγορεύει την εργασία για παιδιά κάτω των 12 ετών και σε γυναίκες εγκύους 4 εβδομάδες πριν και 3-4 εβδομάδες μετά τον τοκετό. Επιπλέον, απαγορεύει τη νυκτερινή εργασία γυναικών και παιδιών και ορίζει ως χρονικό όριο για την ημερήσια εργασία γυναικών και ανηλίκων τις 10 ώρες.

Τον Σεπτέμβριο του 1912 ξέσπασε απεργία των αρτοποιών στα Χανιά της Κρήτης και έγιναν κάποιες συμπλοκές με απεργοσπάστες.

Οι καπνεργάτες αποτελούν έναν από τους πλέον σημαντικούς κλάδους στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Το 1912 ήσαν δύο ανάλογα συνδικάτα, το εβραϊκό «Διεθνές» και το ελληνοτουρκικό «Πρόοδος». Το 1913 άρχισαν να συνεργάζονται στενά, όταν ξέσπασε μεγάλο απεργιακό κύμα στην Ανατ. Μακεδονία και ήρθαν σε επαφή με τους καπνεργάτες της Καβάλας.

Το 1913 συνήλθε στην Θεσσαλονίκη, στα γραφεία της Φεντερασιόν, το 1^ο Συνέδριο Καπνεργατών, όπου εκλέχτηκε Κεντρική Επιτροπή Δράσης με έδρα την Καβάλα, στην οποία οι Σ. Γιονά και Α. Μπεναρόγια της Φεντερασιόν κατέλαβαν ηγετικές θέσεις.

Τον Μάη του 1913 ξέσπασε αυθόρμητη απεργία καπνεργατών στη Θεσσαλονίκη, η οποία επεκτάθηκε στις Σέρρες και την Καβάλα.

Τον Μάρτη του 1914, μεγάλη καπνεργατική απεργία που συγκλόνισε όλη τη Μακεδονία, η πρώτη σημαντική δραστηριότητα της Φεντερασιόν. Συγκρούσεις με αστυνομία και απεργοσπάστριες, που ήσαν κυρίως μουσουλμάνες, που όταν προσπάθησαν να εργαστούν με βοήθεια της χωροφυλακής γιουχαΐστηκαν άγρια από τις Εβραίες. Τότε οι πρώτες οπλίστηκαν με ξύλα και με την προτροπή της χωροφυλακής έκαναν διαδήλωση έξω από τα γραφεία της Φεντερασιόν και ήρθαν σε σύγκρουση με τις Εβραίες που ήσαν από πριν συγκεντρωμένες εκεί.

Ο χαρακτήρας της καπνεργατικής απεργίας αλλά και άλλων απεργιών ήταν πολυεθνικός (συμμετείχαν Έλληνες, Εβραίοι, Τούρκοι) αλλά η Φεντερασιόν έδινε σημασία στους αγώνες ανεξάρτητα από εθνότητα και γλώσσα.

Το χρόνο αυτό, επίσης, ιδρύθηκε στην Αθήνα το πρώτο γυναικείο εργατικό σωματείο η «Γυναικεία Ζωή».

Το 1914 αναγνωρίζεται νομικά το δικαίωμα σύστασης εργατικών σωματείων. Κατοχυρώνεται το δικαίωμα του «συνεταιρίζεσθαι» για τους εργάτες, αναγνωρίζοντας τα σωματεία τους και αποκλείοντας από αυτά τους εργοδότες. Επίσης, έως το 1920 μειώνεται κατά δύο ώρες η εργάσιμη μέρα, δηλαδή από σχεδόν 11 ώρες σε 9 ώρες ημερησίως.

Τον Ιούνιο του 1914 σημειώθηκε έντονη εργατική αναταραχή στην Καβάλα. Ένα μήνα αργότερα 3.000 άνεργοι και πεινασμένοι εργάτες διαδήλωσαν μπροστά στο κτίριο της διοίκησης της πόλης. Επιτέθηκαν και έσπασαν τα τζάμια του κτιρίου. Έπειτα κατευθύνθηκαν στο δημαρχείο, όπου επανέλαβαν τα ίδια. Ο στρατός που κινήθηκε εναντίον τους πυροβόλησε στο ψαχνό και 14 διαδηλωτές έπεσαν νεκροί. Σε ένδειξη αλληλεγγύης απήργησαν οι καπνεργάτες της Ξάνθης.

Τον Αύγουστο του 1914 περίπου 2.500 καπνεργάτες άρχισαν απεργία στις Σέρρες. Ο στρατός επιτέθηκε στους απεργούς και ακολούθησαν συλλήψεις και φυλακίσεις.

Τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου ξέσπασε απεργία των αρτοποιών στα Χανιά της Κρήτης και έγιναν κάποιες συμπλοκές με απεργοσπάστες.

Στο μεταξύ, είχε κάνει την εμφάνισή της στα Χανιά μια σατυρική εφημερίδα ο «Φλαφλατάς», μέσα από την οποία ο εκδότης της, Δημήτρης Καλλιγιάννης, σατίριζε οποιαδήποτε εξουσία και πολιτική.

Στις 21 Αυγούστου 1916 γίνεται η απεργία της Σερίφου, με πρωτεργάτη τον μεταλλωρύχο Κωνσταντίνο Σπέρα. Ζητούν οκτάωρο, αύξηση ημερομισθίου,

προστασία της ζωής των εργατών (60 νεκροί εργάτες σε δύο χρόνια). Η χωροφυλακή σκοτώνει τέσσερεις απεργούς και τραυματίζει 38. Οι απεργοί αντεπιτίθενται, ο αρχηγός της χωροφυλακής πνίγεται στη θάλασσα. Τελικά, τα αιτήματα των απεργών έγιναν δεκτά. Επί 15 ημέρες την εξουσία στο νησί αναλαμβάνουν οι εργάτες.

Το 1917 ιδρύεται το Εργατικό Κέντρο Θεσσαλονίκης.

Στο διάστημα 21 έως 28 Οκτωβρίου 1918 ιδρύεται η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ).

Τον Μάρτη του 1919 γίνεται απεργία υποδηματεργατών στη Θεσσαλονίκη. Αυτοί είχαν τότε δύο συνδικάτα, το Διεθνές Συνδικάτο Υποδηματεργατών Θεσσαλονίκης (που ιδρύθηκε 1915) και τον Σύνδεσμο Εργατών Υποδηματοραπτών Θεσσαλονίκης (που ιδρύθηκε το 1917). Το πρώτο κατά βάση εβραϊκό και με τη Φεντερασιόν, το δεύτερο μεικτό, Εβραίοι και Έλληνες και με το Εργατικό Κέντρο (που τότε δεν είχε περάσει στον έλεγχο της Φεντερασιόν και ήταν αντισοσιαλιστικό). Οι εργοδότες, Έλληνες και Εβραίοι οι πιο πολλοί, δέχτηκαν τα αιτήματα κάτι που έφερε κρίση στις τάξεις τους.

Το 1919 κηρύσσεται γενική απεργία. Η ΓΣΕΕ διασπάται σε βενιζελικούς και σοσιαλιστές. Τότε αρκετοί σοσιαλιστές συνελήφθησαν και εξορίστηκαν στη Φολέγανδρο. (Είναι η πρώτη φορά στα ελλαδικά χρονικά που εξορίζονται άνθρωποι για πολιτικούς λόγους). Κεντρικό σύνθημα της απεργίας ήταν η επάνοδος των εξορισμένων, κάτι που δεν έγινε γιατί η ΓΣΕΕ ήταν ανίκανη να αντιπαρατεθεί στην κρατική καταστολή ιδεολογικά και πολιτικά.

Στις 17 Γενάρη 1920 ξεκίνησε απεργία σιδηροδρομικών που κράτησε 20 μέρες, με πολιτικά κίνητρα καθώς ο Βενιζέλος ήθελε να πάρει η Ελλάδα υπό τον έλεγχό της τους σιδηρόδρομους κάτι που πέτυχε.

Στις 21 Φλεβάρη 1921 γίνεται νέα πανελλαδική απεργία σιδηροδρομικών, που στη Θεσσαλονίκη άρχισε στις 24 Φλεβάρη. Η κυβέρνηση δεν ικανοποίησε τα αιτήματα, οι βενιζελικοί είχαν χάσει τις εκλογές και κηρύχθηκε επιστράτευση απεργών.

Το 1921 ιδρύθηκε η Λέσχη των Δημοσίων Υπαλλήλων. Επίσης, λειτουργεί η Πανυπαλληλική Επιτροπή, η οποία αποτελείται από 21 αντιπροσώπους και συντονίζει 13 σωματεία και δημοσιοϋπαλληλικές ενώσεις.

Τον Φεβρουάριο ξεσπούν τα γεγονότα του Βόλου. Η εξέγερση ξεκίνησε με μια συγκέντρωση του πληθυσμού εναντίον της ακρίβειας των ειδών πρώτης ανάγκης και κατά της συνέχισης του πολέμου. Το πλήθος υπερέβη τα 15.000 άτομα. Οι αρχές με τη βοήθεια στρατιωτικών δυνάμεων κατέστειλαν την εξέγερση. Συλλαμβάνουν και βασανίζουν εκατοντάδες εργάτες.

Στις 26 Απρίλη 1922 οι καπνεργάτριες του εργοστασίου «Σαλόνικα» στη Θεσσαλονίκη κατέβηκαν σε απεργία ενάντια σε κάποιες απολύσεις. Στην απεργία αυτή το άλλοτε ισχυρό και δυναμικό Συνδικάτο Καπνεργατών και Καπνεργατριών Θεσσαλονίκης (είχε ιδρυθεί το 1914, αλλά βαθμιαία με την εκβιομηχάνιση του επαγγέλματος έφθινε, έτσι που το 1920 σε σύνολο 1200 καπνεργατών είχε μόνο 147 μέλη) δεν έπαιξε κανένα ρόλο. Μόνο η Καπνεργατική Ένωση δραστηριοποιήθηκε στο πλέθρο των εργατριών. Αλλά η Ένωση αυτή δεν περιελάμβανε τσιγαράδες. Έτσι την περίοδο 1920-1923 δεν υπήρχε ουσιαστικά καπνεργατικό συνδικάτο. Αυτό έλυσε τα χέρια της εργοδοσίας που δημιούργησε το Σωματείο Αλληλοβοήθειας Καπνεργατών για να εκμεταλλευτεί το κενό, να απορροφήσει τις νέες ειδικότητες στο επάγγελμα από την εκβιομηχάνιση και να αναχαιτίσει την επιρροή των κομμουνιστών. Η εγγραφή εκεί επιβαλλόταν από την εργοδοσία γι' αυτό και ισχυρίζονταν ότι είχαν 1200 μέλη, δηλαδή το σύνολο των εργατών. Αλλά γρήγορα το σωματείο άρχισε να καταρρέει.

Στις 3 Μάη 1922, στην όγδοη μέρα της απεργίας οι εργάτριες συγκρούστηκαν με αστυνομία που έκανε χρήση πυροσβεστικών αντλιών για να τις διαλύσει. Με παρέμβαση του Εργατικού Κέντρου και άλλων, η εργοδοσία αναγκάστηκε να μην προσλάβει «ξένες» εργάτριες και επαναπροσέλαβε τις απολυμένες. Ένα χρόνο μετά, ιδρύθηκε ο Σύνδεσμος Εργατών και Εργατριών Μηχανοποίητων Σιγαρέτων Καπνοκοπτηρίων Θεσσαλονίκης με τη βοήθεια του Εργατικού Κέντρου.

ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΝΕΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Το 1922 έχουμε την περίφημη Μικρασιατική Καταστροφή. Στην Ελλάδα εγκαθίστανται 1.200.000 πρόσφυγες αλλάζοντας τα πληθυσμιακά και τα κοινωνικά δεδομένα. Εγκαθίστανται κυρίως στις πόλεις, σε παραγκογειτονίες σε άσχημες συνθήκες και τροφοδοτούν την εργατική τάξη με νέο αίμα. Ταυτόχρονα συμβάλλουν σημαντικά στη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας. Δημιουργούνται οι προσφυγικές συνοικίες σε όλες τις μεγάλες πόλεις της χώρας, αλλά κυρίως στην Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη.

Το 1923 η κυβέρνηση επέβαλε σκληρά φορολογικά μέτρα για να αντιμετωπίσει τα έξοδα του στρατού και να ανασυγκροτήσει το σχεδόν διαλυμένο κράτος, με άμεσο επακόλουθο εκτόξευση του πληθωρισμού και της ακρίβειας. Επίσης, τα μύρτα προκάλεσαν συναλλαγματική αστάθεια εξαιτίας της μεγάλης ζήτησης συναλλάγματος και διαρροής κεφαλαίων στο εξωτερικό, κλίμα κατάλληλο για ανάπτυξη κερδοσκοπίας, με άνοδο των τιμών και, οπωσδήποτε, μεγάλη λαϊκή δυσaréσκεια.

Στην Αθήνα έγινε ογκώδης διαδήλωση κατά των χρηματιστών.

Στη Θεσσαλονίκη έγινε διαδήλωση μπροστά στην Τράπεζα Θεσσαλονίκης. Οι διαδηλωτές οπλισμένοι με ξύλα προκάλεσαν ζημιές στο κτίριο ενώ ομιλητές καταφέρονταν κατά των χρηματιστών. Το Εργατικό Κέντρο με ανακοίνωσή του προσπάθησε να συγκρατήσει τις λαϊκές αντιδράσεις.

Υπήρχαν μεγάλα προβλήματα στη σίτιση των προσφύγων, οι ουρές για εξασφάλιση ψωμιού ήταν μεγάλες. Αποτέλεσμα το μεγάλο απεργιακό κύμα τον Αύγουστο του 1923. Ειδικά στις 22 Αυγούστου, σημειώθηκε η μεγαλύτερη σε έκταση και μαχητικότητα απεργία που είχε συμβεί μέχρι τότε στην Ελλάδα. Βασικά αιτήματα, αύξηση των ημερομισθίων, μείωση των ωρών εργασίας, βελτίωση των συνθηκών εργασίας -ιδιαίτερα για τους ανήλικους εργαζομένους- επαναπρόσληψη των απολυμένων κ.ά. Έγινε πανεργατική συγκέντρωση της ΓΣΕΕ και του Εργατικού Κέντρου Πειραιά στο Πασαλιμάνι, η οποία καταστάληκε βίαια από το στρατό και την αστυνομία, με έντεκα νεκρούς, δεκάδες τραυματίες, συλλήψεις, επιστράτευση σιδηροδρομικών και τροχιοδρομικών, αναστολή εργατικών νόμων για έξι μήνες, παραπομπή σε στρατοδικεία, στρατοκρατία, φρουρές έξω από το Εργατικό Κέντρο κλπ.

Το 1924 και το 1925 σημειώνονται νέες εργατικές αναταραχές ως αντίδραση στην οικονομική αναστάτωση που ακολούθησε τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922. Το Μάη του 1924 επικρατεί γενικευμένη καπνεργατική αναταραχή σε όλη τη χώρα.

Το Μάρτη του 1925 απεργία σιδηροδρομικών Θεσσαλονίκης έληξε με ήττα των απεργών, όχι μόνο γιατί δεν ικανοποιήθηκαν τα αιτήματά τους, αλλά δεν επαναπροσλήφθηκαν οι απολυμένοι (αν και αυτό έγινε μετά από τρεις μήνες).

Εκείνη την εποχή ήταν συχνά τα στρατιωτικά πραξικοπήματα και οι ανοιχτές συγκρούσεις μεταξύ αντιμαχόμενων ομάδων μέσα στο στρατό, με στόχο να αναδυθεί η μία ή η άλλη εξουσιαστική κλίκα. Η κατάσταση αυτή είχε τον αντίκτυπό της, φυσικά, στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας και πλατιά λαϊκά στρώματα είχαν αηδιάσει από τις ενδοεξουσιαστικές αυτές διαμάχες και συχνά εξεγείρονταν. Μία από αυτές τις εξεγέρσεις, στις 9

Σεπτεμβρίου 1926, στην οποία περιγράφεται στην εφημερίδα «Η Ημέρα» των Πατρών», σε άρθρο του Χρίστου Ριζόπουλου, ο οποίος πρέπει να έζησε από πρώτο χέρι την εξέγερση αυτή, στις 22 Νοεμβρίου 1980:

*Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η εποχή του - Λαϊκή εξέγερση στην Αθήνα
Μεσημέρι της 9ης Σεπτεμβρίου 1926, ο σάλαγος της μάχης είχε καταπαύσει. Τα Τάγματα είχαν παραδοθεί, οι αρχηγοί τους ήσαν φυλακισμένοι, οι αξιωματικοί τους συγκεντρωμένοι υπό κράτηση και οι οπλίτες περιμανδρωμένοι στα Παραπήγματα. Ο Κονδύλης στο Υπουργείο Στρατιωτικών ένοιωθε το θρίαμβό του και το πλήθος των συγχαρητηρίων, που δεχόταν από το τηλέφωνο και από το περιβάλλον του, τον έκαναν να συνειδητοποιεί τη πραγματικότητα: Ήταν ο ισχυρός της Ελλάδας. Ως τόσο, ενώ καθόταν στο γραφείο του αναμετρώντας τις επιπτώσεις της νίκης του, από το κέντρο της Αθήνας έφθανε ως τ' αυτιά του στο υπουργείο μια παράξενη, δυνατή βοή. Στην αρχή, απορροφημένος από τις σκέψεις του και τις συζητήσεις δεν την πρόσεξε. Κάποτε όμως ο υπασπιστής του εισόρησε στο γραφείο για να του πει:- Κύριε πρόεδρε χαλάει ο κόσμος από το Σύνταγμα και κάτω. Λαϊκή εξέγερσις!*

Πραγματικά, ενώ διεξαγόταν η μάχη με τα Τάγματα, μια παράξενη εξέγερση ξέσπασε μεταξύ Ομονοίας και Συντάγματος, ακριβώς δηλαδή στην καρδιά της πρωτεύουσας. Στον χώρο αυτόν είχαν συγκεντρωθεί μεγάλα πλήθη, που θέλαν να παρακολουθήσουν τη μάχη από κοντά και σχολίαζαν θορυβωδώς τα γεγονότα. Το γενικό πνεύμα που επικρατούσε ήταν χωρίς αμφιβολία η δυσφορία.

- Πάλι τα ίδια, άκουγες να λένε. Δεν θα πάψουν πια αυτά τα κινήματα; Δεν θα ησυχάσουμε ποτέ;

Η αλήθεια είναι πως εκείνη η συρροή των κινήματων, δικτατοριών, ανωμαλιών, μέσα στα πλαίσια μιας συνεχούς στρατοκρατίας, που άρχισε τον Σεπτέμβριο του '22, πριν από τέσσερα δηλαδή χρόνια ακριβώς, είχε κουράσει τον λαό και είχε εξευτελίσει την νεαρή αβασίλευτη δημοκρατία. Τώρα εκείνη η διάχυτη δυσφορία εύρισκε την ευκαιρία να συμπυκνωθεί, να υλοποιηθεί και να ξεσπάσει ξαφνικά.

Εκείνη την εποχή, ούτε στην Ελλάδα ούτε στην Ευρώπη, ήσαν συνηθισμένα τα λαϊκά ξεσπάσματα, τα οδοφράγματα, οι οδομαχίες μαζών και κρατικών δυνάμεων. Αλλά επέπρωτο η Αθήνα του Σεπτεμβρίου 1926 να επαναφέρει την ήπειρο στις ημέρες των «Αθλίων» του Ουγκώ και να μεταβληθεί σε Παρίσι του Λουδοβίκου Φιλίππου.

ΑΥΘΕΝΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Αλλά ας αφήσουμε και πάλι να μιλήσει το ρεπορτάζ της ημέρας: Ο πιο νωπός και άγρυπνος μάρτυρας. Και να πώς περιγράφει με άφθαστη ζωντάνια τα απροσδόκητα γεγονότα, που ξάφνιασαν και συγκλόνησαν την χώρα.

Τα πλήθη ήσαν πυκνότερα, φυσικά, στην Ομόνοια, στην οδό Σταδίου, την λεωφόρο Πανεπιστημίου. Στο Σύνταγμα ήσαν ελάχιστοι οι περίεργοι, γιατί βρισκόταν κοντά στη γραμμή του πυρός. Η κουφόβραση εντεινόταν, τα σχόλια της δυσφορίας δυνάμωναν, ώσπου άναψε το έναυσμα της φωτιάς χωρίς να το περιμένει κανείς. Ξαφνικά και ταυτόχρονα δυο μεγάλα «γιαπιά» (οικοδομές υπό

ανέγερσιν) γίναν η σπίθα της εκρήξεως. Το ένα ήταν οι βασιλικοί στάβλοι στην οδό Σταδίου, εκεί όπου σήμερα ορθώνεται το ογκώδες μέγαρο του Μετοχικού Ταμείου Στρατού. Οι στάβλοι που αποτελούσαν χαρακτηριστικό σημείο της πρωτεύουσας από τις αρχές της βασιλείας του Γεωργίου Α', είχαν κατεδαφισθή και ανεγειρόταν το σημερινό κτήριο. Το πελώριο «γιαπί» περιβαλλόταν, όπως συνήθως, από έναν σανιδένιο φράχτη. Το άλλο γιατί βρισκόταν στην Ομόνοια και περιβαλλόταν επίσης από φράχτη.» Στις 11 η ώρα, ενώ η οδός Σταδίου ήταν πλημμυρισμένη από κόσμο, μια ομάς ώρμησε ξαφνικά πάνω στο «γιαπί» των βασιλικών στάβλων και άρχισε να ξεκαρφώνει τις σανίδες με μεγάλες κραυγές και συνθήματα επαναστατικά. Πολλοί νεαροί τους μιμήθηκαν ενθουσιασμένοι. Και σε λίγο όλος ο φράχτης είχε διαλυθή και οι σανίδες του μεταφερόντουσαν θριαμβευτικά σαν όπλα από ορμητικούς και έξαλλους νεαρούς. Ακριβώς τα ίδια συνέβησαν και με το «γιαπί» της Ομονοίας.

Εκείνοι οι σανιδοφόροι, αποτέλεσαν τους πυρήνες μεγάλων διαδηλώσεων, που γρήγορα εξετράπησαν σε πρωτοφανείς βιαιότητες. Κομμουνιστάι, βασιλόφρονες και δημοκρατικοί, άνθρωποι χωρίς ιδεολογική σχέση μεταξύ τους συγκροτούσαν μια μαχητική δύναμη, που φωνασκούσε, έσπαζε βιτρίνες καταστημάτων και δεν εδίσταζε να επιτίθεται εναντίον παντός, που φορούσε στολή. Χωροφύλακες εδάρησαν, στρατιώτες κυνηγήθηκαν, αξιωματικοί προπηλακίστηκαν και ένας παρά λίγο να λυντσαρισθ

. Δεν ήσαν πολλοί αυτοί οι μαινόμενοι πρόδρομοι των σημερινών διαδηλωτών. Λίγες δεκάδες ήσαν οι σκληροί πυρήνες με τη πρωτοβουλία των σανίδων, λίγες εκατοντάδες η ουρά του κομήτη. Αλλά καθώς χαλούσαν τον κόσμο μέσα στις μάζες που είχαν κατακλύσει το κέντρο της πόλεως, δίναν την εντύπωση πως όλη εκείνη η ανθρωποθάλασσα συμμετείχε στις δυναμικές και αναρχικές εκδηλώσεις».

Οι σανιδοφόροι διαδηλωταί, γρήγορα σάρωσαν κάθε ίχνος εξουσίας μεταξύ Ομονοίας και Συντάγματος. Και ο τελευταίος αστυνομικός έσπευδε να εξαφανισθή. Όπως ήταν επόμενο, όμως, η αναρχία προσέλαβε, αχαλίνωτη πια, διαστάσεις και μορφές πολύ πιο επικίνδυνες. Από τις σανίδες επεξετάθη στα όπλα. Ομάδες, καταφανώς οργανωμένες και κινούμενες με σχέδιο, επετέθησαν κατά των μικρών στρατιωτικών φυλακίων των υπουργείων Οικονομικών και Εσωτερικών στην πλατεία Κλαυθμώνος και άρπαξαν τα όπλα τους. Άλλη ομάς εισέβαλε σε μια αποθήκη της χωροφυλακής κοντά στην πλατεία Κάνιγγος και την λεηλάτησε, διαρπάζοντας και μερικά τουφέκια. Χωροφύλακες που βρέθηκαν στο δρόμο, αφού εδάρησαν και σκίστηκε η στολή τους, αποπλίστηκαν. Έτσι, πολλά τουφέκια και περίστροφα βρέθηκαν ξαφνικά στα χέρια ανθρώπων αδιστάκτων και ασυδότην, καλυπτομένων από την ανώνυμη μάζα και αποφασισμένων να βάψουν στο αίμα εκείνη την ιδιότυπη ευκαιρία κοσμοχαλασμού».

Τα πράγματα παίρναν επίφοβη μορφή, που κορυφώθηκε με ένα άλλο επεισόδιο: Μια ομάς οργανωμένων διαδηλωτών, ενώ περιφερόταν στην περιοχή Ομονοίας για την άγραν όπλων, βρέθηκε ξαφνικά πίσω από το κεντρικό Ταχυδρομείο μπροστά στο εγκαταλελειμένο θωρακισμένο αυτοκίνητο του Ντερτιλή. Ο διοικητής του Α' Δημοκρατικού Τάγματος είχε ήδη συλληφθή και μεταχθή, ο οδηγός του θωρακισμένου είχε εξαφανισθή, αλλά το όχημα είχε αφεθή εκεί, πεταγμένο έξω από τους τηλεφωνικούς θαλάμους. Οι διαδηλωτές πλησίασαν, άνοιξαν την

διάτρητη από τις σφαίρες πόρτα του αλλ' ο πρώτος, που έκανε να μη πετάχθηκε έξω τρομαγμένος:

- Είχε σκοτωμένους μέσα!»

Ο επικεφαλής της ομάδος όμως δεν συγκινήθηκε από το μακάβριο εύρημα. Δοκίμασε αν η μηχανή του θωρακισμένου δούλευε και διαπίστωσε ότι παραδόξως δεν είχε πάθει τίποτα.

- Πετάξτε τα πτώματα, φώναξε και μπείτε μέσα».

Έτσι σε λίγο, το όχημα επανδρωμένο τώρα με «επαναστάτες» ξεκινούσε ολοταχώς, χώθηκε στο στενό του Γεωργίου Σταύρου και από εκεί ξεχύθηκε θριαμβευτικά στην οδό Σταδίου, κατηφορίζοντας προς το Σύνταγμα. Μεθυσμένοι από την επιτυχία τους οι επιβαίνοντες πυροβολούσαν τα κτήρια και καταστήματα με το πολυβόλο του θωρακισμένου, σκορπίζοντας τον πανικό. Όταν το αυτοκίνητο μπήκε στην πλατεία, στράφηκε προς το Α' Σώμα Στρατού, απ' όπου, όμως, άρχισαν να το πυροβολούν. Εκείνο πέρασε από μπροστά του με ιλιγγιώδη ταχύτητα, ανταποδίδοντας τα πυρά με το πολυβόλο του. Το θωρακισμένο χώθηκε στην οδό Ερμού και συνέχισε τον φρενήρη δρόμο του σαν αφηνιασμένο θηρίο. Στο Μοναστηράκι, όμως, σταμάτησε. Τέλειωσε η βενζίνη του. Και ο αρχηγός φώναξε:

«Παρατήστε το και δρόμο».

»Οι μηχανοκίνητοι διαδηλωτές πήδηξαν έξω. Δεν τους ενόχλησε κανείς και τρέξαν σε μια ταβέρνα της οδού Περικλέους. Αλλά ο λαός, που ήξερε ότι τα θωρακισμένα ανήκαν στα Δημοκρατικά Τάγματα, πίστεψε πως στη δύναμή τους ήταν εκείνο το μεθυσμένο όχημα και πως η οχλοκρατική εκδήλωση αποτελούσε μέρος συνδυασμένης ενέργειας, που γινόταν κατόπιν συνεννοήσεως του Ζέρβα και Ντερτιλή με κομμουνιστάς και βασιλόφρονες».

Το 1926 ξεσπούν μεγάλες απεργίες των καπνεργατών του Αγρινίου. Το βασικό τους αίτημα, να μη φύγουν τα καπνά ανεπεξέργαστα στις διεθνείς αγορές, το οποίο θα είχε ως συνέπεια την αύξηση της ανεργίας και τη μείωση της περιόδου της καπνεργασίας. Η αστυνομία σκοτώνει έναν καπνεργάτη και μία καπνεργάτρια.

Στις 28 Μαρτίου 1926 ξεκίνησαν οι εργασίες του 3ου Πανεργατικού Συνεδρίου της ΓΣΕΕ στον Πειραιά. Πολλά στελέχη του είναι στις φυλακές και στις εξορίες. Αρχίζει η διάσπαση του συνδικαλιστικού κινήματος. Τα συντηρητικά στοιχεία διαγράφουν τα σωματεία που επηρεάζονται από τους αριστερούς.

Στις 2 Μαΐου του ίδιου χρόνου πραγματοποιείται στην Αθήνα το ιδρυτικό συνέδριο της Συνομοσπονδίας Δημοσίων Υπαλλήλων Ελλάδος (ΣΔΥΕ).

Μέσα στο 1927 έχουμε απαρχή απεργιακών κινητοποιήσεων των δημοσίων υπαλλήλων. Η κυβέρνηση ψηφίζει το νόμο 3453/12-3-1928 «Περί απεργούντων Δημοσίων Υπαλλήλων» και εξαπολύει κύμα διώξεων κατά των συνδικαλιστικών στελεχών.

Το διάστημα 1927-1928, σημειώνονται, επίσης, καπνεργατικοί αγώνες, χωρίς απεργίες, αλλά με συγκεντρώσεις, στάσεις και κλεφτοπόλεμο με την εργοδοσία. Όμως στις 15 Φλεβάρη 1927 έχουμε αναβρασμό στην καπναποθήκη Herman Sneider, στη Θεσσαλονίκη, που απασχολεί 40 εργάτες και 100 εργάτριες. Ο εκεί αντιπρόσωπος του συνδικάτου «Πρόοδος» Δημ. Βαλσάμος, μίλησε σε ώρα ερ-

γασίας στον διευθυντή για το δωρο, αυτός αρνήθηκε να τον ακούσει και τον απέλυσε αμέσως, ο Βαλσάμος αρνήθηκε να φύγει και μετά το μεσημέρι η αστυνομία του απαγόρευσε να εργαστεί ξανά εκεί. Κάποιοι εργάτες διαμαρτυρήθηκαν και απαγορεύτηκε και σε αυτούς να εισέλθουν στο χώρο εργασίας, όμως αυτοί όχι μόνο αρνήθηκαν αλλά άρχισαν να μπαίνουν μέσα από παράθυρα και φεγγίτες. Ο αστυνομικός διευθυντής Καλοχριστιανάκης, διέταξε να συλληφθούν όσοι μπήκαν μέσα με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν μικροσυμπλοκές και να υπάρξει θανάσιμος τραυματισμός του Εβραίου Ιωσήφ Καραμφίλ, μέλους του ρεφορμιστικού συνδικάτου «Ένωσις». Οι συγκρούσεις γενικεύθηκαν και τραυματίστηκαν τέσσερις εργάτες μετά από ποδοπάτημα στις σκάλες. Έγινε διαδήλωση μέχρι την πλατεία Ελευθερίας. Οι έμποροι αποφάσισαν να κλείσουν τις αποθήκες για 48 ώρες και ακολούθησε πόλεμος ανακοινώσεων. Στις 17 Φλεβάρη έγινε η κηδεία του Καραμφίλ στη Συναγωγή και η χωροφυλακή στην πομπή χώρισε τα μέλη των δύο

συνδικάτων. Η «Πρόοδος», η Κομμουνιστική Νεολαία και σωματεία του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκη (ΕΚΘ) που έψελναν τη «Διεθνή».

Αλλά οι εργοδότες επέμεναν στο λοκ άουτ. Αυτό οδήγησε σε νέα απεργία στις 24 Μάη 1927 σε όλη τη Μακεδονία, με επιθέσεις, συγκρούσεις, επίθεση αστυνομίας στο ΕΚΘ με 6 τραυματίες και 1000 συλλήψεις. Οι εργάτες ηττήθηκαν γιατί δεν πέτυχαν τη συνεργασία μεταξύ των δύο συνδικάτων και οι εργοδότες επιβλήθηκαν.

ΠΥΡΠΟΛΗΣΗ ΤΗΣ ΕΦΟΡΙΑΣ ΜΟΙΡΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Στις αρχές του 1928 ήταν μια εποχή που η Ελλάδα βρισκόταν μπροστά σε μια χρεοκοπία, εξαιτίας τόσο των προηγούμενων κυβερνητικών χειρισμών, αλλά και των διαρκών πολεμικών συγκρούσεων στους οποίους είχε εμπλακεί η χώρα επί μια δεκαετία (1912-1922). Ήταν και τότε εποχή με μνημόνια και μορφές διεθνούς επιτήρησης από τους Ευρωπαίους «συμμάχους» και τις ΗΠΑ, που δεν απέτρεψαν τη χρεοκοπία, η οποία ήλθε τον Μάιο του 1932, όταν ο Ελευθέριος κήρυξε παύση πληρωμών.

Στις 17 Γενάρη 1928, άρχισε εξέγερση των αγροτών της Κρήτης, που έμελλε να συμπαρασύρει όλη τη χώρα. Η εξέγερση ξεκίνησε από τις Μοίρες. Αγρότες της περιοχής Μεσαράς, αγανακτισμένοι από τη βαριά φορολογία, αλλά και το γεγονός ότι ο τοπικός έφορος τούς ζητούσε επιπλέον χρήματα και για τις προηγούμενες χρονιές, συγκεντρώθηκαν και διαμαρτυρήθηκαν. Οι εφημερίδες έγραψαν την επομένη ότι περίπου 500 αγρότες συγκεντρώθηκαν στην πλατεία των Μοιρών και κατευθύνθηκαν οργανωμένα στο φορολογικό γραφείο (Εφορία). Εκεί, πέρα από την είσπραξη των φόρων, εκδικάζονταν και οι ενστάσεις φορολογουμένων για αναδρομική φορολογία προηγούμενων ετών. Σύμφωνα με στοιχεία του Τύπου της εποχής, 1.500 αγρότες θα έπρεπε να πληρώσουν 1,5 εκατομμύριο δραχμές, δηλαδή μέσο όρο από 10.000 δραχμές ο καθένας, ποσό τεράστιο για την εποχή. Όλες οι ενστάσεις απορρίφθηκαν, γεγονός που ήταν η σπίθα για τον ξεσηκωμό των 500 συγκεντρωμένων.

Ο έφορος Χρ. Κασιμπάς προσπάθησε να ηρεμήσει τους αγρότες, λέγοντας ότι ζήτησε οδηγίες από τους προϊσταμένους του στο υπουργείο Οικονομικών, καταθέτοντας το αίτημα της επανεξέτασης των αρνητικών αποφάσεων επί των ενστάσεων. Η παρέμβασή του δεν έγινε δεκτή από το εξαγριωμένο πλήθος, που όρμησε στο κτίριο και άρπαξε τα αρχεία και τα πρωτόκολλα των αποφάσεων την ώρα που οι υπάλληλοι έφευγαν από τα παράθυρα! Τα αρχεία μεταφέρθηκαν έξω από την Εφορία και κάηκαν, ενώ στο κτίριο προκλήθηκαν μεγάλες ζημιές. Όταν ενισχύσεις της αστυνομίας και του στρατού φτάνουν στις Μοίρες, τα επεισόδια έχουν ήδη τελειώσει.

Η τότε κυβέρνηση Ζαΐμη ενημερώνεται για τα γεγονότα το ίδιο απόγευμα, κι ενώ συνεδριάζει η Βουλή, γιατί εκτός από την εξέγερση στην Κρήτη έγινε την ίδια μερα

και μια άγρια διαδήλωση στην Κέρκυρα. Τα γεγονότα της Κρήτης αξιολογούνται ως εξαιρετικά σημαντικά και συνέρχεται κυβερνητική σύσκεψη, μετά από την οποία δίνεται η εντολή να ξεκαθαριστεί άμεσα η κατάσταση, με τη σύλληψη των πρωταίτιων και την καταστολή κάθε κίνησης.

Οι αρχές προχώρησαν σε 4 συλλήψεις αγροτών, με την κατηγορία ότι υποκίνησαν την εξέγερση. Κρατήθηκε όμως μόνο ο ένας, ο Εμμανουήλ Δασκαλάκης, από τις Μοίρες

Όστόσο, οι κινήσεις της χωροφυλακής και του στρατού πυροδότησαν νέα εξέγερση στη Γαλιά αυτή τη φορά, με αντιφορολογικά αιτήματα. Τα γεγονότα προκαλούνται όταν χωροφύλακες πηγαίνουν στο χωριό για συλλήψεις. Οι κάτοικοι ξεσηκώνονται. Γυναίκες και παιδιά κυνηγούν τη δύναμη της χωροφυλακής με πέτρες! Η αντίδραση μετατρέπεται σε τοπική εξέγερση και η χωροφυλακή αναγκάζεται να αποχωρήσει άρον άρον! Πλέον είναι δεδομένο ότι η Κρήτη βρίσκεται σε εξέγερση!

Λίγες μέρες μετά την πυρπόληση των φορολογικών καταλόγων, στις Μοίρες συγκροτείται νέο συλλαλητήριο, με αφορμή όχι μόνο τους φόρους, αυτή τη φορά, αλλά και τις συλλήψεις, την τρομοκρατία που έχει ξεσπάσει από τη χωροφυλακή στα γύρω χωριά. Έτσι, στις 21 Γενάρη 1928 συγκεντρώνονται 2-3.000 Μεσαρίτες και φωνάζουν κατά του κράτους. Στις Μοίρες βρίσκεται ο εισαγγελέας Ηρακλείου, κάνοντας ανακρίσεις για τα γεγονότα, αλλά και δύο κυβερνητικοί βουλευτές, οι Πολυχρονάκης και Φραγκιαδάκης. Και οι τρεις συγκεντρώνουν την οργή του πλήθους. Στους βουλευτές ειδικά οι αγρότες φωνάζουν ότι τους στέλνουν στη Βουλή για να βοηθήσουν τον κόσμο κι όχι για να επιβάλουν νέα φορολογία. Η δύναμη της χωροφυλακής που φτάνει αναγκάζεται να αποχωρήσει, αφού δεν έχει τη δυνατότητα να επέμβει.

Το εξεγερτικό κλίμα μεταφέρθηκε και στη δυτική Κρήτη. Στις Βρύσες Αποκορώνου συγκεντρώθηκαν οι κάτοικοι 15 γειτονικών χωριών, που ειδοποιήθηκαν και ξεσηκώθηκαν χτυπώντας τις καμπάνες των εκκλησιών. Στη συγκέντρωση αυτή σημειώθηκε και το γεγονός ότι μόλις εμφανίστηκαν τοπικοί κομματάρχες ως ομιλητές, οι αγρότες τους αποδοκίμασαν και τους ανάγκασαν να αποχωρήσουν. Ομιλητές από το πλήθος ανέλαβαν την ευθύνη της ανάλυσης των αιτημάτων του συλλαλητηρίου, το οποίο μετά από λίγο επιχείρησε να διαλύσει δύναμη χωροφυλακής, που έφτασε από το Βάμο την ώρα που γινόταν η ανάγνωση του ψηφίσματος. Το πλήθος εξαγριώθηκε, οι χωροφύλακες αδυνατούσαν να επέμβουν και η διαδήλωση κατευθύνθηκε στο τηλεγραφείο του χωριού και το πυρπόλησε.

Η κατάσταση πλέον γενικεύθηκε και οδήγησε σε πλήρη εξέγερση της Κρήτης κατά των φόρων, που οδήγησε σε μορφές λαϊκής εξουσίας στο Ηράκλειο, στις 29 Γενάρη Ιανουαρίου και ακόλουθη πτώση της κυβέρνησης.

Στις 8 Μαΐου 1928 διεξάγεται το 4ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ. Με αντιδημοκρατικές μεθοδεύσεις αποκλείονται οι κομμουνιστές συνδικαλιστές. Συντελείται, ουσιαστικά, η διάσπαση του συνδικαλιστικού κινήματος.

Στις 11 Ιούνη 1928 γίνεται καπνεργατική απεργία στην Καβάλα, που επεκτείνεται στις 13 του μήνα στη Θεσσαλονίκη. Η αστυνομία εμπόδισε τις συγκεντρώσεις, ενώ εκδήλωση του συνδικάτου «Ένωσις» στον κινηματογράφο «Αττικόν»

απαγορεύτηκε. Μι συγκέντρωση στο ΕΚΘ διαλύθηκε από την έφιππη χωροφυλακή, αρκετούς τραυματίες και συλλήψεις. Στις 14 του μήνα απήργησαν και άλλοι κλάδοι κάτι που οδήγησε σε στρατιωτική κατοχή της πόλης. Μια διαδήλωση διαλύθηκε βίαια από το ιππικό. Φρουρές τοποθετήθηκαν στις καπναποθήκες. Μετά από 10 μέρες η απεργία συνεχιζόταν αδιάλλακτη αλλά με σημάδια κόπωσης, εμφάνιση απεργοσπαστών αλλά και απεργών που επέστρεφαν στη δουλειά. Γίνονταν συσκέψεις σε υπουργεία κ.λπ. χωρίς τη συμμετοχή των κομμουνιστών. Το αδιέξοδο της νέας κυβέρνησης Βενιζέλου, που είχε αναλάβει στις 4 Ιούλη, ήταν μεγάλο και πειστικό. Στις 8 Ιούλη καλέστηκε λήξη απεργίας σε ένδειξη καλής θέλησης στη νέα κυβέρνηση.

Τον Ιούλη του 1928 γίνεται ναυτεργατική απεργία, κατά την οποία δημιουργούνται στα καράβια οι περιβόητες Επιτροπές Καραβιών.

Στις 3 Φλεβάρη 1929 ιδρύεται η Ενωτική Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΕΓΣΕΕ) από τους κομμουνιστές που εκδιώχθηκαν από τη ΓΣΕΕ. Όμως, στις 31 Ιανουαρίου 1930, με απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών, το οποίο επικαλέστηκε το «ιδιώνυμο», διαλύεται η Ενωτική ΓΣΕΕ, η οποία έκτοτε λειτουργεί παράνομα.

Στις 5 Μάρτη 1929 2.500 περίπου εργάτες της Ελευσίνας κατεβαίνουν σε απεργία, ζητώντας αυξήσεις μισθών, καθιέρωση του 8ωρου, αναγνώριση του σωματείου τους και επαναπρόσληψη των εργατών που είχαν απολυθεί. Η αστυνομία επιτέθηκε την ίδια μέρα κατά των απεργών, σκοτώνοντας τον εργάτη Δημήτρη Μιχαήλο και άλλον έναν τα στοιχεία του οποίου δεν έγιναν γνωστά και τραυματίζοντας δεκάδες άλλους. Στην κηδεία του Μιχαήλου πήρε μέρος όλος ο λαός της Ελευσίνας. Παρά τη σύλληψη της απεργιακής τους επιτροπής οι απεργοί συνέχισαν τον αγώνα τους μέχρι και τις 14 Μάρτη, πετυχαίνοντας την επαναπρόσληψη των απολυθέντων συναδέλφων τους και όλων των απεργών που είχαν απολυθεί στη διάρκεια των κινητοποιήσεων. Επίσης πέτυχαν την ίδρυση Ταμείου Συντάξεως, την αναγνώριση του σωματείου τους, καθώς και μικρές αυξήσεις στο μεροκάματο.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1930 ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΟΥ 1936 ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ολόκληρη σχεδόν η δεκαετία 1930-1940 επικρατούσε επαναστατικός αναβρασμός με αποκορύφωμα τα γεγονότα του Μάη του 1936 που δεν συνέβησαν μόνο στη Θεσσαλονίκη, αλλά, όπως θα δούμε, σε μια σειρά άλλες πόλεις.

1930: Στις 13 Γενάρη 1930 άνεργοι καπνεργάτες της Θεσσαλονίκης επιχείρησαν να εισβάλουν στο εργοστάσιο Βιζ και συγκρούστηκαν με την αστυνομία.

Στις 30 Γενάρη και πάλι στη Θεσσαλονίκη, σημειώθηκαν συγκρούσεις μεταξύ καπνεργατών και αστυνομίας έξω από το Ταμείο Ασφάλισης Καπνεργατών (ΤΑΚ).

Η Εργατική Πρωτομαγιά του 1930 γιορτάστηκε στην Αθήνα, στον Άγιο Ιωάννη Ρέντη, από τους τροτσκιστές. Επιτέθηκε η αστυνομία και έγιναν συγκρούσεις. Τα ίδια γεγονότα σημειώθηκαν και στην Πάτρα.

Στις 31 Αυγούστου οι τροτσκιστές είχαν καλέσει συγκέντρωση εργατών στη Θεσσαλονίκη, στην οποία επιτέθηκε η αστυνομία και έγιναν αρκετές συλλήψεις.

Στις 22 Σεπτέμβρη πραγματοποιήθηκε ένοπλο συλλαλητήριο για το σταφιδικό πρόβλημα στον Πύργο Ηλείας και σημειώθηκαν μικροεπεισόδια με τις δυνάμεις του κράτους.

1930: 5ο Πανελλαδικό Συνέδριο της ΓΣΕΕ. Νέα διάσπαση. Αποχωρούν οι σοσιαλιστές και σε συνεργασία με άλλους συνδικαλιστές ιδρύουν την Πανελλαδική Συνομοσπονδία Εργασίας (ΠΣΕ).

Κατά την εποχή αυτή κάποιος με τα αρχικά Θ.Γ. εξέδιδε μια χειρόγραφη εφημερίδα με τον τίτλο «Η Αναρχία», αλλά, όμως, δεν υπάρχουν περισσότερα διαθέσιμα στοιχεία για τον εκδότη ή τους εκδότες της εφημερίδα αυτής.

1931: Στις 7 Μάρτη 1931 κηρύχθηκε απεργία των αρτεργατών της Αθήνας και έγινε συνέλευση στο Εργατικό Κέντρο, την οποία παρεμπιπτόντως παρακολουθούσαν και αστυνομικοί με πολιτικά. Έγιναν, όμως, αντιληπτοί και τους ζητήθηκε να αποχωρήσουν αλλά η αστυνομία τότε επιτέθηκε και έγιναν συμπλοκές.

Στις 19 Απρίλη 1931, αγρότες του χωριού Μεταλλικό του Κιλκίς επιτέθηκαν σε χωροφύλακες που πήγαν στο χωριό να συλλάβουν κάποιους για μη καταβολή φόρων. Οι χωροφύλακες αποπλίστηκαν. Η χωροφυλακή έστειλε ενισχύσεις και άρχισαν ένοπλες συμπλοκές με τους χωρικούς, με τραυματίες. Στις 20 του μήνα ένας από τους τραυματίες υπέκυψε και η κηδεία του μετατράπηκε σε συλλαλητήριο που κατέληξε σε νέες συγκρούσεις, που συνεχίστηκαν έως τις 23 Απρίλη, αφού επεκτάθηκαν στο μεταξύ και σε άλλα χωριά της περιοχής.

Η Εργατική Πρωτομαγιά στη Θεσσαλονίκη του 1931, γιορτάστηκε με επίθεση της αστυνομίας σε 1.500 εργάτες της Αυστροελληνικής Εταιρίας Καπνού, χωρίς να προηγηθεί κάτι. Το απόγευμα της ημέρας αυτής έγιναν πρωτομαγιάτικες εκδηλώσεις και σε συγκέντρωση εργατών στην πλατεία Συντριβανιού επιτέθηκε έφιππη χωροφυλακή και ακολούθησαν συγκρούσεις κατά τις οποίες οι χωροφύλακες άρχισαν να πυροβολούν. Ο εργάτης, Γιάννης Ταμτάκος, συνελήφθη και ξυλοκοπήθηκε άγρια από τον ανιψιό του διευθυντή της αστυνομίας, Καλοχριστιανάκη, που τον πυροβόλησε ταυτόχρονα και η σφαίρα πέρασε από το μάγουλο και βγήκε από το πάνω χείλος σπάζοντάς του τα δόντια. Αργότερα ο Καλοχριστιανάκης αθωώθηκε από το Κακουργιοδικείο Βέροιας, ενώ ο Γιάννης Ταμτάκος καταδικάστηκε σε δύο μήνες φυλάκιση για διατάραξη της δημόσιας τάξης!

Στις 30 Ιούλη έγινε αντιπολεμική συγκέντρωση 100 ατόμων στην πλατεία Εμπορίου στις Σέρρες. Ο διοικητής της τοπικής χωροφυλακής, Αλεξάκης, και ο λοχαγός, Καραντινάκης, κάθονταν σε γειτονικό καφενείο. Ξαφνικά κατευθύνθηκαν προς τους συγκεντρωμένους και απαίτησαν να διαλυθούν. Ήρθαν στα χέρια με κάποιους διαδηλωτές, με αποτέλεσμα να σκοτωθεί ο Καραντινάκης και να τραυματισθεί σοβαρά ο Αλεξάκης.

Στις αρχές του Νοέμβρη 1931 ξέσπασε απεργία των υποδηματεργατών της Αθήνας, του Πειραιά, της Θεσσαλονίκης και άλλων πόλεων, που συνοδεύτηκε από συμπλοκές με την αστυνομία. Πραγματοποιήθηκαν επίσης επιθέσεις ενάντια σε απεργοσπάστες με δυναμίτη.

Στις 26 Νοέμβρη απεργία των φορτοεκφορτωτών του Πειραιά κατέληξε σε συμπλοκές με την αστυνομία και τους απεργοσπάστες, αλλά τα αιτήματα των απεργών ικανοποιήθηκαν.

Στις 4 Δεκέμβρη αστυνομικοί επιχείρησαν να εισβάλλουν στα γραφεία του Σωματείου Αρτεργατών Αθήνας, στην οδό Λυκούργου. Αρτεργάτες που συγκεντρώθηκαν, υπερασπίστηκαν τα γραφεία του σωματείου, συγκρουόμενοι με την αστυνομία, η οποία τελικά δεν κατάφερε να εισβάλει.

Από το 1931 έχουμε τρεις συνδικαλιστικές συνομοσπονδίες: τη ΓΣΕΕ, την οποία ελέγχουν οι συντηρητικοί, την Ενωτική ΓΣΕΕ (ΕΓΣΕΕ) των κομμουνιστών και την ΠΣΕ των σοσιαλιστών με τους συνεργαζόμενους.

(Το διάστημα 1931-1935 ξεκινά μια σειρά από μέτρα κοινωνικής προστασίας. Το 1931 ιδρύεται η Εργατική Εστία, το 1932 ψηφίζεται το οκτάωρο, το 1934 ψηφίζεται ο νόμος περί κοινωνικών ασφαλίσεων, ενώ από το 1935 αρχίζει να εφαρμόζεται το σύστημα των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας).

1932: Στις 12 και 13 Γενάρη 1932 σημειώθηκαν συγκρούσεις ανέργων καπνεργατών και χωροφυλακής στη Λάρισα και στα Τρίκαλα, με αρκετές συλλήψεις.

Στις 23 Γενάρη πραγματοποιήθηκε αντιπολεμική εργατική διαδήλωση στη Θεσσαλονίκη, η οποία κατέληξε σε συγκρούσεις με τις δυνάμεις καταστολής.

Στις 10 Φλεβάρη πραγματοποιήθηκε εργατική διαδήλωση στην πλατεία Μητροπόλεως στην Αθήνα και επιχειρήθηκε να γίνει διαδήλωση προς τη βουλή. Η αστυνομία, όμως, επιτέθηκε στη διαδήλωση και έγιναν περίπου 100 συλλήψεις. Από τους συλληφθέντες κρατήθηκαν οι 50, οι οποίοι φυλακίστηκαν ή εξορίστηκαν.

Την ίδια μέρα έγιναν, επίσης, συγκρούσεις 5.000 απεργών καπνεργατών και χωροφυλακής στη Νιγρίτα Σερρών, κατά τις οποίες σκοτώθηκε ένας καπνεργάτης και τραυματίστηκαν 5.

Εξάλλου, στη Λάρισα, την ίδια μέρα, εργάτες οδοποιίας πολιόρκησαν αστυνομικό τμήμα και σε σύγκρουση με την αστυνομία σκοτώθηκε ένας εργάτης και έγιναν αρκετές συλλήψεις.

Την επόμενη μέρα 11 Φλεβάρη συγκέντρωση καπνεργατών στον Πειραιά κατέληξε σε σύγκρουση με την αστυνομία και έγιναν 15 συλλήψεις.

Στις 25 Φλεβάρη άνεργοι της Ξάνθης επιτέθηκαν σε διάφορα καταστήματα της πόλης και τα λεηλάτησαν.

Στις 27 Φλεβάρη άνεργοι καπνεργάτες επιχείρησαν να εισβάλλουν στο εργοστάσιο Κομέρσιαλ της Θεσσαλονίκης, γιατί η διεύθυνση τους είχε υποσχεθεί ότι θα τους προσλάβει, αλλά αθέτησε το λόγο της. Οι θυρωροί και οι φύλακες, όμως, πυροβόλησαν στο πλήθος και έγιναν συλλήψεις.

Στις 12 Απρίλη 1932 σημειώθηκε εξέγερση κρατουμένων στις φυλακές Άσσου Κεφαλονιάς, η οποία καταστάληκε άγρια από τη φρουρά και ενισχύσεις.

Η Εργατική Πρωτομαγιά του 1932 συνέπεσε με το Πάσχα και, όπως ήταν φυσικό, οι συγκεντρώσεις απαγορεύθηκαν. Απόπειρα για συγκέντρωση στις Στήλες του Ολυμπίου Διός δέχθηκε επίθεση από τη χωροφυλακή και έγιναν 34 συλλήψεις. Αργότερα, δεύτερη απόπειρα συγκέντρωσης στην οδό Μητροπόλεως δέχθηκε και αυτή επίθεση και έγιναν 12 συλλήψεις. Στη Θεσσαλονίκη σημειώθηκαν

συμπλοκές, με τραυματισμούς και 11 συλλήψεις. Συμπλοκές έγιναν και στην Πάτρα με 15 συλλήψεις.

Στις 3 Μάη, εργατική συγκέντρωση στο Βύρωνα Αττικής δέχθηκε επίθεση από την αστυνομία, με αποτέλεσμα να τραυματισθούν αρκετοί και να συλληφθούν 2 άτομα.

Στις 22 Μάη απεργοί καπνεργάτες διαδήλωσαν στο Βόλο και συγκρούστηκαν με απεργοσπάστες και χωροφυλακή.

Στις 25 Μάη απεργοί σταφιδεργάτες στην Πάτρα συγκρούστηκαν με απεργοσπάστες και χωροφυλακή έξω από το εργοστάσιο Βουρλούμη.

Στις 2 Ιούνη ξέσπασε νέα απεργία των καπνεργατών του Βόλου, ενώ σε ένδειξη αλληλεγγύης κατέβηκαν σε απεργία και οι αρτεργάτες. Έγινε διαδήλωση που δέχθηκε επίθεση έφιππης χωροφυλακής και αντλιών νερού. Έγιναν 10 συλλήψεις.

Την ίδια μέρα απεργούσαν και οι λιμενεργάτες της Πάτρας, οι οποίοι συγκρούστηκαν με το ιππικό με αποτέλεσμα αρκετούς τραυματίες και 4 συλλήψεις. Το Εργατικό Κέντρο καταλήφθηκε από δυνάμεις της αστυνομίας. Την επόμενη μέρα έγιναν άλλες 15 συλλήψεις.

Στις 3 Ιούνη απεργοί καπνεργάτες στην Καβάλα συγκρούστηκαν με την αστυνομία, αφού πρώτα επιχείρησαν να εισβάλλουν στο κτίριο της Νομαρχίας.

Στις 9 Ιούνη απεργοί οικοδόμοι της Θεσσαλονίκης συγκρούστηκαν με απεργοσπάστες και χωροφύλακες, ενώ έγιναν και 7 συλλήψεις.

Στις 11 Ιούνη σημειώθηκε εξέγερση των κρατουμένων στις φυλακές Τυρίνθου. Οι κρατούμενοι αρνήθηκαν να εργασθούν στα χωράφια. Η εξέγερση καταστάληκε με τη βία και αρκετοί κρατούμενοι μεταφέρθηκαν στις φυλακές Συγγρού και Αίγινας.

Στις 15 Ιούνη ξέσπασε απεργία των λεβητοποιών στον Πειραιά και οι απεργοί επιτέθηκαν σε απεργοσπάστες. Κατά τη διάρκεια της επίθεσης συνελήφθη ένας απεργός.

Στις 17 Ιούνη κατέβηκαν σε απεργία οι λιμενεργάτες του Πειραιά. Άνεργοι λιμενεργάτες, στο μεταξύ, επιτέθηκαν στα γραφεία του Οργανισμού Λιμένα Πειραιά (ΟΛΠ) αλλά, στη συνέχεια, δέχθηκαν επίθεση από χωροφυλακή και αντλίες νερού.

Στις 20 Ιούνη 200 εργάτες υπονόμων στο Αίγιο κήρυξαν απεργία. Η αστυνομία τους επιτέθηκε και ξυλοκόπησε άγρια αρκετούς από αυτούς, ενώ συνέλαβε και 5 απεργούς.

Στις 23 Ιούνη 200 απολυμένοι της Εταιρίας Λεωφορείων Πάουερ, διαδήλωσαν στην Ομόνοια. Όταν εμφανίστηκε η αστυνομία οι απολυμένοι επιτέθηκαν σε λεωφορεία της εταιρίας και τα έσπασαν.

Την 1η Ιούλη πραγματοποιήθηκε στο Πεδίον του Άρεως συλλαλητήριο ενάντια στις αυξήσεις των τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος και του νερού. Επιτέθηκε η χωροφυλακή και άρχισαν συγκρούσεις που επεκτάθηκαν σε όλη τη γύρω περιοχή.

Στις 17 Ιούλη σημειώθηκε στάση κρατουμένων στις φυλακές Πάτρας. Ένας κρατούμενος σκοτώθηκε από χωροφύλακα.

Εκείνες τις μέρες έγιναν δύο συγκεντρώσεις καπνεργατών στην Καβάλα ενάντια στην ακρίβεια. Η χωροφυλακή άρχισε να πυροβολεί κατευθείαν πάνω στους

διαδηλωτές και σκοτώθηκε ο εργάτης Ψαρρόπουλος, ενώ τραυματίστηκε σοβαρά ο εργάτης Θ. Κοντομενίδης.

Στις 18 Ιούλη ξέσπασε απεργία στο εργοστάσιο χτενών Χαρισιάδη στους Αμπελόκηπους, στην Αθήνα. Οι εργάτες κατέλαβαν το εργοστάσιο. Η αστυνομία επιτέθηκε να το ανακαταλάβει, αλλά οι εργάτες απάντησαν με πετροβολητό.

Κατά τα τέλη Αυγούστου απήργησαν οι καπνεργάτες της Έδεσσας. Στο εργοστάσιο Τσίτση η εργοδοσία κάλεσε την αστυνομία να μπει μέσα στο χώρο εργασίας. Ξέσπασαν συγκρούσεις που επεκτάθηκαν σ' ολόκληρη την πόλη, με τραυματισμούς και συλλήψεις. Τις επόμενες μέρες έγινε η δίκη των συλληφθέντων. Έξω από το δικαστήριο 500 εργάτες επιχείρησαν να εισβάλουν στην αίθουσα και συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή.

Στις 6 Σεπτέμβρη απήργησαν οι εργάτες στα έργα της διώρυγας της Κορίνθου, οι οποίοι έκοψαν το ηλεκτρικό ρεύμα. Η κυβέρνηση προσπάθησε να χρησιμοποιήσει ναύτες ως απεργοσπαστές, αλλά οι απεργοί τους επιτέθηκαν και έκοψαν πάλι το ηλεκτρικό ρεύμα. Η απεργία έληξε στις 19 του ίδιου μήνα.

Στις 22 Οκτώβρη εξεγέρθηκαν οι γυναίκες κρατούμενες στις φυλακές Αβέρωφ, ενώ την επόμενη μέρα σημειώθηκε εξέγερση στις φυλακές Λαμίας και στις 24 του μήνα εξέγερση στις φυλακές Πύλου, όπου σκοτώθηκε ένας κρατούμενος. Όλες οι εξεγέρσεις καταστάληκαν, τελικά, με βίαιο τρόπο.

Στις 10 Νοέμβρη άνεργοι καπνεργάτες διαδήλωσαν στο κέντρο της Θεσσαλονίκης και δέχθηκαν επίθεση από την αστυνομία. Έγιναν συγκρούσεις.

Στις 13 Νοέμβρη η αστυνομία επιτέθηκε σε εργατική συγκέντρωση στο θέατρο «Ολύμπια», στην Αθήνα, με αποτέλεσμα να γίνουν άγριες συγκρούσεις μέσα και έξω από το θέατρο.

Στις 16 Νοέμβρη ξέσπασε απεργία στο καπνεργοστάσιο Τζαμτζή στη Θεσσαλονίκη, κτυπήθηκε από την εργοδοσία και την αστυνομία, αφού η πρώτη κάλεσε τη δεύτερη μέσα στο εργοστάσιο. Έγιναν άγριες συμπλοκές.

Στις 28 Νοέμβρη απεργία των οδηγών των λεωφορείων της Αθήνας κατέληξε σε σύγκρουση με την αστυνομία. Έγιναν 2 συλλήψεις.

Στο διάστημα 1-6 Δεκέμβρη σημειώθηκαν επαναστατικά γεγονότα στο κέντρο της Αθήνας. Την 1η Δεκέμβρη πραγματοποιήθηκε απεργία και διαδήλωση των εργαζόμενων των τραμ της Αθήνας. Στην Ομόνοια η διαδήλωση δέχθηκε επίθεση από την αστυνομία. Έγινε ανασύνταξη στη Σταδίου, αλλά η αστυνομία έκανε νέα επίθεση. Στο μεταξύ, σε απεργία και διαδήλωση κατέβηκαν και οι εργαζόμενοι στο φωταέριο, αλλά αστυνομία και στρατός κατέλαβαν το εργοστάσιο. Δύο μέρες αργότερα απεργοί αρτεργάτες συγκρούστηκαν με την αστυνομία που πυροβόλησε πάνω στους διαδηλωτές και έκανε αρκετές συλλήψεις.

Στις 5 Δεκέμβρη ξέσπασε νέα απεργία στα τραμ και έγιναν νέες συγκρούσεις στο κέντρο της Αθήνας και στην Καλλιθέα. Ο κόσμος, σε ένδειξη αλληλεγγύης, δεν έμπαινε σε όσα τραμ κινούνταν από απεργοσπαστές. Στις 6 του μήνα απεργοί πετροβόλησαν απεργοσπαστικά τραμ που κινούσαν στρατιώτες και ναύτες και συγκρούστηκαν ξανά με την αστυνομία.

1933: Στις αρχές Γενάρη του 1933 επρόκειτο να παρουσιασθεί από περιοδεύοντα θίασο το θεατρικό έργο «Τοκογλύφος» στο χωριό Ποντοκώμη Κοζάνης. Το έργο αναφερόταν στην εποχή των τσάρων της Ρωσίας και κατέκρινε αυτούς που δάνειζαν χρήματα με μεγάλο τόκο. Η τοπική χωροφυλακή απαίτησε

να μην ανεβασθεί το έργο. Οι χωρικοί όμως αντιστάθηκαν στην απόφαση της αστυνομίας και έγιναν επεισόδια, με αποτέλεσμα 15 συλλήψεις. Δεν έγινε, εντούτοις, γνωστό αν παρουσιάσθηκε το έργο στο χωριό.

Από τις 3 Γενάρη 1933 ξεκίνησε αποχή των φοιτητών της Αθήνας από τα μαθήματα με διάφορα αιτήματα. Μέχρι τις 11 του μήνα πραγματοποιήθηκαν συνεχείς διαδηλώσεις, που όλες σχεδόν κατέληξαν σε συγκρούσεις με την αστυνομία.

Στις 15 Φλεβάρη η αστυνομία επιτέθηκε χωρίς λόγο στα γραφεία του Ενωτικού Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης. Σε λίγη ώρα συγκεντρώθηκαν περίπου 3.000 εργάτες που συγκρούστηκαν με την αστυνομία έως τις 11 το βράδυ. Τότε εκδηλώθηκε γενική επίθεση της αστυνομίας, η οποία είχε ενισχυθεί και από συμμορίες της φασιστικής οργάνωσης Ε.Ε.Ε. Αποτέλεσμα 7 νεκροί εργάτες, 60 τραυματίες και 96 συλλήψεις. Ακολούθησε πρωτοφανές κύμα τρομοκρατίας. Στις 17 του μήνα, όμως, ξέσπασαν νέες απεργίες σε όλη την πόλη. Την ίδια μέρα εργατική διαδήλωση ξεκίνησε από την πλατεία Δημαρχείου (πρώην πλατεία Δημοτικού Θεάτρου), ενώ οι δημόσιες συγκοινωνίες σταμάτησαν. Η αστυνομία επιτέθηκε, αλλά μια νέα εργατική διαδήλωση, τραγουδώντας τη «Διεθνή», επιτέθηκε στο κτίριο του Υπουργείου Εσωτερικών. Άρχισαν τότε συγκρούσεις που συνεχίστηκαν μέχρι τα μεσάνυχτα.

Στις 5 Μάρτη εκδηλώθηκε στρατιωτικό πραξικόπημα υπό τον Πλαστήρα. Γρήγορα σχηματίσθηκαν μικροσυγκεντρώσεις που κατέληξαν σε διαδήλωση 30.000 ατόμων, στην οδό Σταδίου. Η αστυνομία και ο στρατός, με τεθωρακισμένα, άρχισαν να πυροβολούν στο ψαχνό και σκοτώθηκε ένας νεαρός εργάτης. Ακολούθησαν άγριες μάχες πάνω και γύρω από το πτώμα του. Οι διαδηλωτές, πήραν τελικά το πτώμα, το σήκωσαν στα χέρια και τραγουδώντας τη «Διεθνή», συγκρότησαν νέα διαδήλωση από το Δημαρχείο και από εκεί, μέσω της Αιόλου, στην Ομόνοια. Εκδηλώθηκαν δύο ακόμα επιθέσεις των τεθωρακισμένων και οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν μέχρι το βράδυ.

Την Εργατική Πρωτομαγιά του 1933, οι τροτσκιστές έκαναν συγκέντρωση στο Ρέντη, όπου τους επιτέθηκε η αστυνομία και έγιναν 9 συλλήψεις. Στη γέφυρα Κηφισού, στην Καλλιθέα, έγιναν συγκρούσεις και οι διαδηλωτές αντιστάθηκαν με πέτρες και ξύλα στις δυνάμεις καταστολής. Οι αστυνομικοί πυροβόλησαν, αλλά μια διαδήλωση που είχε συγκροτηθεί στην οδό Πειραιώς, κυρίως από τροτσκιστές, συναντήθηκε μ' αυτήν της Καλλιθέας και όλοι μαζί κατευθύνθηκαν στο Ρέντη, όπου έγιναν και άλλες συγκρούσεις. Στη Δραπετσώνα, όταν εμφανίστηκε η αστυνομία στην εκεί συγκέντρωση, οι εργάτες επιτέθηκαν με πέτρες. Συμπλοκές σημειώθηκαν και στις Σέρρες.

Η Πρωτομαγιά του 1933 θα παραμείνει ιστορική τόσο για τη συμμετοχή και τη μαχητικότητα των εργατών όσο και για την άγρια τρομοκρατία που εξαπολύθηκε. Πραγματικά πρωτοφανής υπήρξε η τρομοκρατία. Μπουλούκια χαφιέδων επιτέθηκαν στα κέντρα και στις εργατικές συνοικίες διενεργώντας αθρόες και ομαδικές συλλήψεις κομμουνιστών και συμπαθούντων. Παράλληλα καταλήφθηκαν τα γραφεία της Προσωρινής Επιτροπής Συμβουλίων όπως και τα γραφεία του «Ενωτικού» όπου έγιναν επίσης πολυάριθμες συλλήψεις.

Έγινε επίσης επιδρομή, και στα γραφεία του «Ριζοσπάστη» καθώς και στα τυπογραφεία του για να εμποδιστεί η πρωτομαγιάτικη έκδοσή του. Έτσι τα

κρατητήρια και τα μπουντρούμια της Γενικής Ασφάλειας και των αστυνομικών τμημάτων πλημμύρησαν από εργάτες, περίπου 300.

Κατά πυκνές ομάδες οι εργάτες της Αθήνας και του Πειραιά κατέβαιναν στο Ρέντη μετά την πρόσκληση των οργανώσεών τους. Εργάτες κάθε πολιτικής και ιδεολογικής απόχρωσης βρίσκονταν μαζί και μόνο το επίσημο ΚΚΕ, εκπροσωπούμενο από τους σταλινικούς απουσίαζε.

Από το πρωί επίσης βρίσκονταν στο Ρέντη όλες οι αστυνομικές δυνάμεις του Πειραιά και πολυάριθμες της Αθήνας που ενισχύθηκαν με νέους απ' την Αθήνα. Πλήθος – χαφιέδων επίσης είχαν σκορπιστεί μέσα στους εργάτες, για να μπορέσουν να κάνουν συλλήψεις με την πρώτη ευκαιρία.

Στις 10.30 άρχισε στην πλατεία του Ρέντη η συγκέντρωση στην οποία παρευρέθηκαν πάνω από 1500 εργάτες όλων των παρατάξεων. Έκ μέρους της Γενικής Συνομοσπονδίας μίλησε ο Καλομοίρης και ο Δημητράτος δημοκοπώντας. Ύστερα ο Τσαπής διάβασε το ψήφισμα και δήλωσε ότι «η συγκέντρωση θεωρείται λήξασα».

Κατ' απαίτηση, όμως, των εργατών μίλησε και ο Σάκκος από τους αρχειομαρξιστές, αλλά οι χαφιέδες λύσσαξαν και με αφορμή ενός μικροεπεισοδίου που συνέβη μεταξύ ενός πωλητή της αρχειομαρξιστικής «Πάλης» και μπράβων του Καλομοίρη, άρχισε αθρόες συλλήψεις. Έτσι συνελήφθησαν οι σ. Σάκκος, Μαθιόπουλος, Μέλος, Πετρόπουλος, Μπακιρτζής, Γρηγόρης, Δημητρακόπουλος, Αντιμάχης, Κεχαγιάς, Χριστοφιλόπουλος, Στέφανος Κομινάκης, Νικολάου Χρήστου, Μπαξεβάνης, Λιβιεράτος και Διαμαντής, οι οποίοι οδηγήθηκαν στον Πειραιά ξυλοκοπούμενοι.

Τις στιγμές αυτές όμως συμπαγείς σε μια τεράστια φάλαγγα μ' επικεφαλής μιά κόκκινη σημαία της Ομοσπονδίας Ηλεκτρισμού και τη σημαία του σωματείου τροχιοδρομικών, ξεκίνησαν απ' τη Καλλιθέα τροχιοδρομικοί και εργάτες φωταερίου και τραγουδώντας τη Διεθνή κατέβηκαν στο Ρέντη. Η εμφάνισή τους σκόρπισε ασυγκράτητο ενθουσιασμό. Ολόκληρη η περιοχή αντιλαλούσε από ζητωκραυγές και χειροκροτήματα. Η φάλαγγα διαρκώς πύκνωνε και κατέληξε σε μια τεράστια διαδήλωση πάνω από 2000 εργατών. Παρόμοια διαδήλωση είναι πολλά χρόνια που δεν έχει γίνει στην Αθήνα και τον Πειραιά.

Αυτό προκάλεσε τη λύσσα των αστυνομικών που ξαφνικά χωρίς αφορμή, χωρίς δικαιολογία, επιτέθηκαν δολοφονικά πάνω στους διαδηλωτές, τράβηξαν τα πιστόλια κι' άρχισαν να πυροβολούν κατάσαρκα, σωριάζοντας κάτω βαριά τραυματισμένους δεκάδες εργάτες. Οι εργάτες όμως δεν σταύρωσαν τα χέρια τους, απάντησαν με μια μαχητική, αποφασιστική άμυνα, μ' έναν άγριο λιθοβολισμό των αστυφυλάκων, που εξάντλησαν τις σφαίρες τους και το έβαλαν στα πόδια. Επί μιά ώρα οι συγκρούσεις συνεχίζονταν σε διάφορα σημεία. Τραυματίστηκαν βαριά δεκάδες εργάτες και ένας τροχιοδρομικός θανάσιμα.

Τελικά, ένα μέρος της διαδήλωσης μπόρεσε να φτάσει στο Ρέντη. Εκεί μίλησαν κυρίως αρχειομαρξιστές.

Ύστερα σηκώθηκε να μιλήσει για την οικονομική κρίση ένας αντιπρόσωπος της Ομοσπονδίας Ηλεκτρισμού. Μετά ενώ μιλούσε ένας αντιδραστικός αντιπρόσωπος του σωματείου τροχιοδρομικών, η αστυνομία ενήργησε καινούργια επίθεση με τα κλομπ και τα περίστροφα, προσπαθώντας να συλλάβει τους ομιλητές, χωρίς όμως να το κατορθώσει, επειδή τους υπεράσπισαν

ενεργητικά οι εργάτες. Κατόρθωσε όμως να διαλύσει τη συγκέντρωση και να διενεργήσει αρκετές συλλήψεις. Ο αριθμός των συλληφθέντων γενικά παραμένει ακόμα άγνωστος καθώς και ο αριθμός των τραυματισμένων.

Στις 29 Ιούνη μέλη της φασιστικής οργάνωσης Ε.Ε.Ε. έβαλαν φωτιά στον εβραϊκό συνοικισμό Κάμπελ της Θεσσαλονίκης, ενώ επιχείρησαν να κάψουν και έναν ακόμα εβραϊκό συνοικισμό της πόλης, λίγες μέρες νωρίτερα. Έπειτα, 300 μέλη της Ε.Ε.Ε. πήγαν στην Αθήνα για επίδειξη δύναμης. Εργάτες, αντιφασίστες και άλλοι περίμεναν, όμως το τρένο στο οποίο επέβαιναν και στις Τρεις Γέφυρες το πετροβόλησαν. Στο Σταθμό Λαρίσης ο κόσμος επιτέθηκε στους φασίστες και τους διέλυσε. Κατά τη διάρκεια της νύχτας όμως οι φασίστες επανασυγκροτήθηκαν και επιτέθηκαν στα γραφεία του «Ριζοσπάστη» και, μάλιστα, έπιασαν 30 περίπου εργάτες του τυπογραφείου της εφημερίδας και τους παρέδωσαν στην αστυνομία. Μια μέρα αργότερα, μεγάλη αντιφασιστική διαδήλωση συγκρούστηκε με την αστυνομία και τους ίδιους τους φασίστες στη Βαρβάκειο Αγορά. Στις συμπλοκές τραυματίστηκε σοβαρά ένας τροτσκιστής εργάτης, ο οποίος λίγο αργότερα πέθανε. Στο μεταξύ, οι φασίστες σχεδίαζαν να τρομοκρατήσουν της εργατικές συνοικίες της Αθήνας, αλλά όταν άρχισαν να βάζουν σε εφαρμογή το σχέδιό τους, όπου εμφανίζονταν ξυλοκοπούνταν άγρια. Όταν αποφάσισαν τελικά να αναχωρήσουν από την Αθήνα, σημειώθηκαν και άλλες συμπλοκές στο σταθμό του τρένου, κατά τις οποίες σκοτώθηκε ένας ακόμα εργάτης. Όταν γινόταν το μνημόσυνό του, στις 9 Ιούλη, στη Δραπετσώνα, η αστυνομία επιτέθηκε και έκανε αρκετές συλλήψεις.

Την ίδια μέρα, 9 Ιούλη, εκδηλώθηκε στάση κομμουνιστών στρατιωτών στο Καλπάκι, στα ελληνοαλβανικά σύνορα, με αποτέλεσμα 13 στρατιώτες να οδηγηθούν στο στρατοδικείο.

Στις 10 Ιούλη απήργησαν οι λιμενεργάτες της Καλαμάτας και συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή.

Στις 20 Ιούλη ξέσπασε απεργία των καπνεργατών στο εργοστάσιο Μπενβενίστε της Καβάλας, η οποία γρήγορα επεκτάθηκε σε όλα τα καπνεργοστάσια της πόλης. Καταλήφθηκαν καπναποθήκες και έγιναν συγκρούσεις με τη χωροφυλακή και το στρατό. Η απεργία τελείωσε στις 27 του μήνα, αφού το κυρίως αίτημα, που ήταν να μη γίνει καμία απόλυση του Μπενβενίστε, έγινε δεκτό.

Την ίδια μέρα έγινε κατάληψη καπνεργοστασίων και αποθηκών στην Ξάνθη.

Το ΚΚΕ ήταν αδύναμο να κινητοποιήσει αποτελεσματικά τους εργάτες με όρους καθημερινής πολιτικής πρακτικής. Το 7,32% που ήρε στις εκλογές του 1933 (από το 1,32% πριν) στη Θεσσαλονίκη ήταν ευκαιριακό, ψήφος διαμαρτυρίας στο καθεστώς. Οι απόψεις της Γ' Διεθνούς που ακολουθούσε πιστά το ΚΚΕ είχαν ελάχιστη απήχηση στην Ελλάδα. Το πρόβλημα της μειωμένης αυτής απήχησης στα λαϊκά στρώματα συζητήθηκε έντονα στο 3^ο Συνέδριο του ΕΚΘ (27-28 Ιούλη 1930) Θεσσαλονίκη. Ο γ.γ. του ΕΚΘ Δούκας έκανε εισήγηση με θέμα «Η γενική πολιτική απεργία» με θέσεις της Ενωτικής ΓΣΕΕ όπου ανήκε το ΕΚΘ. Εκεί μίλησε για εργοστασιακή οργάνωση καθώς και την οργάνωση των ανέργων, μεταφορά των συνδικάτων στα εργοστάσια, στρατολογία εργατών εκεί και οργάνωση των ανοργάνωτων, ανεξάρτητη ηγεσία και διεξαγωγή των οικονομικών αγώνων και του ενιαίου μετώπου μόνο από τις μάζες, πάλη εναντίον των σοσιαλφασιστών, αρχαιομαρξιστών και άλλων δεξιών κ.λπ. Αλλά δεν εισακούστηκε από το ΚΚΕ.

Στις 6 Αυγούστου ξεκίνησαν απεργία οι λιγνιτωρύχοι στο Αλιβέρι και συγκρούστηκαν με την έφιππη χωροφυλακή. Η απεργία έληξε με νίκη των απεργών τέσσερις μέρες αργότερα.

Στις 16 Αυγούστου έγινε απεργία καπνεργατών στο εργοστάσιο Ζαμπέκα της Θεσσαλονίκης και ακολούθησαν συμπλοκές απεργών και αστυνομίας.

Στις 18 Αυγούστου απεργοί λιμενεργάτες στο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή.

Στις αρχές Σεπτεμβρίου διάφορες απεργίες σε μικροεπιχειρήσεις της Λάρισας κατέληξαν σε σύγκρουση με τις δυνάμεις καταστολής, με 4 συλλήψεις.

Στις αρχές Οκτώβρη 1.500 ένοπλοι αγρότες κατέλαβαν κτήματα μοναστηριών στο Λιτόχωρο Πιερίας και συγκρούστηκαν με την έφιππη χωροφυλακή.

Στις 11 Νοέμβρη πραγματοποιήθηκε φοιτητική συγκέντρωση στην Αθήνα, η οποία κατέληξε σε σύγκρουση με την αστυνομία.

Στις 3 Δεκέμβρη οι φοιτητές της Θεσσαλονίκης άρχισαν μαχητική αποχή από τα μαθήματα, με διάφορα αιτήματα.

Στις 15 Δεκέμβρη απήργησαν οι καπνεργάτες στο εργοστάσιο Καραβασίλη στον Πύργο Ηλείας και συγκρούστηκαν με απεργοσπάστες.

1934: Στις 2 Γενάρη 1934 σημειώθηκε εξέγερση κρατουμένων στις φυλακές Συγγρού, η οποία καταστάληκε βίαια λίγες ώρες αργότερα.

Στις 20 Γενάρη 1934 άνεργοι καπνεργάτες στις Σέρρες επιτέθηκαν και κατέλαβαν το Ταμείο Ανεργίας και συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή.

Στις 27 Γενάρη έγινε απεργία στα τραμ της Αθήνας και απεργοί συγκρούστηκαν με απεργοσπάστες στο αμαξοστάσιο της Καλλιθέας.

Στις 28 Απρίλη ξέσπασε μαχητική απεργία 180 μεταλλωρύχων στη Λίμνη και άλλων 200 συναδέλφων τους στο Μαντούδι Εύβοιας.

Την ίδια μέρα 250 απεργοί καπνεργάτες συγκρούστηκαν με την χωροφυλακή έξω από το εργοστάσιο Μαργαρίτη στην Καβάλα, ενώ έγιναν και 15 συλλήψεις.

Την ημέρα της Εργατικής Πρωτομαγιάς του 1934 είχαν απαγορευθεί όλες οι συγκεντρώσεις, αλλά στην Ομόνοια και στο κέντρο του Πειραιά σημειώθηκαν συγκρούσεις εργατών και αστυνομίας.

Στις 8 Μάη άρχισε απεργία λιμενεργατών και φορτοεκφορτωτών στην Καλαμάτα.

Ταυτόχρονα, πραγματοποιήθηκε και μια διαδήλωση ανέργων της πόλης και καταταλήφθησαν οι μύλοι της Ευαγγελίστριας. Χωροφυλακή, στρατός και τμήματα ναυτικού κατέλαβαν τότε την πόλη. Την επόμενη μέρα 9 Μάη, απεργοί εμπόδισαν το φόρτωμα του πλοίου «Λίμνη».

Αρκετοί μπήκαν σε βάρκες και επιτέθηκαν στο πλοίο. Πυροβολήθηκαν όμως και από το πλοίο και από την παραλία και σκοτώθηκαν δύο εργάτες, των οποίων τα πτώματα τα παρέλαβαν άλλοι εργάτες και έκαναν, διαδηλώνοντας, το γύρο της πόλης.

Από όλες τις πλευρές της πόλης άρχισε τότε να συγκεντρώνεται κόσμος και όλοι μαζί πήγαν στο λιμάνι και συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή και το στρατό. Οι δυνάμεις καταστολής άνοιξαν πυρ και σκοτώθηκαν άλλοι δύο εργάτες.

Λιθοβολήθηκε τότε η Τράπεζα Αθηνών, έγινε επίθεση στο σπίτι ενός εργοστασιάρχη, το οποίο καταστράφηκε, ενώ εργάτες επιτέθηκαν σε στρατιωτικό απόσπασμα και τραυμάτισαν αρκετούς στρατιώτες.

Τελικά έγινε γενική επίθεση των δυνάμεων του κράτους και σκοτώθηκε ένας ακόμα εργάτης και 15 άτομα τραυματίστηκαν.

Στις 23 Γενάρη 1935 6 από τους συλληφθέντες στα γεγονότα αυτά καταδικάστηκαν σε ποινές από 2 χρόνια εξορίας μέχρι 7 μήνες φυλάκισης.

Στις 11 Μάη απήργησαν οι εργάτες του εργοστασίου Υφανέτ Θεσσαλονίκης και συγκρούστηκαν με την αστυνομία.

Στις 17 Μάη καπνεργάτες συγκρούστηκαν με την αστυνομία στο κέντρο της Καβάλας.

Στις 22 Μάη απήργησαν οι εργάτες των βουστασίων και λαχανόκηπων των περιχώρων Αθήνας και Πειραιά. Στο Ρέντη, όπου πραγματοποιούσαν συγκέντρωση, τους επιτέθηκε η χωροφυλακή.

Στις 15 Ιούλη απήργησαν οι εργάτες στα έργα κατασκευής του δρόμου Μούρεσι-Κισσού, έξω από το Βόλο. Η αστυνομία συνέλαβε ένα μέλος της απεργιακής επιτροπής, αλλά περίπου 800 εργάτες επιτέθηκαν στους αστυνομικούς και τον απελευθέρωσαν. Κατέφθασαν τότε ενισχύσεις των δυνάμεων καταστολής και άρχισαν συγκρούσεις, ενώ έγιναν και 3 συλλήψεις.

Στις 29 Ιούλη έγινε αντιπολεμική διαδήλωση στην οδό Πατησίων, κοντά στο Πολυτεχνείο, στην οποία επιτέθηκε η αστυνομία και έγιναν 33 συλλήψεις.

Στις 9 Αυγούστου έγινε συγκέντρωση σταφιδοπαραγωγών στην Καλαμάτα, η οποία εξελίχθηκε σε σύγκρουση με τη χωροφυλακή και το στρατό. Από την επόμενη μέρα άρχισαν να πραγματοποιούνται μαχητικά και, σε μερικές περιπτώσεις, ένοπλα συλλαλητήρια σε όλη τη Δυτική Πελοπόννησο.

Στις 26 Αυγούστου αγρότες συγκρούστηκαν με δυνάμεις χωροφυλακής στο Αίγιο και τραυματίστηκαν 6 αγρότες από τους οποίους οι 2 πέθαναν. Αγρότες επιτέθηκαν τότε στην τοπική στρατιωτική φρουρά και στα γραφεία του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού (ΑΣΟ), όπου κάηκαν λογιστικά βιβλία και διάφορα άλλα έγγραφα, αφού πρώτα στοιβάχτηκαν στην κεντρική πλατεία της πόλης. Η αστυνομία και η δύναμη του στρατού έκαναν λυσσαλέα επίθεση και έγιναν 10 συλλήψεις.

Στις 5 Σεπτέμβρη άρχισαν μαχητική απεργία οι εργάτες της Πειραιϊκής-Πατραϊκής, στην Πάτρα.

Στις 16 Σεπτέμβρη αγρότες επιτέθηκαν με καρεκλοπόδαρα σε χωροφύλακες στην Κυπαρισσία, ενώ αποδοκιμάστηκαν άγρια όλοι οι βουλευτές της περιοχής. Έγιναν επίσης 8 συλλήψεις.

Στις 19 Σεπτέμβρη απήργησαν οι καπνεργάτες του εργοστασίου Γκέρυ στην Πάτρα και συγκρούστηκαν με απεργοσπάστες και χωροφύλακες.

Στις 31 Οκτώβρη επαναλήφθηκε η απεργία των εργατών της Πειραιϊκής-Πατραϊκής στην Πάτρα, αλλά αυτή τη φορά πιο μαχητικά, μετά την αθέτηση των υποσχέσεων της εργοδοσίας να ικανοποιήσει αιτήματα των εργατών. Σε ένδειξη συμπαράστασης και αλληλεγγύης κατέβηκαν σε απεργία οι λιμενεργάτες, οι σταφιδοσυσκευαστές, οι μηχανουργοί, οι κλωστοϋφαντουργοί, οι αρτεργάτες, οι μυλεργάτες και οι ραπτεργάτες της πόλης. Πραγματοποιήθηκε μαχητική διαδήλωση μπροστά στο κτίριο της Νομαρχίας, όπου έγιναν άγριες συγκρούσεις με την αστυνομία και το στρατό.

Στις 2 Δεκέμβρη ξέσπασε απεργία των λιγνιτωρύχων της Νέας Ζίχνης Κιλκίς στην οποία επιτέθηκαν οι χωροφύλακες και έκαναν αρκετές συλλήψεις. Οι εργάτες όμως αντεπετέθησαν και απελευθέρωσαν τους συλληφθέντες. Τότε η χωροφυλακή άρχισε να πυροβολεί στο φαχνό, σκοτώνοντας μια γυναίκα.

Στις 3 Δεκέμβρη απείχαν από τα μαθήματά τους οι φοιτητές της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθήνας και συγκρούστηκαν με φασίστες φοιτητές, χαφιέδες και αστυνομικούς.

Στις 6 Δεκέμβρη αστυνομικοί, με κασμάδες και φτυάρια, επιτέθηκαν σε παραπήγματα προσφύγων στον Κηφισό, κοντά στο Νέο Φάληρο. Οι πρόσφυγες αντιστάθηκαν με ό,τι βρήκαν μπροστά τους.

Στις 8 Δεκέμβρη ξέσπασε απεργία υποδηματεργατών στο Ηράκλειο Κρήτης, η οποία κατέληξε σε σύγκρουση των απεργών με την αστυνομία και απεργοσπάστες, στην περιοχή του λιμανιού της πόλης. Στις συγκρούσεις πήραν μέρος και λιμενεργάτες, σε ένδειξη συμπαραστάσης προς τους απεργούς υποδηματεργάτες.

Στις 12 Δεκέμβρη 400 καπνεργάτες κατέλαβαν το εργοστάσιο Κομέρσιαλ της Θεσσαλονίκης, το οποίο περικυκλώθηκε από χωροφυλακή και τμήματα στρατού. Τις επόμενες μέρες οι συγκρούσεις άλλων εργατών έξω από το εργοστάσιο και δυνάμεων καταστολής ήταν καθημερινό φαινόμενο. Οι σιδηροδρομικοί της πόλης, σε ένδειξη αλληλεγγύης, διαδήλωσαν στο Διοικητήριο και απώθησαν όλες τις στρατιωτικές φρουρές που βρίσκονταν εκεί. Έφτασαν έτσι έξω από το κατειλημμένο εργοστάσιο, όπου άρχισαν οι πιο άγριες συγκρούσεις και οδομαχίες που είχε ποτέ έως τότε γνωρίσει η Θεσσαλονίκη. Κατευθύνθηκαν σε κάποια στιγμή και πάλι προς το Διοικητήριο για να επιδώσουν κάποια αιτήματα, αλλά, όταν επέστρεφαν στο εργοστάσιο, δέχθηκαν επίθεση των δυνάμεων του κράτους και έγιναν νέες συγκρούσεις. Η κατάσταση αυτή κράτησε μέχρι και τα Χριστούγεννα του 1934.

Επίσης, τον ίδιο χρόνο (1934) ιδρύεται η Πανελλήνια Ομοσπονδιακή Ένωση Ανέργων, με έδρα τη Θεσσαλονίκη και με 7.000 μέλη οργανωμένα σε 23 πρωτοβάθμια σωματεία.

1935: Στις 23 Γενάρη 1935 ο τότε φασίστας δήμαρχος της Αθήνας, Κωνσταντίνος Κοτζιάς, έδωσε μια διάλεξη στο Ιταλικό Ινστιτούτο της Καλύμνου (που ανήκε στα τότε ιταλοκρατούμενα Δωδεκάνησα). Εκατοντάδες χωρικοί θεώρησαν προσβολή τη διάλεξη και συγκεντρώθηκαν έξω από το Ινστιτούτο, απαιτώντας να ματαιωθεί. Συγκρούστηκαν με τις ιταλικές δυνάμεις κατοχής, αλλά και με ντόπιους φασίστες.

Στις 17 Μάη οι φοιτητές της Αθήνας κήρυξαν αντιφασιστική αποχή από τα μαθήματα, αλλά η αστυνομία παραβίασε το πανεπιστημιακό άσυλο και έγιναν άγριες συγκρούσεις μέσα στους χώρους του Πανεπιστημίου.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Στις 4 Αυγούστου ξέσπασε απεργία λιμενεργατών και σταφιδεργατών στο Ηράκλειο Κρήτης, στην οποία αντιπαρατέθηκε μεγάλη δύναμη χωροφυλακής, με διοικητή τον ταγματάρχη, Παπαευσταθίου, ο οποίος ήταν και επικεφαλής της αστυνομίας στα αιματηρά γεγονότα της Καλαμάτας, πριν ένα χρόνο. Οι εργάτες στην παρουσία του Παπαευσταθίου φοβήθηκαν ότι θα επαναλαμβάνονταν οι σκηνές της Καλαμάτας και επιτέθηκαν, αφοπλίζοντας μερικούς χωροφύλακες. Άρχισαν έτσι συμπλοκές και οι εργάτες, εκτός από όπλα, χρησιμοποίησαν καρέκλες και ξύλα και κυνήγησαν τη δύναμη της χωροφυλακής.

Τότε ο νομάρχης δέχθηκε στο γραφείο του μια επιτροπή εργατών για διαβουλεύσεις, αλλά η ώρα περνούσε και οι εργάτες περίμεναν την επιτροπή στην πλατεία με αγωνία. Στις 8 το βράδυ ο νομάρχης τους παρότρυνε να διαλυθούν, αλλιώς θα διέταζε τις δυνάμεις καταστολής να ανοίξουν πυρ. Άρχισαν τότε νέες πιο άγριες συγκρούσεις. Η χωροφυλακή είχε κρυμμένα πυροβόλα στις ταράτσες των γύρω κτιρίων και πυροβολούσε κατευθείαν πάνω στους εργάτες. Οι πυροβολισμοί και οι συμπλοκές συνεχίστηκαν όλη τη νύχτα, ενώ διάφοροι λεηλάτησαν οπλοπωλεία και οχυρώθηκαν στις γειτονιές. Όταν έγιναν επιθέσεις από τις δυνάμεις καταστολής στις γειτονιές, ο κόσμος αντιστάθηκε και όχι μόνο με τα όπλα.

Ο στρατός στο μεταξύ ενισχύθηκε, αλλά, στις 5 Αυγούστου αφοπλίστηκε, τελικά, από τους εργάτες ολόκληρη η δύναμη χωροφυλακής της πόλης και απαλλοτριώθηκαν δύο πυροβόλα. Ομάδα χωροφυλάκων δέχθηκε επίθεση από ένοπλους εργάτες και για να γλιτώσουν οι χωροφύλακες κατέφυγαν σ' ένα φούρνο, αλλά εκεί ξυλοκοπήθηκαν ανηλεώς και αφοπλίστηκαν.

Στις 6 Αυγούστου έγινε η κηδεία των θυμάτων των προηγούμενων συμπλοκών, η οποία μετατράπηκε σε διαδήλωση με μαύρες σημαίες. Το κράτος θορυβήθηκε και έστειλε ένα σμήνος βομβαρδιστικών αεροπλάνων, τα αντιτορπιλικά πλοία «Ύδρα» και «Σπέτσες» και άλλες ενισχύσεις στρατού, οι οποίες τελικά κατάφεραν να καταπνίξουν στο αίμα την εξέγερση του λαού του Ηρακλείου. Κηρύχθηκε ο στρατιωτικός νόμος και έγιναν έρευνες και συλλήψεις. Ο συνολικός αριθμός των νεκρών ανήλθε στους 8, οι τραυματίες ήταν δεκάδες και οι συλληφθέντες εκατοντάδες.

Στις 8 Αυγούστου απεργοί λεβητοποιοί στον Πειραιά επιτέθηκαν και πετροβόλησαν με μανία τα γραφεία του Ομίλου Σιδηροβιομηχάνων, στην οδό Κοραή. Επιτέθηκε η αστυνομία και άρχισε να πυροβολεί, αλλά αμέσως οι εργάτες χωρίστηκαν σε ομάδες και άρχισαν να πετροβολούν διάφορα εργοστάσια και εφοπλιστικά γραφεία. Η πιο σημαντική επίθεση έγινε στο εργοστάσιο Σταυριανού, όπου βρίσκονταν αρκετοί απεργοσπάστες οι οποίοι δέχθηκαν επίθεση από τους απεργούς. Στις συμπλοκές που ακολούθησαν υπήρξαν αρκετοί τραυματίες και από τις δύο πλευρές. Στο τέλος, επιτέθηκε ξανά η αστυνομία και έγιναν αρκετές συλλήψεις.

ΕΝΟΠΛΑ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

Από τις 12 Αυγούστου άρχισαν να πραγματοποιούνται ένοπλα αγροτικά συλλαλητήρια στις πόλεις της Δυτικής Πελοποννήσου. Στις 18 του μήνα επαναλήφθηκαν οι κινητοποιήσεις αυτές.

Στις 21 του μήνα έγινε ένοπλο συλλαλητήριο στα Κρέσταινα. Στις 23 είχαν σειρά τα Φιλιατρά, όπου έγιναν επεισόδια και συνελήφθη ένα μέλος της τοπικής επιτροπής των αγροτών, αλλά έγινε αυθόρμητη συγκέντρωση 3.500 αγροτών στην οποία μίλησε κάποιος Κ. Σταυρόπουλος, ενώ ο συλληφθείς απελευθερώθηκε. Άλλοι αγρότες και κλάδοι εργαζομένων τάχθηκαν στο πλευρό των σταφιδοπαραγωγών.

Στις 25 Αυγούστου χιλιάδες ένοπλοι αγρότες συγκρούστηκαν με χωροφύλακες στην Κυπαρισσία. Επιτέθηκαν στο εργοστάσιο του Αυτόνομου Σταφιδικού

Οργανισμού (Α.Σ.Ο.), αφόπλισαν τους χωροφύλακες που ήσαν εκεί, πήραν με το μέρος τους τη στρατιωτική φρουρά, μπήκαν στο εργοστάσιο, έσπασαν τα πάντα, έκαψαν όλα τα λογιστικά βιβλία και στο τέλος κατέλαβαν το τηλεγραφείο της πόλης, απ' όπου έστειλαν τηλεγράφημα στον υπουργό Εσωτερικών, Π. Ράλλη, προς τον οποίο τόνιζαν, ότι αν δεν ικανοποιούνταν τα αιτήματά τους, θα κατέλυαν τις αρχές.

Την ίδια μέρα, στα Φιλιατρά ένοπλοι αγρότες κατέλαβαν και το εκεί τηλεγραφείο. Στρατιωτικό σώμα που στάλθηκε εναντίά τους ενώθηκε μαζί τους.

Στους Γαργαλιάνους κυνηγήθηκαν οι χωροφύλακες και οι αγρότες συγκρότησαν δικούς τους περιπόλους στους δρόμους της πόλης.

Στις 26 Αυγούστου στην Πύλο 2 αγρότες και ένα 12χρονο παιδί σκοτώθηκαν από χωροφύλακες. Όταν μαθεύτηκε το γεγονός, χιλιάδες οπλισμένοι αγρότες από τα γύρω χωριά μπήκαν στην Πύλο, κατέλαβαν το ταχυδρομείο έκαψαν την Εφορία και τις τοπικές εγκαταστάσεις του Α.Σ.Ο., έκοψαν τις γέφυρες για να μην μπορούν να φτάσουν ενισχύσεις των δυνάμεων καταστολής και κατέλυσαν τις τοπικές αρχές. Στις περιοχές Μελιγαλά και Καλαμάτας έφτασαν ενισχύσεις του στρατού από την Τρίπολη και επέβαλαν το στρατιωτικό νόμο. Επίσης κατέφθασαν και δύο μεραρχίες στρατού, το αντιτορπιλικό πλοίο «Πάνθηρ», ενώ άλλα πολεμικά πλοία κατέπλευσαν στην Καλαμάτα, στην Πύλο και στα Φιλιατρά. Ακόμα στάλθηκαν και βομβαρδιστικά αεροπλάνα.

Στις 27 Αυγούστου 10.000 περίπου αγρότες, με όπλα, καδρόνια, φτυάρια, τσεκούρια, αξίνες, δικράνια, πέτρες και άλλα, με μαύρες σημαίες και με το σύνθημα «Παραγωγοί στα όπλα», ξεκίνησαν από τα Φιλιατρά και κατευθύνθηκαν προς την Καλαμάτα. Στάλθηκε μεγάλη δύναμη στρατού για να τους αναχαιτίσει πριν φτάσουν στην Κυπαρισσία. Αλλά από χωριά της περιοχής Πύλου ξεκίνησαν για την πόλη της Πύλου άλλοι οπλισμένοι αγρότες. Στην είσοδο της πόλης ο στρατός τους έκλεισε το δρόμο, αλλά οι αγρότες επιτέθηκαν και αφόπλισαν αρκετούς στρατιώτες, ενώ αρκετοί άλλοι πέρασαν με το μέρος των εξεγερμένων. Ακολούθησαν μάχες με άλλες στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά οι αγρότες κατάφεραν και μπήκαν στην πόλη, η οποία καταλήφθηκε ολόκληρη και καταλύθηκαν οι κρατικές αρχές.

Τα ίδια έγιναν και στα Φιλιατρά και στην Κυπαρισσία, όπου έγιναν και άγριες μάχες με το στρατό. Οι συγκρούσεις γενικεύτηκαν σε όλη τη Δυτική Πελοπόννησο με αρκετούς νεκρούς και τραυματίες. Αλλά μέχρι τις 30 Αυγούστου ο στρατός τελικά κατάφερε να επιβληθεί και κηρύχθηκε ο στρατιωτικός νόμος σε ολόκληρη την περιοχή. Άρχισαν έρευνες, φυλακίσεις και διώξεις. Η Επιτροπή Αγώνα των αγροτών επικηρύχθηκε και καταζητείτο, ενώ απαγορεύτηκε και η κυκλοφορία των εφημερίδων.

Στις 30 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε το τελευταίο ένοπλο συλλαλητήριο από 4.000 αγρότες, λίγο έξω από τον Πύργο, οι οποίοι έδωσαν μάχη με το στρατό και τελικά κατάφεραν να μπουν για λίγο στην πόλη.

Επίσης, τις ίδιες μέρες 2.000 ένοπλοι χωρικοί εισέβαλαν στην πόλη της Λευκάδας και συγκρούστηκαν κατά μέτωπο με το στρατό και τη χωροφυλακή, για το πρόβλημα του κρασιού του νησιού.

Στις 2 Σεπτέμβρη 1935 απεργοί μυλεργάτες κατέλαβαν τους μύλους Τριάντη στην Πάτρα. Στις 7 του μήνα οι μυλεργάτες του Μπρούτζου απήργησαν και αυτοί και

κατέλαβαν το εργοστάσιο. Περίπου 300 καπνεργάτες του εργοστασίου Γκέρυ απήργησαν σε ένδειξη αλληλεγγύης. Στις 9 Σεπτέμβρη, καθώς αρκετός κόσμος πήγαινε στους δύο μύλους για να συμπαρασταθεί στους απεργούς, δέχθηκε επίθεση από την αστυνομία. Ο κόσμος αντιστάθηκε σθεναρά. Την άλλη μέρα κηρύχθηκε απεργία σε όλη την πόλη. Επέμβηκε ο στρατός και έγιναν συμπλοκές, με δύο νεκρούς εργάτες, αρκετούς τραυματίες και 74 συλλήψεις.

Την ίδια μέρα επίσης ξέσπασε πανεργατική απεργία και στο Αίγιο. Η αστυνομία έκανε δύο συλλήψεις, αλλά το βράδυ κάποιοι εργάτες επιτέθηκαν με δυναμίτη στο κτίριο της χωροφυλακής. Ακολούθησαν νέες συγκρούσεις, κατά τις οποίες σκοτώθηκε ένας εργάτης.

Στις 15 Σεπτέμβρη ξέσπασε απεργία των κλωστοϋφαντουργών στη Νέα Ιωνία Αττικής, που από την επόμενη μέρα επεκτάθηκε και σε άλλα εργοστάσια. Έφιππη αστυνομία επιτέθηκε σε συγκέντρωση των απεργών και ακολούθησαν συμπλοκές και συλλήψεις.

Στις 30 Οκτώβρη κομμουνιστές φοιτητές συγκρούστηκαν με βασιλόφρονες και φασίστες συναδέλφους τους καθώς και ομάδα σημηνιτών, μέσα στο χώρο του Πανεπιστημίου.

Την ίδια μέρα ένοπλοι οινοπαραγωγοί από χωριά της Νεμέας Κορινθίας εισέβαλαν στην κωμόπολη της Νεμέας και κατέλυσαν τις τοπικές αρχές. Ορίστηκε μια ανακλητή επιτροπή.

Στις 19 Δεκέμβρη 1935 εκδηλώθηκαν στάσεις κομμουνιστών κρατουμένων και εξορισμένων στην Αίγινα, στην Ανάφη, στη Φολέγανδρο, στην Ιο, στην Πάρο και στην Αμοργό, η οποία τις επόμενες μέρες επεκτάθηκε στην Ιθάκη, στη Γαύδο, στη Θεσσαλονίκη και αλλού.

1936: Στις αρχές Φλεβάρη 1936 μπράβοι και πληρωμένοι τραμπούκοι έβαλαν φωτιά σε προσφυγικά παραπήγματα στο Βόλο.

Στις 19 Φλεβάρη έγινε συγκέντρωση απεργών οδηγών αυτοκινήτων και λεωφορείων στην Ομόνοια, στην οποία επιτέθηκε η αστυνομία και άρχισαν συγκρούσεις, που κράτησαν ως το βράδυ.

Την ίδια μέρα έγινε και μια καπνεργατική απεργία στην Καβάλα. Οι καπνεργάτες έκαναν πορεία προς τα γραφεία του ΤΑΚ (Ταμείο Ασφάλισης Καπνεργατών), τα οποία και πετροβόλησαν. Δέχθηκαν επίθεση από την έφιππη αστυνομία, διαλύθηκαν προς στιγμήν, αλλά ανασυγκροτήθηκαν και έστησαν οδοφράγματα, ενώ πετροβόλησαν και την καπναποθήκη Πετρίδη, όπου εργάζονταν απεργοσπάστες. Αργότερα, κατέβηκαν στο λιμάνι της πόλης και εμπόδισαν τη φόρτωση ανεπεξέργαστων καπνών σε πλοία, με προορισμό το εξωτερικό.

Επίσης την ίδια μέρα, συγκρούσεις σημειώθηκαν και στη Δραπετσώνα, όταν εργάτες απ' όλες τις εταιρίες βενζίνης, περίπου 800, απήργησαν και συγκρούστηκαν με απεργοσπάστες. Όταν κατέφθασε η αστυνομία οι απεργοί της επιτέθηκαν με πέτρες. Έγιναν 7 συλλήψεις.

Στις 25 Φλεβάρη έγινε μια διαδήλωση ανέργων στη Μυτιλήνη, οι οποίοι συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή που έκανε χρήση των όπλων και τραυματίστηκαν σοβαρά 3 διαδηλωτές.

Στις 2 Μάρτη φοιτητές συγκρούστηκαν με την αστυνομία σε όλη την Αθήνα, εξαιτίας των διώξεων εναντίον δημοκρατικών καθηγητών. Την επόμενη μέρα οι συγκρούσεις επαναλήφθηκαν και στην πλατεία Εξαρχείων σκοτώθηκε ένας

φοιτητής. Στις 5 του μήνα 3.000 φοιτητές κήδευσαν το νεκρό στον Άγιο Λουκά Πατησίων και συγκρούστηκαν και πάλι με την αστυνομία. Οι συμπλοκές επεκτάθηκαν στην Κυψέλη και στη λεωφόρο Αλεξάνδρας. Μερικές ώρες αργότερα νέες συγκρούσεις ξέσπασαν στην οδό Σταδίου. Το απόγευμα 800 φοιτητές διαδήλωσαν έξω από το πανεπιστήμιο. Η αστυνομία επιτέθηκε και πάλι στη διαδήλωση και οι συγκρούσεις επαναλήφθηκαν.

Στις 7 Μάρτη τα γεγονότα με τους φοιτητές μεταφέρθηκαν στη Θεσσαλονίκη. Από τις 9 Μάρτη η αποχή των φοιτητών από τα μαθήματα επεκτάθηκε καθώς ξέσπασε αποχή σε γυμνάσια της Αθήνας, Πάτρας, Αιγίου, Πύργου, Μεγάρων, Χαλκίδας, Βόλου, Θεσσαλονίκης, Σερρών και άλλων πόλεων.

Στις 8 του μήνα απήργησαν 400 εργάτες στην Κέρκυρα και πετροβόλησαν όχημα με απεργοσπάστες. Από την αστυνομία έγιναν 25 συλλήψεις.

Στις 10 του μήνα απεργοί αρτεργάτες συγκρούστηκαν με την αστυνομία στη Θεσσαλονίκη.

Στις 13 Μάρτη φοιτητές και μαθητές συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή στη Θεσσαλονίκη. Τα επεισόδια αυτά συνέβαιναν μέχρι και τις 26 Μάρτη 1935.

Στις 24 του μήνα 2.000 καπνεργάτες του Πειραιά άρχισαν απεργία και συγκρούστηκαν με την αστυνομία έξω από το εργοστάσιο Παπαστρατού. Έγιναν συλλήψεις, αλλά οι απεργοί απάντησαν με βίαιη διαδήλωση προς την Εισαγγελία.

Στις 25 του μήνα απήργησαν οι φορτοεκφορτωτές της Καλαμάτας. Σε ένδειξη αλληλεγγύης απεργία άρχισαν και οι αμαξοϋπάλληλοι και οι παραγωγείς της πόλης. Έξω από τους μύλους της πόλης έγιναν συγκρούσεις με απεργοσπάστες και έπειτα με την αστυνομία.

Στις 26 του μήνα κατέβηκαν σε απεργία οι μεταξουργοί του Χριστοδούλου και έστησαν οδοφράγματα. Έγινε επίθεση αστυνομίας και ιππικού. Οι απεργοί όμως αντεπιτέθηκαν στους ιππείς και τους χωροφύλακες. Έγιναν 27 συλλήψεις, αλλά αργότερα όλοι οι συλληφθέντες αφέθηκαν ελεύθεροι.

Η κατάσταση ήταν εκρηκτική στην Καλαμάτα, αλλά στις 31 του μήνα κατέφθασαν ενισχύσεις του στρατού και όλα τελείωσαν, με τις συλλήψεις 9 εργατών και την εξορία τους στη Γαύδο.

Στις 27 Μάρτη απήργησαν 200 εργάτες των Λιπασμάτων Δραπετσώνας. Στις 30 του μήνα, μαζί με καπνεργάτες και υποδηματεργάτες, οι οποίοι απεργούσαν και αυτοί σε ένδειξη αλληλεγγύης, συγκρούστηκαν με την αστυνομία, μονάδες στρατού και απεργοσπάστες. Η απεργία όμως κράτησε ως τις 6 Απρίλη.

5-7 Απρίλη 1936, πανελλαδικό συνέδριο καπνεργατών στη Θεσσαλονίκη. Δημιουργία Πανελλαδικής Καπνεργατικής Ομοσπονδίας (ΠΚΟ) όπου συγχωνεύτηκε η ΚΟΕ (Καπνεργατική Ομοσπονδία Ελλάδας) και μετά η ρεφορμιστική ΕΟΚΣΕ.

Στις 14 Απρίλη ανακοινώθηκε ότι κλείνει το εργοστάσιο Οίνων και Οινοπνευματωδών στην Καλαμάτα. Περίπου 500 υποψήφιοι άνεργοι επιχείρησαν να καταλάβουν το εργοστάσιο και συγκρούστηκαν με το στρατό. Οι εργάτες των εργοστασίων της ίδιας εταιρίας στον Πύργο, στην Πάτρα και στην Ελευσίνα, άρχισαν και αυτοί απεργία. Στις 16 Απρίλη έγινε μια ακόμα απόπειρα κατάληψης του εργοστασίου, αλλά απέτυχε. Την επόμενη μέρα έγινε πανεργατική απεργία σε όλη την Καλαμάτα. Σε συγκέντρωση στο Εργατικό Κέντρο της πόλης

επιτέθηκε στρατός και αστυνομία με πραγματικά πυρά. Τότε οι συγκεντρωμένοι κατευθύνθηκαν προς την πλατεία 25ης Μαρτίου, όπου έγιναν νέες συγκρούσεις. Στις 25 Απρίλη η αστυνομία επιτέθηκε σε απεργούς καπνεργάτες της Αμερικαν Τομπάκο Κόμπανου, στον Πειραιά. Έγιναν συμπλοκές μέσα στο εργοστάσιο, με 4 συλλήψεις.

Στις 27 Απρίλη του 1936 άνεργοι στο Ηράκλειο Κρήτης επιτέθηκαν σε αμάξια που μετέφεραν ψωμί και πήραν πάνω από 500 οκάδες (σ.σ.: τα κιλά δεν χρησιμοποιούνταν τότε στην Ελλάδα).

Στις 29 Απρίλη 1936, συγκέντρωση στον κινηματογράφο «Πάνθεον» από 6000 εργάτες και παράδοση υπομνήματος αιτημάτων σε συνάντηση με διοικητή Μακεδονίας Κ. Πάλλη. 30 Απρίλη συγκέντρωση πάλι στο σινέ «Πάνθεον» πιο πολλοί. 1^η Μάη χωρίς επεισόδια. Οι δύο ΓΣΕΕ κάλεσαν σε γενική απεργία στις 13 Μάη 1936 (!), η πρώτη γενική απεργία από το 1919. Το 1935 μετά τα γεγονότα του Ηρακλείου Κρήτης, η ΓΣΕ επιχείρησε να κάνει το ίδιο, η απεργία εκδηλώθηκε τελικά αλλά συρρικνώθηκε σε 2ωρη στάση με πολύ μικρή απήχηση, καθώς απέργησαν 1-2 ομοσπονδίες που επηρεάζονταν από την Ενωτική ΓΣΕΕ. Η ΓΣΕΕ ποτέ δεν μπόρεσε να βρει συνθήματα που να ενώνουν την εργατική τάξη. Ήταν εντελώς ξεκομμένη από αυτήν. Τα στελέχη της ήταν είτε κοντά στο ΚΚΕ είτε στην κυβέρνηση, αλλά ποτέ κοντά στην εργατική τάξη. Γι' αυτό απέτυχε η απεργία του 1919. Μετά τα γεγονότα αυτά (1936) σχηματίστηκε για πρώτη φορά στη χώρα κλίμα εξέγερσης κατά του κράτους και ης κυβέρνησης. Οι ηγεσίες των ΓΣΕΕ είχαν για πρώτη φορά τη δυνατότητα και με ενέργειες άλλων να εκμεταλλευτούν το όλο κλίμα. Σταματώντας την απεργία στην πόλη και αρχίζοντας μια άλλη που στην ουσία ήταν συνέχεια της πρώτης, οι ΓΣΕΕ οικειοποιούνταν τα αποτελέσματα αυτού του θετικού κλίματος και ταυτόχρονα χειραγωγούσαν την πολιτική του εργατικού κινήματος που έπρεπε να αυτονομηθεί από την ηγεσία, άλλαξαν τις επιδιώξεις της πολιτικής αυτής και την κατηύθυναν στο δικό τους στόχο τον υποτίθεται αντιφασιστικό αγώνα., Εδώ βρίσκεται και η βάση του συμφώνου Σοφούλη-Σκλάβαινα.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΑΗ ΚΑΙ ΙΟΥΝΗ ΤΟΥ 1936

Τα γεγονότα του Μάη του 1936 που άρχισαν από τη Θεσσαλονίκη αλλά επεκτάθηκαν σε αρκετές πόλεις της Ελλάδας, δικαίως χαρακτηρίζονται ως ένα από τα επαναστατικά εκείνα ξεσπάσματα στον “ελλαδικό” χώρο, που έμελλαν να μείνουν ανολοκλήρωτα. Σε αυτό συνετέλεσαν αρκετοί και αντικρουόμενοι παράγοντες, ωστόσο την κύρια ευθυνη τη φέρει το ΚΚΕ, που προτίμησε να ενδώσει στα “τίμια” λόγια ενός “έντιμου” Έλληνα αξιωματικού και να ανοίξει το δρόμο στη δικτατορία της 4ης Αυγούστου, παρά να δει τον εξεγερμένο λαό να κυριαρχεί στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

Τα γεγονότα του Μάη είχαν και τα “προεόρτια” τους, μιας και τα χρόνια εκείνα χαρακτηρίζονταν από μεγάλες, αυθόρμητες και άγριες απεργίες και κινητοποιήσεις των εργατών.

Στην Αθήνα την Πρωτομαγιά του 1936 έγινε συγκέντρωση σχεδόν 10.000 εργατών στην Αγία Ελεούσα στην Καλλιθέα, ενώ στο εργοστάσιο τσιμέντων “Τιτάν”

στην Ελευσίνα Αττικής, ξέσπασε άγρια απεργία, εναντίον της οποίας στάλθηκε χωροφυλακή, ναυτικό και ίλη ιππικού. Η απεργία της Ελευσίνας κράτησε σχεδόν δύο μήνες. Στις 4 Μάη οι καπνεργάτες του Πειραιά ξεκίνησαν απεργία διαρκείας. Η αστυνομία εισέβαλε στα γραφεία του σωματείου τους και συνέλαβε έναν εργάτη. Άρχισαν τότε συγκρούσεις με πολλούς τραυματίες από την πλευρά των καπνεργατών.

Την ίδια μέρα ξεκίνησε και απεργία διαρκείας των καπνεργατών της Θεσσαλονίκης, όπου και εκεί η αστυνομία εισέβαλε στα γραφεία του σωματείου. Επίσης, συλλοκές σημειώθηκαν στις Σέρρες, την Καβάλα και σε άλλες πόλεις. Ταυτόχρονα και διάφοροι άλλοι κλάδοι εργαζόμενων κατέβηκαν σε απεργία διαρκείας. Στις 8 Μάη έγιναν συγκρούσεις μεταξύ απεργών υαλεργατών και αστυνομίας στον Πειραιά.

Αλλά στη Θεσσαλονίκη εκτυλίχθηκαν συνταρακτικές σκηνές. Σύμφωνα με τον συνδικαλιστή, εκείνη την εποχή τροτσκιστή και αργότερα ελευθεριακό αγωνιστή, Γιάννη Ταμτάκο, τα γεγονότα του Μάη του 1936 στη Θεσσαλονίκη ξέσπασαν αυθόρμητα. Όλα ξεκίνησαν από μια απεργία των εργατών του καπνεργοστασίου «Κομέρσιαλ». Οι εργάτες υπέβαλαν τα αιτήματά τους στον εργοδότη, αυτός τα απέρριψε, μη θέλοντας να τα συζητήσει καν και έτσι οι εργάτες κατέλαβαν το εργοστάσιο, κλείστηκαν μέσα σε αυτό και με πανό και μαύρες σημαίες στα παράθυρα ζητούσαν συμπαράσταση των εργατών στα άλλα εργοστάσια. Σε λίγες μέρες κηρύχθηκε παγκαπνεργατική απεργία και από τις δύο εργατικές Συνομοσπονδίες, τη ΓΣΕΕ των συντηρητικών, από τη μια, και την Ενωτική ΓΣΕΕ –που επηρέαζε το ΚΚΕ– από την άλλη.

Να επισημανθεί ότι ήταν ακόμα η εποχή που η πολιτική του ΚΚΕ ήταν υπέρ της γενίκευσης των απεργιών. Όταν η απεργία των καπνεργατών άρχισε να επεκτείνεται στους άλλους κλάδους, αποκτώντας γενικότερο χαρακτήρα, η ηγεσία των σταλινικών, που είχαν την πλειοψηφία, έδωσε εντολή να μετατραπούν οι διοικήσεις των σωματείων σε Απεργιακή Επιτροπή, οι δε γραμματείς τους να αποτελέσουν την Κεντρική Απεργιακή Επιτροπή. Και αυτό χωρίς να προηγηθούν συνελεύσεις των σωματείων για να εκλέξουν οι ίδιοι οι εργάτες απεργιακές επιτροπές. Δεν έγινε καμία γενική συγκέντρωση, αλλά σε διάφορες συγκεντρώσεις σε σημεία της πόλης, ομιλητές από πρόχειρα βήματα απευθύνονταν στους συγκεντρωμένους.

Περίπου 7.000 καπνεργάτες έκαναν μια διαδήλωση προς το κτίριο της Διοίκησης Βόρειας Ελλάδας. Στην Εγνατία ισχυρές δυνάμεις χωροφυλακής και στρατός προσπάθησαν να τους κλείσουν το δρόμο. Οι καπνεργάτες, σπάζοντας αλλεπάλληλους αστυνομικούς κλοιούς, προχώρησαν, αλλά η χωροφυλακή εξαπέλυσε γενική επίθεση και ακολούθησαν αιματηρές συγκρούσεις. Οι αστυνομικοί έκαναν χρήση των όπλων τους, αλλά διαδηλωτές τους αντεπιτέθηκαν και αφόπλισαν μερικούς, ενώ οι γυναίκες και τα παιδιά επιτέθηκαν με τη σειρά τους στις δυνάμεις καταστολής με πέτρες και ξύλα. Από αρκετά μπαλκόνια εκσφενδονίζονταν διάφορα αντικείμενα εναντίον των αστυνομικών. Απελευθερώθηκαν έτσι κάποιοι που στο μεταξύ είχαν συλληφθεί.

Άλλες συγκρούσεις έγιναν στη γωνία Ερμού και Βασ. Κωνσταντίνου, ενώ 2.500 υφαντουργοί κατευθύνονταν με διαδήλωση προς το Διοικητήριο. Στη γέφυρα του σιδηροδρομικού σταθμού τους επιτέθηκε χωροφυλακή και άρχισαν συγκρούσεις,

αλλά μεγάλες ομάδες εργατών συγκεντρώθηκαν την ίδια στιγμή έξω από το Διοικητήριο, το οποίο υπερασπιζόταν δύναμη στρατού και χωροφυλακής. Φωνάχτηκαν συνθήματα εναντίον του κράτους και της αστυνομίας.

Ο στρατός πήρε διαταγή, όμως, να πυροβολήσει στο ψαχνό, αλλά οι στρατιώτες αρνήθηκαν. Επιτέθηκε τότε η έφιππη αστυνομία και άρχισαν νέες συγκρούσεις. Ο κόσμος διαλύθηκε, αλλά λίγο αργότερα άρχισαν να χτυπούν οι καμπάνες των εκκλησιών και χιλιάδες κόσμος άρχισε να κατεβαίνει στο κέντρο της πόλης, οπλισμένος με τουφέκια, πέτρες, καδρόνια και διάφορα άλλα αντικείμενα. Άρχισαν έτσι νέες εκτεταμένες συγκρούσεις που κράτησαν 3,5 ώρες και είχαν ως αποτέλεσμα εκατοντάδες τραυματίες.

Την επόμενη μέρα στην Καβάλα έγιναν διαδηλώσεις καπνεργατών και άλλων εργατών με μαύρες και κόκκινες σημαίες, ενώ στη Θεσσαλονίκη κηρύχθηκε γενική απεργία εναντίον της βίας του στρατού και της αστυνομίας. Παντού γίνονταν συγκεντρώσεις, ενώ η πόλη ολόκληρη στρατοκρατείτο.

Σε αρκετά σημεία της Θεσσαλονίκης γίνονταν συγκρούσεις. Έξω από την Αυστροελληνική Εταιρία, επιτέθηκε η αστυνομία, αλλά οι συγκεντρωμένοι εκεί αντεπιτέθηκαν. Στις 10 το πρωί οι δρόμοι Μ. Αλεξάνδρου, Ε. Βενιζέλου και

Εγνατία είχαν κατακλυστεί από κόσμο. Εμφανίστηκε ένα αυτοκίνητο με συλληφθέντες εργάτες κάποια στιγμή, αλλά εργάτες το αντιλήφθηκαν και του επιτέθηκαν, απελευθερώνοντας τους συλληφθέντες. Τότε έγινε γενική επίθεση των δυνάμεων καταστολής, αλλά οι εργάτες είχαν αποκρούσει ως τότε αρκετές επιθέσεις και κρατούσαν καλά. Έγιναν μετωπικές μάχες και η χωροφυλακή πυροβολούσε στο ψαχνό. Οι συγκρούσεις επεκτάθηκαν σε ολόκληρη την πόλη. Στο μεταξύ, έγινε γνωστό, ότι σκοτώθηκαν 4 ή 5 εργάτες, κάτι που εξαγρίωσε αμέσως τον κόσμο και όσοι ως εκείνη τη στιγμή δεν έπαιρναν μέρος στα γεγονότα ή ήταν θεατές, άρχισαν να παίρνουν και αυτοί ενεργό μέρος. Στην Εγνατία συγκροτήθηκε μια τεράστια διαδήλωση με ένα και μόνο σύνθημα «Θάνατος στους δολοφόνους». Στη γωνία Μ. Αλεξάνδρου και Εγνατίας χωροφύλακες άνοιξαν ξανά πυρ και σκοτώθηκαν κάποιοι εργάτες, με αποτέλεσμα οι νεκροί από τις απαρχές των γεγονότων να φτάσουν στους 12 και οι τραυματίες τους 300. Αρκετοί στρατιώτες πέρασαν με το μέρος του λαού. Έγινε νέα διαδήλωση και νέες συγκρούσεις που κράτησαν 4 ώρες.

Καταστράφηκαν από επίθεση εργατών τα γραφεία του Κόμματος Ελευθεροφρόνων (του Ιωάννη Μεταξά), ενώ δύο άλλες μεγάλες διαδηλώσεις, προερχόμενες από διαφορετικά σημεία της πόλης, συναντήθηκαν στην πλατεία Ελευθερίας. Σε λίγο άρχισε η πολιορκία από άγρια πλήθη των αστυνομικών τμημάτων ολόκληρης της πόλης. Οι χωροφύλακες αφοπλίστηκαν. Κάθε κρατική ή άλλη αρχή καταλύθηκε και η πόλη άρχισε να ελεγχόταν πλέον από τον οπλισμένο λαό.

Στις 10 Μάη έγιναν συγκεντρώσεις και απεργίες σε ολόκληρη τη χώρα. Στον Πειραιά μεγάλη διαδήλωση κατέληξε σε συγκρούσεις με την αστυνομία. Έγιναν 13 συλλήψεις.

Στις Σέρρες έγιναν συμπλοκές και συνελήφθησαν 12 σιδηροδρομικοί.

Στο μεταξύ, οι σιδηροδρομικοί άρχισαν πανελλαδική απεργία, κάτι που είχαν αρχίσει να κάνουν και άλλοι κλάδοι. Το απόγευμα της 10ης Μάη έγιναν συγκρούσεις στη Νίκαια του Πειραιά και στην Καβάλα.

Ο Βόλος επίσης βρισκόταν κάτω από καθεστώς στρατιωτικού νόμου.

Στη Θεσσαλονίκη έγινε η κηδεία των δολοφονημένων της προηγούμενης μέρας, στην οποία συμμετείχαν χιλιάδες λαού και το σύνθημα που κυριαρχούσε ήταν «Εκδίκηση». Οι χωροφύλακες παρέμειναν κλεισμένοι στα αστυνομικά τμήματα, τα οποία φρουρούνταν από στρατό, για να προληφθούν νέες επιθέσεις. Ωστόσο, ο κόσμος κατόρθωσε να επιτεθεί και να πετροβολήσει το κτίριο της Ασφάλειας και το 1ο Αστυνομικό Τμήμα της πόλης.

Το ΚΚΕ είχε χάσει εντελώς τον έλεγχο της κατάστασης και είχε εξαπολύσει τα στελέχη και τα μέλη του για να εκτονώσουν την οργή του λαού. Ιδιαίτερα βρώμικο ρόλο έπαιξε ο βουλευτής του ΚΚΕ, Μιχάλης Σινάκος, αλλά και οι βουλευτές του Κόμματος Φιλελευθέρων, Ζάννας και Μαυροκορδάτος. Ο Σινάκος, ωρυόμενος μπροστά σε χιλιάδες κόσμο, εκλιπαρούσε να υπάρξει εμπιστοσύνη στα λόγια «ενός τίμιου Έλληνα αξιωματικού», δηλαδή του στρατηγού, Ζέππου, διοικητή του Γ' Σώματος Στρατού, ο οποίος «έδωσε το λόγο της τιμής του να μην πειραχθεί κανείς από το στρατό». Στο μεταξύ, όμως, ο ίδιος είχε ζητήσει ενισχύσεις από τη Λάρισα, οι οποίες ήδη βρίσκονταν καθ' οδόν προς Θεσσαλονίκη. Βέβαια, το πόσο τίμιο ήταν ο στρατηγός και οι βουλευτές αποδείχθηκε το ίδιο βράδυ, όταν ο στρατός περικύκλωσε τις εργατικές συνοικίες, τρομοκρατώντας το λαό με έρευνες, συλλήψεις κ.λπ.

Αλλά οι συμπλοκές συνεχίστηκαν σε διάφορα σημεία της πόλης και μετά τα μεσάνυχτα. Σιγά-σιγά, όμως, ο κόσμος άρχισε να υποχωρεί, γιατί το ΚΚΕ είχε καταφέρει, τελικά, για μια ακόμα φορά, να τον στείλει σπίτι του.

Στις 11 Μάη 12 συλληφθέντες απεργοί από την Καβάλα ξεκίνησαν απεργία πείνας. Ταυτόχρονα, οι απεργίες συνεχίστηκαν στις Σέρρες, την Ξάνθη και την Καβάλα.

Στις 12 Μάη έγιναν συγκρούσεις και πάλι στη Νίκαια του Πειραιά, όπου τραυματίστηκε θανάσιμα ο εργάτης, Γ. Γρηγοριάδης. Την ίδια ώρα όμως άλλες συγκρούσεις γίνονταν στην πλατεία Κοραή στο κέντρο του Πειραιά, στη Δραπετσώνα και στα Ταμπούρια. Στην Αθήνα έγιναν μαχητικές διαδηλώσεις χιλιάδων εργατών, που κατέληξαν σε άγριες μάχες με την αστυνομία στο Σύνταγμα και αργότερα στην Ομόνοια. Οι συλλήψεις ήταν αρκετές.

Στις 13 του μήνα ξεκίνησε γενική απεργία στην Αθήνα. Έγινε συγκέντρωση στο Μοναστηράκι, από όπου ξεκίνησαν διάφορες επιθέσεις εναντίον αστυνομικών, μέσων συγκοινωνίας και δημοσίων κτιρίων, ενώ στήθηκαν και οδοφράγματα και ακολούθησαν συγκρούσεις. Στον Πειραιά έγιναν νέες συγκρούσεις στην πλατεία Ιπποδαμείας και στη γέφυρα Βρανά, στις οποίες αυτή τη φορά συμμετείχαν και φοιτητές. Και εδώ το ΚΚΕ προσπάθησε να συγκρατήσει την οργή του κόσμου, αλλά δεν κατάφερε και πολλά πράγματα.

Στις 14 του μήνα στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη ξεκίνησαν οι δικαστικές διαδικασίες σε βάρος των συλληφθέντων στα γεγονότα των προηγούμενων ημερών.

Στις 2 Ιούνη ήρθε η σειρά του Βόλου. Εκείνη την ημέρα τα Ανεξάρτητα Εργατικά Συνδικάτα είχαν καλέσει σε απεργία συμπαράστασης προς τους απεργούς κλωστοϋφαντουργούς της πόλης, αλλά και των μεταλλεργατών. Το πρωί έγινε συγκέντρωση μπροστά στο Εργατικό Κέντρο. Ο στρατός, που είχε καταφθάσει από τη Λάρισα, συνέχισε να βρίσκεται στο Βόλο. Τη στιγμή της συγκέντρωσης έφθασε μια είδηση, ότι έφιππη αστυνομία είχε κυκλώσει τους καπνεργάτες του Μασσάγγου και δεν τους άφηνε να πάρουν μέρος στη συγκέντρωση. Τότε συγκροτήθηκε αμέσως πορεία προς το σημείο αυτό. Έγιναν κάποιες διαπραγματεύσεις, αλλά όταν ο επικεφαλής της αστυνομίας ζήτησε από τον κόσμο να διαλυθεί, οι διαδηλωτές αρνήθηκαν και όταν άρχισαν να πέφτουν πυροβολισμοί στον αέρα για εκφοβισμό, επιτέθηκαν στην αστυνομία με ξύλα, πέτρες, τούβλα, σκουπίδια και άλλα αντικείμενα.

Οι συγκρούσεις επεκτάθηκαν σε όλη την πόλη. Σκοτώθηκε ο νεαρός υπάλληλος, Γιώργος Μαραγκόπουλος. Έγινε νέα διαδήλωση με μαύρες σημαίες, αλλά όταν μαθεύτηκε ότι υπάρχει νεκρός άρχισαν να σπάζονται οπλοπωλεία και αρπάχθηκαν όπλα και σφαίρες. Άρχισαν τότε νέες συγκρούσεις. Έγινε συγκέντρωση μπροστά στο Εργατικό Κέντρο, στο οποίο είχε υψωθεί μια τεράστια μαύρη σημαία.

Στελέχη του ΚΚΕ, ακόμα και με τη βία, αφόπλισαν, όμως, όσους κατείχαν όπλα από τα σπασμένα και παραβιασμένα οπλοπωλεία. Έγινε μια νέα διαδήλωση προς το Τηλεγραφείο, όπου ομάδες οπλισμένων εργατών αξίωσαν να στείλουν τηλεγράφημα στο υπουργείο Εργασίας, αλλά η στρατιωτική φρουρά, όχι μόνο αρνήθηκε, αλλά πυροβόλησε κιόλας, με αποτέλεσμα να σκοτωθεί ο εργάτης, Νίκος Μπουμπατζής, και να τραυματιστούν άλλοι 10. Ξέσπασαν τότε νέες συγκρούσεις. Οι διαδηλωτές διαλύθηκαν στη συνέχεια σε μικροομάδες και έγιναν αρκετές συμπλοκές σε πολλά σημεία της πόλης και τραυματίστηκαν οι αξιωματικοί της αστυνομίας, Παγώνης και Αντωνόπουλος, από πέτρες.

Μια μεγάλη ομάδα εργατών, όμως, κινήθηκε τον εισαγγελέα της πόλης, ο οποίος για να γλιτώσει, κλειδώθηκε σε κάποιο κουρείο. Κατέφθασαν ενισχύσεις του στρατού, ιππικό από τη Λάρισα, αλλά, καθώς οι εργάτες άρχισαν να συγκεντρώνονται και πάλι οι συγκρούσεις άρχισαν ξανά και γενικεύτηκαν. Αρκετοί στρατιώτες γκρεμίστηκαν από τα άλογά τους.

Στο μεταξύ, ο στρατός εισέβαλε στα γραφεία των Ανεξάρτητων Εργατικών Συνδικάτων και τοποθετήθηκε φρουρά έξω από αυτά. Στρατός επιτέθηκε και στο Εργατικό Κέντρο και πήρε το πτώμα του Ν. Μπουμπατζή, που είχε μεταφερθεί εκεί. Τοποθετήθηκε και εκεί στρατιωτική φρουρά. Το βράδυ η τρομοκρατία ήταν πρωτοφανής. Έγιναν εισβολές σε καταστήματα, καφενεία, σπίτια και πολλές συλλήψεις. Ο Ιωάννης Μεταξάς, ο οποίος ήταν μέλος της κυβέρνησης, δήλωσε ότι «τα ανατρεπτικά στοιχεία πρέπει να παταχθούν».

Την επόμενη μέρα, 3 Ιούνη 1936, οι υφαντουργοί και οι μεταλλεργάτες συνέχισαν την απεργία. Οι καπνεργάτες έλυσαν τη δική τους απεργία, αλλά έθεσαν ως όρο να απελευθερωθούν όλοι οι συλληφθέντες για να γυρίσουν στις δουλειές τους. Έξω από μερικές καπναποθήκες έγιναν συμπλοκές με τη χωροφυλακή.

Συγκρούσεις έγιναν και στη Νέα Ιωνία Βόλου, όπου μεταφέρονταν οι συλληφθέντες, οι οποίοι ήσαν 50 περίπου και ανάμεσά τους και οι βουλευτές του

ΚΚΕ, Σιάντος και Ιωαννίδης, που το κράτος τους θεωρούσε ως τους υποκινητές των συγκρούσεων!.

Την ίδια μέρα στη Θεσσαλονίκη ξέσπασε νέα απεργία, όπως και στην Καβάλα.

Στο Αγρίνιο εργάτες ακινητοποίησαν όλα τα συγκοινωνικά μέσα. Σε όλη την Ελλάδα έγιναν συλλήψεις.

Στις 5 Ιούνη έγινε γνωστό, ότι οι συλλήψεις και οι κάθε είδους διώξεις είχαν επεκταθεί ως την Πάτρα, όπου δύο μέλη της διοίκησης του τοπικού συνδικάτου καπνεργατών εξορίστηκαν.

Στις 14 Ιούνη οι φυλακίσεις και οι εξορίες εργατών και διαφόρων αγωνιστών βρίσκονταν ακόμα στην ημερήσια διάταξη.

Στις 18 Ιούνη 10.000 αγρότες κατέβηκαν στην πόλη του Σουφλίου, με κεντρικό σύνθημα «Κάτω η κυβέρνηση Μεταξά». Αρκετοί ήσαν οπλισμένοι.

Την ίδια μέρα ξέσπασε καπνεργατική απεργία στην Καβάλα, που κατέληξε σε σύγκρουση με την αστυνομία και αρκετές συλλήψεις απεργών.

Στις 22 Ιούνη οι περισσότεροι από τους συλληφθέντες του Βόλου εξορίστηκαν στην Ανάφη και στη Φολέγανδρο.

Στις 24 Ιούνη 1936 ξέσπασε απεργία στον Πειραιά σε διάφορους κλάδους και έγιναν διαδηλώσεις, οι οποίες κατέληξαν σε άγριες μάχες με την αστυνομία, κατά τις οποίες σκοτώθηκε ο εργάτης, Γ. Μπουρελάκης, τραυματίστηκαν αρκετοί άλλοι και έγιναν αρκετές συλλήψεις. Από τους συλληφθέντες, οι οποίοι παραπέμφθηκαν σε δίκη, καταδικάστηκαν 7 εργάτες σε ποινές φυλάκισης από 3,5 μήνες μέχρι και ένα χρόνο.

Στις 25 του μήνα έγιναν νέες συγκρούσεις στον Πειραιά, αλλά και στην Καβάλα, όπου απεργοί καπνεργάτες συγκρούστηκαν με τμήματα έφιππης χωροφυλακής.

Στις 29 Ιούνη κινητοποιήθηκαν όλοι οι αγρότες του νομού Χανίων Κρήτης, ενώ έγινε απόπειρα λιντσαρίσματος σε βάρος χωροφυλάκων από σταφιδοπαραγωγούς στον Πύργο της Ηλείας κατά τη διάρκεια ενός συνεδρίου στην πόλη. Οι χωροφύλακες σώθηκαν μετά από παρέμβαση κάποιων βουλευτών.

Στις 3 Ιούλη 1936 οι καπνεργάτες του εργοστασίου Γκέρυ στην Καβάλα ξεκίνησαν απεργία επειδή απολύθηκε ένας συνάδελφός τους. Η διαδήλωσή τους συγκρούστηκε με τη χωροφυλακή. Την άλλη μέρα, 4 του μήνα, οι καπνεργάτες έσπασαν όλα τα τζάμια του εργοστασίου, ενώ πραγματοποιώντας νέα διαδήλωση, πέρασαν απ' όλα τα καπνεργοστάσια και καπναποθήκες της πόλης. Έγιναν νέες συγκρούσεις και αφοπλίστηκαν κάποιοι χωροφύλακες. Έγιναν επίσης και 16 συλλήψεις.

Στις 4 Ιούλη, επίσης, έγιναν συγκρούσεις μεταξύ αγροτών και εργατών επεξεργασίας μεταξιού, στο Σουφλί, με την αστυνομία. Οι εργάτες και ντόπιοι έκλεισαν τους χωροφύλακες στο τμήμα και τους πολιόρκησαν. Στάλθηκε στρατός αλλά ενώθηκε με τον κόσμο. Οι τοπικές αρχές καταλύθηκαν και οι αγρότες και εργάτες έγιναν κυρίαρχοι της πόλης. Την επόμενη μέρα, 5 του μήνα, κατέφθασαν νέες ενισχύσεις χωροφυλακής και στρατού, αλλά δεν τόλμησαν να επιτεθούν στους εξεγερμένους. Στο μεταξύ οι δεύτεροι έστειλαν μια επιτροπή για διαπραγματεύσεις στην Αλεξανδρούπολη, με βασικό αίτημα να επαναπροσληφθούν κάποιοι εργάτες που είχαν απολυθεί, αίτημα, που, τελικά, έγινε δεκτό, ενώ ανακλήθηκαν και οι συλλήψεις που είχαν γίνει.

Περίπου στα μέσα του Ιούλη 1936, έγινε μια μαχητική απεργία των κεραμοποιών του Πειραιά, η οποία συνοδεύτηκε από συμπλοκή με την αστυνομία.

Στις 28 Ιούλη έγινε μια συγκέντρωση 6.000 ατόμων στο θέατρο «Κεντρικόν» (δίπλα στο άγαλμα του Κολοκοτρώνη στη Σταδίου), για να προετοιμαστεί, κατ' επιλογή των πολιτικών κομμάτων, μια 24ωρη γενική απεργία, η οποία ίσως εξελισσόταν σε διαρκείας. Οι ηγέτες των τότε κομμάτων αδυνατούσαν να καταλάβουν ότι πλησίαζε η επιβολή μιας στρατιωτικής δικτατορίας και νόμιζαν ότι ο βασιλιάς θα απέπεμπε τον Μεταξά από την κυβέρνηση. Στο μεταξύ, στις 30 του μήνα έγιναν συγκρούσεις απεργών εργατών και αστυνομίας στις Σέρρες και την επόμενη μέρα, 31 Ιούλη, εκδηλώθηκε προβοκατόρικός εμπρησμός σε αποθήκες πυρομαχικών του στρατού που αποδόθηκε αμέσως σε κομμουνιστές στρατιώτες. Τελικά, αποφασίστηκε η απεργία να αρχίσει στις 5 Αυγούστου, με πρωινή συγκέντρωση στο Ρέντη. Αλλά στις 4 Αυγούστου, με τη συνεργασία της αγγλικής διπλωματίας, του βασιλιά και μερίδας στελεχών του Κόμματος Φιλελευθέρων και του Λαϊκού Κόμματος, επιβλήθηκε δικτατορία, με αρχηγό τον Ιωάννη Μεταξά. Άρχισε έτσι ένας κύκλος ερευνών, διώξεων, φυλακίσεων, εξοριών, τρομοκρατίας. Σύλλογοι, συνδικάτα, πολιτικά κόμματα, άρχισαν να υφίστανται αυτή την τρομοκρατία και τις διώξεις. Πλησίαζε ο πόλεμος και έτσι, παρά το κλίμα που είχε επιβληθεί, στα χρόνια 1937 και 1938 πραγματοποιήθηκαν αρκετές αντιφασιστικές και αντιπολεμικές διαδηλώσεις, κύρια από μαθητές, φοιτητές και εργαζόμενη νεολαία.

Οι περισσότερες από αυτές τις κινητοποιήσεις είτε είχαν βίαιο χαρακτήρα είτε αναγκάζονταν να έχουν. Οι χαφιέδες απομονώνονταν, αφού πρώτα ξυλοκοπούνταν ανηλεώς.

Μέχρι και καθηγητές διώχθηκαν από τη δικτατορία, όπως ο τότε πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθήνας και καθηγητής Φιλοσοφίας, Αβροτέλης Ελευθερόπουλος, ο οποίος έκανε αρκετές διαλέξεις ενάντια στη δικτατορία, στο φασισμό και τον πόλεμο. Όταν ο Ελευθερόπουλος απολύθηκε, οι φοιτητές έκαναν διαδήλωση, στην οποία επιτέθηκε η αστυνομία και έγιναν συγκρούσεις με τραυματίες και συλληφθέντες.

Βίαιες διαδηλώσεις έγιναν και τον Απρίλη του 1937.

Αρκετοί Έλληνες κομμουνιστές, κυρίως Κύπριοι και Έλληνες ναυτεργάτες και μετανάστες από τις ΗΠΑ, τον Καναδά και άλλες χώρες, πήραν μέρος στον εμφύλιο πόλεμο στην Ισπανία μέσα από τις γραμμές των Διεθνών Ταξιαρχιών.

Στον πόλεμο αυτό πήρε μέρος και μια ομάδα Ελλήνων αναρχικών, η οποία αποτελούσε μέρος της Ταξιαρχίας Ντουρούτι. Δυστυχώς όμως δεν υπάρχει κανένα άλλο στοιχείο για τους συντρόφους αυτούς. Ένα όνομα μόνο έχει διασωθεί και αυτό είναι του Λεωνίδα Σπλίνη, αναρχικού ναυτεργάτη από το Βροντάδο της Χίου.

Την εποχή εκείνη οι άντρες του διοικητή της Ασφάλειας Αθήνας, Μανιαδάκη, έκαναν συχνές εφόδους και έρευνες, εκτός των άλλων, σε ένα καφενείο της οδού Εμμανουήλ Μπενάκη, στο οποίο σύχναζαν μερικοί νέοι ποιητές, διανοούμενοι, καλλιτέχνες και άλλοι, για να εντοπίσει και να συλλάβει τον εκδότη ή τους εκδότες (γιατί και πάλι δεν έχουμε τα απαιτούμενα ιστορικά στοιχεία) ενός περιοδικού που κυκλοφορούσε υπόγειο τότε με το όνομα «Ανατροπή» και με υπότιτλο «Όργανο της ανθρωπιστικής ιδέας και του διεθνούς επαναστατικού συνδέσμου και

διερμηνέας της σοσιαλιστικής επιστήμης και χρονογράφησης της αναρχιστικής κινήσεως του χρόνου» (!).

Το Μάρτη του 1938 οι αντιφασιστικές και αντιπολεμικές κινητοποιήσεις συνεχίζονταν σε όλη την Ελλάδα, το ίδιο, όμως και η κρατική τρομοκρατία.

Εκείνες τις μέρες είχε οριστεί να γίνει μια τέτοια διαδήλωση, η οποία ήταν να αρχίσει από το Ταχυδρομείο, αλλά η αστυνομία είχε στήσει από νωρίς αλλεπάλληλα μπλόκα και μέσα σε λίγη ώρα συνέλαβε πάνω από 500 φοιτητές, μαθητές και νέους εργάτες. Η διαδήλωση όμως πραγματοποιήθηκε και οι δρόμοι της Αθήνας στρώθηκαν με προκηρύξεις ενάντια στη δικτατορία, το φασισμό και τον πόλεμο.

Εκεί, όμως, που η αντίσταση κατά της δικτατορίας πήρε καθαρά επαναστατικό χαρακτήρα ήταν στην Κρήτη. Υπήρχε βέβαια και μια προϊστορία, με τις αιματηρές συγκρούσεις των Χανιωτών με τη χωροφυλακή στις 4 και 5 Αυγούστου 1935, με 9 νεκρούς και δεκάδες τραυματίες. Από τότε που τα Χανιά και το Ηράκλειο βρίσκονταν στα χέρια του ένοπλου λαού επί μέρες. Έτσι ήρθαν οι μεγάλες αγροτικές κινητοποιήσεις ένα χρόνο αργότερα.

Όταν το καθεστώς του Μεταξά εδραιώθηκε κάπως, ένας εκπρόσωπος της Εθνικής Οργάνωσης Νεολαίας (ΕΟΝ, οργάνωση νεολαίας που είχε συγκροτηθεί από το καθεστώς στα φασιστικά πρότυπα), κάποιος Κανελλόπουλος, κατέβηκε στην Κρήτη, για να οργανώσει το εκεί τμήμα της οργάνωσης. Τον υποδέχθηκαν, όμως, με βαρελότα και τρακατρούκες, ενώ τα μέλη της συνοδείας του ξυλοκοπήθηκαν. Το Νοέμβρη του 1936 αποφάσισε να κατεβεί στο νησί ο ίδιος ο δικτάτορας, για να παραστεί στους γιορτασμούς της επετείου του ολοκαυτώματος της Μονής Αρκαδίου. Στα Χανιά ο λαός τον περιφρόνησε καθώς η πόλη τη μέρα εκείνη άδειασε εντελώς, στρώθηκε με αντιδικτατορικές προκηρύξεις, τα καταστήματα και οι υπηρεσίες έκλεισαν και οι κάτοικοι έμειναν στα σπίτια τους ή πήγαν στην εξοχή. Μετά από 5 μήνες ο Μεταξάς πήγε ξανά στα Χανιά, αλλά αυτή τη φορά με το βασιλιά. Αλλά η αντιμετώπιση του Χανιώτικου λαού ήταν ακριβώς η ίδια. Το βράδυ εκείνης της ημέρας, τη στιγμή επίσημου γεύματος το Δημοτικό Κήπο, εργάτες έκοψαν το ηλεκτρικό ρεύμα και ολόκληρη η πόλη βυθίστηκε στο σκοτάδι. Στο χωριό Φουρνέ αψίδα που είχε στηθεί εκεί για την υποδοχή του Μεταξά και του βασιλιά, σωριάστηκε από μπουρλότο που τοποθέτησε ο Διονύσης Μάντακας. Περίπου 70 ένοπλοι χωρικοί περίμεναν στις κορυφές του βουνού Βαρύπετρο το σύνθημα για να κατέβουν στο δρόμο να αιχμαλωτίσουν το βασιλιά και το Μεταξά και να τους οδηγήσουν το Θέρισο, πράγμα που δεν έγινε από λάθος συνεννόηση.

Επίσης, αντιφασίστες από τα Χανιά φόρτωσαν το ατμόπλοιο «Κίμων» με όπλα και πυρομαχικά και το έστειλαν στην μαχόμενη κατά του φασισμού Ισπανία.

Το 1937 ιδρύθηκε στα Χανιά μια παράνομη οργάνωση η «Φιλική Εταιρία», η οποία άρχισε να τυπώνει και να κυκλοφορεί αντιδικτατορικές προκηρύξεις. Σε πολλά χωριά επικρατούσε πραγματικός αναβρασμός. Βέβαια, σε όλες αυτές τις κινητοποιήσεις συμμετείχαν και διάφοροι βουλευτές, πολιτευτές, παράγοντες, αλλά όλοι αυτοί είχαν συμβουλευτικό ρόλο, γιατί αυτό που μετρούσε και υπερίσχυε ήταν η θέληση του ντόπιου λαού, ο οποίος ήδη ετοίμαζε ένοπλο αντάρτικο για την ανατροπή της δικτατορίας. Έπειτα συμμετείχαν και κάποιοι στρατιωτικοί στα σχέδια αυτά.

Στις 28 Ιούλη 1938, κάποιοι στρατιώτες αφοπλίστηκαν στη λεωφόρο Σούδας από χωρικούς. Το επεισόδιο αυτό αποτέλεσε και το σύνθημα της εξέγερσης. Έγινε τότε επίθεση στο στρατόπεδο Χανίων και αρκετοί στρατιώτες πέρασαν με το μέρος του λαού. Το στρατόπεδο κυριεύθηκε, σπάστηκαν οι αποθήκες και όσοι ήταν άοπλοι οπλίστηκαν. Έγινε αμέσως τότε επίθεση στα γραφεία του 14ου Συντάγματος, όπου συσκέπτονταν την ώρα εκείνη διάφοροι κυβερνητικοί, οι οποίοι και παραδόθηκαν στους εξεγερμένους. Καταλήφθηκε, επίσης, το Τηλεγραφείο. Τα αστυνομικά τμήματα, οι δημόσιες υπηρεσίες και τα δημόσια κτίρια έπεσαν στα χέρια των εξεγερμένων. Όλη η πόλη των Χανίων βρισκόταν κάτω από τον έλεγχο του λαού μέσα σε λίγες ώρες. Οι αρχές καταλύθηκαν εντελώς. Διάφοροι πολιτικοί και άλλοι παράγοντες και επίσημοι, σε συγκέντρωση που έγινε στην πλατεία Συντριβανιού, δήλωσαν πίστη στο βασιλιά.

Στο μεταξύ, το ΚΚΕ έπαιζε το δικό του το βιολί. Ο Αριστομένης Μητσοτάκης, από τους «ηγέτες» της εξέγερσης, σε ομιλία του αρκέστηκε να κάνει μια χλιαρή κριτική στη δικτατορία, ενώ δεν εξήγησε στον κόσμο γιατί αυτός και μερικοί άλλοι δεν προέβησαν στις απαιτούμενες ενέργειες ώστε να εξαπλωθεί η εξέγερση σε όλη την Κρήτη.

Ο αρχικός ενθουσιασμός και οι επαναστατικοί τόνοι έπεσαν, κάτι που επεδίωκαν, άλλωστε, οι πολιτικοί και το ΚΚΕ. Αεροπλάνα έριξαν στην πόλη διαταγές του Μεταξά να παταχθούν οι στασιαστές, ενώ καλούνταν και ο λαός της Κρήτης να τους απομονώσει. Αλλά ο λαός αηδισμένος, ήδη είχε διαλυθεί. Έτσι το κράτος και η δικτατορία, με τη σύμπνοια των πολιτικών, πήρε και πάλι το πάνω χέρι. Οι πολιτικοί, φιλελεύθεροι, κομμουνιστές και άλλοι προτίμησαν τη φασιστική δικτατορία από τη λαϊκή εξέγερση. Οι χωροφύλακες βγήκαν ξανά στους δρόμους και καλούσαν τους ενόπλους να παραδώσουν τα όπλα. Αλλά υπήρξαν και αρκετές ομάδες ενόπλων που άνοιγαν κατευθείαν μάχες με την αστυνομία, στην πλατεία Συντριβανιού, στη Μεραρχία και σε άλλα σημεία της πόλης. Έγινε, επίσης, απόπειρα ανακατάληψης της Μεραρχίας αλλά απέτυχε. Τις επόμενες μέρες ακολούθησε όργιο τρομοκρατίας.

Όπως μας είχε πει ο Αγίς Στίνας, το χειμώνα του 1936, ένας από τους εκατοντάδες εξόριστους αγωνιστές στην Ακροναυπλία που θυμόταν ο ίδιος, ήταν και ένας αναρχικός εργάτης, με το όνομα Σκαλαίος, ο οποίος πέθανε από την πείνα και τις κακουχίες.

Αλλά σύμφωνα με μαρτυρίες (Παύλος Δελαπόρτας «Το ημερολόγιο ενός Πιλάτου»), εξόριστος ανάμεσα στα μέλη του ΚΚΕ και τους τροτσκιστές, υπήρξε και ο Παναγιώτης Φλωριάς, έμπορος ραπτομηχανών από το Βόλο. Αυτός ήταν αναρχοσοσιαλιστής και υποστηρικτής των απόψεων του Λέοντα Τολστόϊ και έμεινε στην εξορία ως τα 75 του χρόνια, επειδή αρνιόταν να υπογράψει δήλωση μετανοίας.

